

ІВАН ОРОБЕЦЬ

СТЕЖКАМИ ДОЛІ

Поезії, проза

«Писаний Камінь»
Косів, 2024

УДК 821.161.2-2
ББК 84(4Укр)6
О 69

Іван Оробець

О 69   Стежками долі: поезії, проза / Іван Оробець —
Косів: Писаний Камінь, 208 с.

ISBN 978-617-7436-37-8

Пропонована книга є четвертою за ліком у творчому доробку покутського літератора Івана Оробця. До неї увійшли поетичні та прозові твори, написані в період з 2021 по 2024 рік. Громадянська тематика поезій, у тому числі спричинена війною, переплетена із пейзажною лірикою, подані в авторському світосприйнятті, залишаючи право читачеві робити власні висновки.

Новим для автора є звертання до стилю фентезі у прозових творах. Адресується широкому колу читачів.

УДК 821.161.2-2
ББК 84(4Укр)6

ISBN 978-617-7436-37-8

© Іван Оробець, текст, 2024
© Микола Солтис, художник, 2024
© Віталій Грицай, дизайн, верстка, 2024
© Видавництво Косів «Писаний Камінь», друк 2024

МАНДРІВКА СТЕЖКОЮ ДОЛІ

Котиться великий український віз дорогами та стежками: у світ широкий, у час майбутній. І скільки є нас, стільки і їх — доріг-стежин. Кожна по-своєму цікава і особлива, не схожа на інші. На кожній зустрічаються круті повороти-віражі, високі перевали і прямі, мов струна, відрізки. А ще скільки подій багато, з яких чомусь найбільше запам'ятовуємо перешкоди: ями, вибоїни, каменюки великі... Дороги ж бо наші, також українські. А так хочеться, щоби було по іншому: аби у скарбничці пам'яті накопичувалося побільше приємних спогадів-вражень. Вони є, їх багато і на стежках, і на дорогах, навіть наших, тільки не будьмо байдужими.

Якщо би пройтися стежкою долі кожної людини — то можна було б написати сценарій захопливого фільму чи цікавий роман. Та їх і написано вже є дуже багато, так багато, що ніхто не в змозі перегледіти і перечитати всіх. І все ж те, що написано, то лише крапля в морі, піщинка в Сахарі. Бо кожна доля сама по собі неповторна, а вони ж торкаються одна одної, перетинаються, утворюють такі хитросплетіння, що дай боже розплутати. А ще ж кожен, хто береться за перо, бачить навколишнє через призму власного світосприйняття.

У цій книзі немає великих творів та розлогих описів. Тут лише авторські поетичні замальовки, ледь помітні пунктири на стежках долі. А ще тут голос вічного поклику до мандрів у просторі і часі: від рідного порогу і початку минулого століття до загадкових зоряних світів і новорічного перелазу року прийдешнього. О, як подібні ці перелази один на одного, наче рукою одного майстра зроблені — всі в обрамленні віри, надії, сподівань... Кожна крапка на стежці, будь то день різдвяний, мить весни, літа чи осені — то

миті перепочинку і переосмислення. А якщо хтось із тих, кому стане терпіння перегорати книгу до кінця, з чимось не погодиться — він має на це право.

Так важливо уміти зупинятися в дорозі: послухати мудру тишу, поспілкуватися із друзями і випадковими зустрічними, із лебедями на ставу і зорями в небі, гірськими шпильями і полонинськими квітами. Погомоніти із пишною калиною обабіч стежки, почути цвіркуна у серпневому надвечір'ї, перешіптування засинаючого листа на деревах і... голоси із минулого.

Берімо у супутники собі доброту і від того іти буде легше, а світ довкола ставатиме прекраснішим. Мандруючи, оглядаймося на пройдений шлях, аби менше збиватися на манівці, та не забуваймо — ця мандрівка лише в один бік. Тож, поспішаючи до виднокраю, залишаймо по собі добрий слід: окрім посаженого саду, збудованого дому і вихованого сина, це може бути і промовлене слово.

Та є слова і цілі рядки, обпечені полум'ям війни. Це коли стежка проходить через згарища і руїни, коли доводиться зупинятися, щоби попрощатися із вчорашніми товаришами, учнями чи просто незнайомим захисником. В такі миті особливо боляче і сумно, бо розумієш — ти продовжуєш свої мандри завдяки йому, тому, що його стежка долі обірвалася так передчасно. Яку непомірно високу ціну платить Україна за право котити далі свого воза! Чи може то вона, як і кожен із нас, виконує свою місію? Життя покаже. А живим з вірою у перемогу добра над злом, світла над темрявою продовжувати свої мандри стежками долі.

Автор

ВЕЛИКИЙ
ВІЗ

ДАРУЮ СЛОВО

Підношу слово на долоні,
Так, на удачу, як підкову.
Бо дні, що наче бистрі коні,
Лише воно гальмує — слово.

Коли життя в тривог полоні,
Час поділивсь на «до» і «після»,
Прийміте слово на долоні,
Без слова сам себе не мислю.

Думки — мов коні на припоні,
Багатослів'я не чекайте.
Дарую слово на долоні,
А вже за решту вибачайте.

27.05.2022

ВЕЛИКИЙ ВІЗ

Повагом йде Земля довкола Сонця,
А ген скрипить старий Великий віз.
Нам рік новий постукав у віконце
І стільки втіхи-радості приніс.

А головне — надій, надій на краще,
Бо зачекались кращої пори
І Снятин, і Батурин, і Тараща,
І всі міста, і села й хутори.

О новорічних мрій солодкі чари,
Звабливі ви, та все ж для нас — не лік.
Бо попри все, ви — тільки лиш примари,
А у примар такий короткий вік.

Пронісся рік новий метеоритом,
У мріях, у рожевих міражах.
Проснулись — те ж розбите в нас корито
Й сусідом переорана межа.

Народе наш, дрімаючий Атланте,
Захитаний в колисці красних фраз,
Не вір твоїм усміхненим гарантам,
Нема в нас двох Шевченків. Є — Тарас!

Народ — це ти, це я. Не маєм права
На старті новорічної доби
Нівелювати пам'ять нашу й славу,
Не кріпаки ми, ні, і не раби.

Та воля розум, жаль, не гарантує,
Його і Дід Мороз не принесе.
З тобою, Україно, хтось фліртує,
А ти така ж довірлива, як все.

За тридцять вже тобі, а ти все віриш
У новорічне диво, у казки...
А дні течуть все сірі, сірі, сірі,
Та все в такі ж сплітаються роки.

Пророчити не можу і не буду,
Без мене в нас гуде словесний ліс.
Та знаю, що без знань, а ще без труду
Не зрушити важкий український віз.

01. 01. 2021

БАНДЕРА ПОВЕРТАЄТЬСЯ

Які вітри лише не дули,
Щоб пам'ять стерти на руїну,
Тебе, Степане, не забули,
Ти повернувся в Україну.

В ту, що любив ти так безмежно,
Терпів і тюрми, і арешти,
В ту, за яку беззастережно
Віддав всього себе до решти.

Нехай у бронзі, у граніті,
Та все ж вернувся ти, Степане,
Щоби вести, щоб майоріти,
Бо прапор ти, ти — наша фана.

Ти повернувсь, вже за тобою
Нова бандерівська йде зміна,
Нові герої йдуть до бою
З безсмертним «Слава Україні!»

23. 12. 2023

КОЖНОМУ СВОЄ

Всенародну любов і шану
Ти не знищив, північний кате,
Україна віта Степана,
Пригортає, як сина мати.

Він провісник нової ери,
Українське знамено розкрите.
Повернувся Степан Бандера,
Шаленіють лихі московити.

Україна таки постала,
Недарма йшли на смерть сміливці,
Скаженійте собі, шакали,
Ненажерливі кровопивці.

Скаженійте і вийте з люті,
Не злякати вам нас, потвори,
Ми нескорені, ми розкуті
І не ті, що були ще вчора.

Поряд з вами нам завше жити.
То пусте, що в нас хата скраю, —
Ненавидіти і любити
Вже навчилися ми, вже знаєм.

За навчання сплатили кров'ю,
Ті уроки не позабути,
Та в майбутнє йдемо з любов'ю.
Вузьколюбим хіба збагнути,

Як любов протидіє сталі?
Ми не рівня вам, московити,
Ми з любов'ю крокуєм далі
Нам іти, а шакалам вити.

01. 01. 2023

ЗОРЯ ВАСИЛЯ АНДРУСЯКА

Пливуть літа, події, дати, люди,
Історія збирає імена,
Когось з того потоку позабуде,
Не все ж бо пам'ятає і вона.

Не вкрити лиш безпам'ятства імлюю
Когорту тих, що світять, мов маяк.
І сяють з неба зорями герої,
А серед них Василь є, Андрусак.

Полковник, лицар духу й лицар чину,
Він вірність Декалогові зберіг, —
Всього себе віддав за батьківщину,
Віддав усе, що мав, і все, що міг.

Душа у вись злетіла благовістом,
Щоб іноді вертатися «на біс».
Бо не забуло вдячне рідне місто,
І пам'ята похмурий Чорний ліс.

Нестримна течія несе нас далі,
А він все молодий, а він все той,
У середмісті став на п'єдесталі,
Як символ для нащадків, як герой.

Щоб віковічна сповнилася мрія,
Щоб засіяла воля на віки,
Вздовж вулиці у Снятині зоріють
Такі ж, як він — герої-земляки.

Пливуть літа, але й вони безсилі,
Не зможе літ могутня течія
Твій подвиг стерти з пам'яті, Василю,
Як і твоє безсмертнее ім'я.

11. 01. 2024

МІСЦЕ СИЛИ

До дому повертається здаля,
Через роки із Чорного йде лісу,
Бо пам'ятає Снятин Василя,
І пам'ятає це святее місце.

Він тут побачив світ, тут виростав
У затінку батьківського обійстя,
А згодом став героєм неспроста,—
У тому є заслуга й цього місця.

Не полюбити міг юнак хіба,
А згодом як він міг це позабути?
Зелені схили рідного горба
І загадковий шум старого Пруту.

Його глибокі плеса голубі
Поміж лугів зелених солов'їних...
За них ішов Василь в смертельний бій,
За цю свою частинку України.

У Снятині герой майбутній ріс,
Спізнав любов тут першу і страждання,
Але коли покликав Чорний ліс —
Він все, усе покинув без вагання.

І знову гинуть кращі й молоді.
На ясні зорі й тихі наші води
Йде ворог, той самий, що і тоді,
Лиш чорними ліси стають на сході.

Уп'яв орел в нас пазурі брудні,
Розкрив свої над нами хижі крила.
Ідуть на бій герої в наші дні,
І в кожного є власне місце сили.

02. 06. 2022

З ПОКЛОНОМ ДО АНДРУСЯКА

Важкі твої, історіє, уроки,
Та все ж учиш, зміцнити хочеш нас.
Крізь війни і руїни крок за кроком
Веде Україну-мати строгий час.

Такий важкий, розхристаний, буремний,
Новини невеселі та гіркі...
Уклін тобі, Василю, наш доземний
І дяка від нащадків-земляків.

За все, що ти зробив для України,
За відданість, відвагу, за любов,
За те, що ти є прикладом понині,
Коли в огні Україна рідна знов.

І знову ті ж самі ідуть заброди —
Україноненажери-упирі.
І вже ліси чорніють там, на сході,
А ще чорніють з горя матері.

Та в нас немає іншої дороги,
Нема куди звернути ні на крок.
Уклін тобі, за віру в перемогу,
Уклін тобі, Василю, за урок.

23. 02. 2023

ГЕРОЙ НОРИЛЬСЬКОГО ПОВСТАННЯ

*Пам'яті Євгена Грицяка,
одного із керівників
норильського повстання 1953 р.*

О заполярна мряка і туман
Повзуть по тундрі всім вітрам відкритій,
Лле холод в жили й душу океан —
Суворий той, Північний Льодовитий.

Стоять бараки чорні, як гроби,
І вартові на вежах, як примари...
А хто в бараках? Люди? Ні, раби —
Тверді холодні голі гріють нари.

В бараках хто?! О, лишенько, раби?!
Це ж за яких часів? Якої влади?
Це де? Коли? Якої це доби?
Це може древній Рим? Чи це Еллада?

Видовище жахливе вирина
Не з мороку віків тамтої ери,
У тих рабів були хоч імена,
У цих нема, це рабство ССРСУ.

У цих лиш номери, не імена,
Дроти колючі волю запинають,
А з мегафона котиться луна:
«Я страны другой такой не знаю».

І розсипає барви-кольори
Полярне сяйво — гарне, та холодне,
На табори, норильські табори,
На горя і страждань людських безодню.

А воля, знай, ходила тихо так
Все поміж нар, шептала: «Браття, любі,
Я поруч, тут. Знайшовсь один Спартак,
Почув її, впізнав і приголубив.

В очах його вогонь іще горів,
А в серці ще любов палка жевріла.
Він волю під куфайкою пригрів.
Вона ж росла і ширилась, міцніла.

Злетіли ввись слова, мов голуби —
Розкуті, волелюбні і стокрилі:
— Ми не раби! Ми — люди, не раби!
Були дроти їх втримати не в силі.

Норильський клич почули у світах.
То спалах був досвітньої заграви.
Почули Магадан і Воркута,
Хитнулась задротована держава.

Допоки сонце волі ще зійде,
Спливе води немало в Єнісеї.
Та шлях долає той лиш, хто іде,
Вони ж пішли, вони були зорею,

Чії проміння волі золоті,
Сплітаючись із синіми тонами,
Зоріють на тернистому путі,
Ще до кінця не пройденому нами.

01.05.2023

МИНАЮТЬ ДНІ

Зродились ми великої години...
Марш ОУН

Минають дні, ковтаючи години,
У безпробуднім сні чи у борні.
А то уже залежить від людини —
Стануть вони великими, чи ні.

Для когось є великим сьогодніня
І кожна мить, що йде без вороття,
Ну а для когось сірим і буденним
Так і мине усе його життя.

Іде усе: йдуть дні, літа, години,
Та тій ході колись настане край.
А вибір за тобою вже, людино,
Призупинись, подумай, вибирай.

25. 05. 2023

ПОКЛИКАНІ БОРОТИСЬ

Клялись за неньку голови віддати.
Таких, Україно, більше би тобі,
Що їх девіз не скиглити-благати,
А здобувати все у боротьбі.

У чесній, благородній, не підступній,
Не тій, що ядом бризкає злоби.
На зміну тим, хто впав, ішли наступні,
Передаючи факел боротьби.

На заклик неньки йшли борці до бою,
П'янила розум воля, як вино.
Здобути, чи накласти головою —
То тільки справжнім лицарям дано.

Наклало, ой наклало їх багато,
Така вогненна випала доба.
Та ще й нащадкам є що здобувати, —
У кожного своя є боротьба.

Чужих земель, звичайно, нам не треба,
Та пам'ятайте, недруги, і ви:
Орлу не закловати сонце в небі,
Хай навіть дві у нього голови.

Все ж полетить обскубаний до низу,
За матір постояти зможем знов,
Бо проти хижаків у нас є тризуб
Й свята синівська праведна любов.

28. 12. 2021

ДЕНЬ СОБОРНОСТІ

Збулася, нене, одвічна мрія,
Порвались пута важких кайдан.
Торжествувала свята Софія
І посміхався старий Богдан.

Гула столиця народним виром:
— Навіки разом! Бо ми — рідня.
Сам князь Великий молився щиро,
Що й він діждався такого дня.

Бо наддніпрянці і галичани
В міцних обіймах (таки ж — брати),
У той холодний січневий ранок
Взялись за руки щоб далі йти.

І хай наївні були, як діти,
На мить звільнившись від всіх заброд,
Тоді українці сказали світу:
Ми неподільні, один народ!

Запам'ятайте, захланні орди,
Та намотайте собі на вус:
Один народ ми — великий гордий,
Одна в нас мати — Україна-Русь.

20. 01. 2021

ОСНОВНИЙ ЗАКОН

Щоб торувати гідно шлях земний,
Ми пам'ятати маєм знову й знову:
Поміж законів всіх є основний,
Той, що фундамент, той, що є основа.

Той, від якого в бік ані на крок,
Той всеосяжний, мудрості бездоння.
Нам не один життя дало урок,
Яка ціна хаосу й беззаконня.

Нам би оті короткі і прості,
Міцніші від граніту і від сталі
Слова не позабути золоті,
Карбовані на вічності скрижальях.

Ото є основний із основних,
Ті десять пунктів — правда і дорога,
Звіряймо вчинки й помисли по них —
То Конституція, дарована нам Богом.

27.06.2023

ВІСЛА-НЕРІКА

Хто, мій народе, доленьку гірку
І нележку таку тобі намислив?
Згадай хоча би «Віслу», не ріку,
Вона була, на жаль, і інша «Вісла».

А у тієї Вісли-неріки
Тай течія така була кривава.
Історії гортаєм сторінки,
Бо позабути це не маєм права.

Літа події гублять у імлі,
Нові — новими повняться по вінця,
А там, на рідній батьківській землі,
Уже немає більше українців.

Яка колюча дійсність, наче глід:
Знов українці їдуть у зажурі,
На цей раз не на захід, а на схід,
На береги не Вісли, а Амуру.

Бо нині в нас війна, війна свята,
За те, щоб нас від нині і довіку
Не попелили більше по світах
І по чужих не розкидали ріках.

Плин спогадів здебільшого гіркий —
Про отчий край рідимий і про хату.
В історії бувають помилки,
Та їх комусь потрібно виправляти.

06. 05. 2022

ПРОСВІТЯНИ

Надії й віри щоб не згас
Промінчик у тумані,
Світімо скрізь і повсякчас,
Бо ми є просвітяни.

Бо хто тоді, якщо не ми,
Стане тим променем з пільми?
Тож поможи нам, Боже,
І за собою позови,
Спрямуй, порадь, благослови, —
З тобою все ми зможем!

Любов до помочі гукнем
І дружно та завзято
За кроком крок і день за днем
Будуймо рідну хату.

31. 12. 2021

СЛОВА — МОЇ ПОВОДИРІ

В словах для мене всенький світ,
Вони — то божі подарунки.
Це й думки власної політ,
І пізнання чужої думки.

Переживання, почуття,
Любов, надія і тривоги,
Вони — мій рай, моє життя,
Вони — мої стежки-дороги.

Бо слово ліпить і кує,
Воно лікує, творить диво,
Першим було і нині є.
Які, які ж ми всі щасливі,

Що він і нас не обділив,
Той, в кого першим було слово,
Неначе свічку запалив,
Нам давши мову калинову.

Низький уклін за це Йому,
Бо у життя щоденнім герці
І розганяє свічка тьму,
І зігрива долоні й серце.

Так від зорі і до зорі,
Поміж реалій та ілюзій
Ведуть мене поводири,
Слова — мої надійні друзі.

14. 08. 2022

РІДНА МОВА

Вона народу вірний оберіг,
Без неї ми ніхто у цьому світі.
Вклоняймося мові-матері до ніг
Щодня і щогодини, і щомиті.

Скільки племен пішло у небуття,
В глибини часу канувши безслідно,
А нам, — а нам судилось на життя,
Бо рятувала мова наша рідна.

Не раз, було, стояли на межі,
Коли її топтали у болото,
І циркулярів гострії ножі
У серце намагались уколоти.

Та розіп'яти мову не змогли
Царі, всі новоявлені Пилати,
І предки нам її передали,
І наказали далі передати.

Ми мусимо той сповнити наказ,
Всі на путі долаючи замети.
Щоб мова рідна квітла й після нас, —
Ми маєм передати естафету.

Народ, що захистити мову зміг,
Такий рабом не буде підневільним.
Вона ж йому надійний оберіг,
І так ідуть — обоє нероздільні.

20. 02. 2022

НАШ ПОСТУП

На волю Бог усім дав право,
І на високих мрій політ,
Живемо ми в своїй державі
Вже тридцять літ, вже тридцять літ.

Йдемо вперед: реформи, зміни,
За перелазом перелаз.
Щодень міняється країна
І рідний край, і кожен з нас.

Пресує мудрий час події,
А вежа тягнеться до зір,
Наш древній Снятин молодіє
Реформам всім наперекір.

Як і в людей, у міст є долі,
Свою ж й конем не обійти.
В новітній час, у новій ролі
Крокує Снятин до мети.

Мета — висока й благородна:
Щоб все намріяне збулось,
Щоб завтра краще, чим сьогодні,
У місті рідному жилось.

Звивайсь, стежино долі, круто,
Ходу, громадо, набирай,
Понад Черемошем і Прутом
Хай квітне наш Покутський край.

07.08.2021

МИ ВСІ ТВОРЦІ

Від Золотих у Києві воріт,
Що вартовими зводяться на чатах,
В усі краї наш розійшовся слід.
То як тебе, Україно, не вивчати?

Історію, спресовану в томи,
Хай навіть з бромом, слід перечитати,
Щоб знати: хто ми? Що ми? Звідки ми?
Бо стільки ще незнаного багато!

Ще стільки негараздів тут і там
Перемолоти мусимо на жорнах,
А скільки на тобі ще білих плям,
Хтось їх перефарбовує у чорні.

Нові випробування час несе,
Орел двоголавий хижо позирає,
Ти, Україно, все ж понад усе,
Одна на всіх від краю і до краю.

Знання і силу, й труд — тобі до ніг,
Лише б щодень ставала, нене, дужча,
Синівський наш обов'язок усіх —
Твою кувати славу невмирущу.

Вона кується нині, вже і тут
З подій простих, буденних й незабутніх,
Що дні нові так щедро нам несуть.
Ось так воно і твориться майбутнє.

З минулого прискакують гінці,
Щоб нам, всім нині сущим, нагадати,
Що ми творці, так-так, ми всі творці.
А що створив сьогодні ти, мій брате?

15. 01. 2022

МІЙ КРАЙ

В моїм краю, нареченім Покуттям,
Черемош Пруту руку подає,
І мчать із гір, мов коні неприпнуті,
Карпатський дух на хвилях виграє
То переливом сонячним тилинки,
То незрівняним голосом трембіт.
Мій краю, для Землі ти — порошинка,
Для мене ж — тут зійшовся клином світ.
Словами передати я не в змозі
Синівську нерозтрачену любов
До вільх твоїх, тополь і верболозів,
До хащ і до задуманих дібров.
Тобі немає рівних в цілім світі,
Для мене ти, мій краю, еталон,
Тут спогадів міцні густії сіті
Взяли назавше душу у полон.
Луги, поля, за ними сині гори, —
Їх не зітруть із пам'яті роки,
Мої дороговказнії то зорі,
Мої такі надійні маяки.
А покутян в світи ведуть дороги,
Здебільшого, ведуть не від добра,
Але ніде, ніколи і ні в кого
Про тебе світла згадка не вмира.
Про лиш твоє таке ласкаве небо,
Розкішні килими садів, полів,
Думки всі, мрії, спогади — про тебе,
Без тебе світ поблід би і змалів.

Земля, що спогадами бідна,
Ні, не зігріє нас вона,
Без них не може стати рідна,
А буде вічно чужина.

08. 11. 2022

МУЗИКА РІДНОГО КРАЮ

Любомиру Равлюку з нагоди ювілею

Незворушно синіють Карпати,
А життя не стоїть, поспіша,
Мчать літа, наче коні крилаті,
І самотня сумує душа.

Приспів.

А над краєм музика злетіла,
Світла, наче вранішня роса,
Бо душі затісно в клітці тіла, —
Піснею злітає в небеса.

Повертайтеся у спогадах, друзі,
Незрадливії друзі-літа.
Все, що маю — то все по заслuzі,
Все, що буде — також неспроста.

Приспів.

А літа все пливають за літами,
Без зупинок і без вороття,
Заплітають мелодії гами,
Неповторні, як наше життя.

Приспів.

Понад краєм привільно, розкуто,
Як колись, як колись, як колись,
Понад Прутом, летить понад Прутом
Панна Музика в зоряну вись.

Приспів.

А над краєм музика злітає,
Світла, наче вранішня роса,
Мов літа, — летить і не вертає,
Піснею злітає в небеса.

14. 02. 2023

ЦЕРКВА У ЗАЛУЧЧІ НАД ЧЕРЕМОШЕМ

Життя іде, життя чеканить кроки,
А вічність дні минулі огорта.
В моїм селі півтори сотні років
Стоїть обитель Господа свята.

Із іменем Святого Миколая,
Що благодать дарує з висоти,
Вона незмінним символом села є,
Твоїм, Залуччя, місцем є святим.

Вона пройшла через епохи різні,
Лиш в пам'яті усе те постає:
Були часи безбожжя, атеїзму,
Минуло все, а церква наша є!

Пережила імперії, держави,
Вдивляється спокійно в плин століть,
Не ради тлінної стоїть людської слави,
А на прославу Господа стоїть.

Стоїть і ні на кого не зважає,
Для неї тут зійшовся клином світ,
Вона гостей стріча і проводить,
Як добра мати край сільських воріт.

Ти, церкво, наша гордість і сумління,
Ти — символ наш і ти — наш оберіг.
Приходять і відходять покоління, —
І все по через твій святий поріг.

Було усе — важкі часи й хороші,
За стільки літ чого лиш не було.
Скільки води сплигло у Черемоші,
А ти стоїш і бережеш село.

Стоїш на втіху Господу святому,
Нам світиш, мов запалена свіча,
Долаючи років важку втому,
Проведиш у майбутнє залучан.

І хай воно сьогодні у тумані,
Нове випробування час несе,
З тобою ми і з Богом нездоланні,
Бо Україна й Бог понад усе!

14. 05. 2023

БАЛИНЦІ Є!

Село покутське славне і багате,
І навесні, і влітку, й восени
І працювати вміють, й святкувати
Твої завзяті дочки і сини.

Як храм у Балинцях святкують —
То вся околиця гуде.
Бо так, як в Балинцях танцюють,
Так не танцюють більш ніде.

Причому всі — дорослі й діти,
По всіх окраїнах-кутках,
І «первоцвіти», й «пізньоцвіти» —
Всі вибивають гопака.

Тут балерина кожна дівка,
Незаперечний то є факт.
А Бучачки і Трофанівка
Теж підтанцьовують у такт.

Були і є! Пережили всі влади!
Літа зозуля Балинцям кує.
Де ж ставить «є», чи спереду, чи ззаду?
Кладіть хоч де, та головне, що є!

29. 12. 2020

ЗА САМІЙЛЕНКОМ

Уклін тобі, зелена Буковино.
Володимир Самійленко

Здійняли буки на рамена
Віконця неба голубі.
О Буковино ти зелена,
Уклін тобі, уклін тобі.
Дзвінких потоків студениця
Із круч грайливо виграє,
А дух Лук'яна Кобилиці
Її у темних зворах п'є.
А ген горбів зелені хвилі,
Над ними птаства голоси,
О Буковино, краю милий,
Блаженний прихистку краси,
Не розгуби її з літами,
Прибережи іще й для тих,
Що вже ідуть услід за нами
По віражах стежин крутих,
Через природи пишні зали
І по долинах, і верхах,
Через ворота-перевали,
А їх немало на шляхах.
Хай понад ними статні буки,
Оберігаючи рай-світ,
Міцним шатром сплітають руки,
І так ще сотні-сотні літ.
Хай вітер, граючись, хитає
Шовкові трави до колін,
О земле букова, мій раю,
Низький-низький тобі уклін.

07.08.2022

ЗАВАЛЛЯ

Помандрувати все туди би,
Де Прут й Черемош стрілись радо,
Такі розкішні де садиби,
Такі доглянуті левади.
Де чорнобривці у городах
І мальви квітнуть перед ганком,
Де не старіє вічна мода
На неповторні вишиванки.
Де річку ліс сосновий криє,
Ранковим вкутаний туманом,
А за рікою Чортория
Зве на гостину до Івана.
Де Січ нова дістала крила,
Зродилась волі де заграва,
Серед села стоїть могила,
Понад селом витає слава.
А ще пелюстки яблуневі,
На білий танець вас запросять,
Кружляє вітер їх травневий
І запліта дівчатам в коси.

06. 05. 2023

КОСІВ МИСТЕЦЬКИЙ

Про Косів слава світом білим лине,
Летить із краю в край, в усі кінці,
Бо Косів — то Карпат ясна перлина,
Бо Косів так багатий на митців.

Завдяки їм наш світ стає гарнішим
Із року в рік, і так впродовж віків,
Новими Пелипейками нас тішить,
Народжує нових нам Приймаків.

А Рибниця шумить на перекатах,
І Косівський далеко чути Гук,
Василь Шкурган напише ще багато
Й нев'януча Аделя Григоруц.

Михалків верх — могутнє місце сили
І скелі Каменистого хребта,
Вони митців кували і творили,
Тому й талантів стільки неспроста.

Дай Боже, щоб намріяне збулося,
Гуцульський край талантами ряснів.
Хай родить Шкрібляків новітніх славний Косів,
А Снятин дасть нових Касіянів.

21. 02. 2024

СОН ГУЦУЛЬСЬКОЇ СТОЛИЦІ

Чи розливає жовтень кольори,
Чи в лютому верхи простоволосі, —
Він неповторний кожної пори,
Столиця Гуцулії — славний Косів.

Груні-верхи зовуть, чарують зір,
Смерічки гомонять, дрімають буки,
Бурунить Рибниця, виходячи із гір,
Мелодією Косівського Гуку.

Миська гора — розважлива стара,
Що на віку так бачила багато,
— Зажди, — весні говорить, — не пора,
Терпіння май, красуне, зачекати.

Вона не жде, її вже чути стук,
Ще трішки і природа завирує,
І голосніше заспіває Гук,
Красуня вище в гори помандрує.

Щоб ялівцям і мужнім жерепам
Зимові позагоювати рани.
З під снігу сонну руту розкопа,
Натиче полонинами шафрани.

Ця пустотлива дівчинка Весна
З гори на гору скаче, мов козуля.
Повіяло теплом від Лустуна,
Так, що скида кожух стара Сивуля.

Міняються і звуки, і тони,
Уже верхи Карпат — зелене море.
Старі «вуйки» проснулись, і вони
Зовуть весну до себе в темні звори.

Ну а вона ходу, знай, набира.
Барвистим вся завітчана намистом
Всміхається Михалкова гора,
У відповідь привіт шле Каменистий.

А із рівнин, із Рожнева й Кобак
Струмує свіжим подихом елею,
Так життєствердно, свіжо, любо так —
Надією і миром, і ріллею.

В солодкий сон закутані ґруні,
Під ранок їм, стареньким, добре спиться.
А все це мрії — світлі, весняні,
Лютневий сон гуцульської столиці.

18. 02. 2024

МИХАЙЛОВІ ПАВЛИКУ

У вир стрімкий колись поринув
За кращу долю і для нас
Він, скромний косівський хлопчина,
Що згодом став дороговказ.

А вир кипів, здіймалась піна,
Стрімкіш за Рибницький був Гук.
Носив у серці Україну,
Не покладав у праці рук.

Не ждав ні слави, ані шани,
Лише б розвіяти імлу,
Ішов пліч о пліч із Іваном,
Довбав ненависну скалу.

Щоб міг народ його прозріти,
Не брів уярмленим волом.
Знання і волю, і «Просвіту»
Як зброю взяв на бій зі злом.

Спіткався, падав, піднімався,
Бо він по іншому не звик.
В нім дух опришка озивався,
Бо він Михайло був, Павлик!

15. 09. 2023

НЕМА ПРОРОКІВ

Для нас давно він як ікона —
Поет і геній наш — Тарас.
А ми все ждемо Вашингтона,
А Вашингтон не йде до нас.

Свого пророка ми не чуем,
Хоч добре знаєм заповіт,
І дні Тарасові святкуєм
Із року в рік багато літ.

Прийшла омріяная воля...
Та чи досягнуто мети?
Ми вимираємо поволі
І розбігаємось в світи.

Свої міністри й депутати,
А благоденство міцно спить.
Тепер би вимести ще хату
Та й заходитися будить.

Бо сну кінця не видно й краю,
Майбутнє — в непроглядній млі.
Бог по одному забирає,
Хто ж діжде раю на землі?

А ми ідем. Крізь перепони,
Та все ж прямуєм до мети.
Йдемо самі, без Вашингтонів.
Щоб шлях здолати — треба йти.

03. 03. 2021

ШЕВЧЕНКОВІ

Уже пройшло багато літ...
З тих пір сплигло немало часу,
Як ти залишив білий світ,
Як ти покинув нас, Тарасе.
Як ти подавсь у засвіти,
Як ти й Україна не разом...
Але й звідтіль ти нам світив
І був живим дороговказом.
А що ж бо ми, нащадки ниці?
З торбами по світу?!
В же й не бачимо різниці,
Хто, чиї ми діти.
Вже однаково гетьману,
О, лихая доле,
Чи ми німці, чи слов'яни,
Чи навіть монголи.
Чи не думала Вкраїна?
Чи не те читала?
Про розрухи та руїни
Швидко забувала.
Не прислухавшись ні грама
До твого слова,
Все кохалась з москалями
Вона чорноброва.
А високії могили,
Що в степу стояли,
Горе-правнуки розрили,
Уже й зарівняли...
Та навіть через двісті літ,
Все ще обкраденим, убогим,
О ні, нам плакати не слід.
Бо плач — не ключ до перемоги!

08. 03. 2020

ШЕВЧЕНКОВІ НА 161-у РІЧНИЦЮ ПЕРЕПОХОВАННЯ

Щоб самотою душка не блукала
На чужині в північних холодах,
Перевезли і перепоховали,
Як ти хотів, як ти заповідав.

Але чи все зробили ми як діти?
Чи чисті в нас сумління і серця?
Чи всі твої святії заповіді
Ми сповнили, Тарасе, до кінця?

В неволі заколисані дрімали,
Прикрившись меншовартості щитом,
А поховавши, вчасно не вставали,
Тоді, коли вставали, — не гуртом.

Кайдани-пуга, ти волав, порвіте,
У попелі спаліте боротьби.
Але рабам простіше лише тліти,
А в масі ми були такі раби.

Хоч пролетіло літ з тих пір вже скільки,
Як ти спочив у рідному краю,
І нині рясно вражою й не тільки,
Ми кропим, батьку, воленьку свою.

Плюндрує рідну землю п'яний урок,
Аж в Каневі відчутно перегар,
А із гори глядить на все понуро
Задуманий, зажурений Кобзар.

21.05.2022

КОРИДОРАМИ ДУШІ МАРКА ЧЕРЕМШИНИ

По коридорах звивистих душі
Іванової нині мандрували,
Виходити ізвідти не спішім,
Ми ж до кінця її ще не пізнали.

Душа — то річ незвідана така,
Секрети поховалися за ґрати,
А ще, тим більш, душа Семанюка —
Широка і висока, як Карпати.

Через років столітню пелену
Хіба тепер пізнати нам можливо
Його душі бездонну глибину —
Прозору, світлу, ніжну і красиву?

Я нині так уволлю поблукав,
Гей би ішов із Жаб 'єго на Кринту.
Незвідана душа Семанюка, —
О, то такі химерні лабіринти.

12.07.2022

КОБАЦЬКИЙ ТАНДЕМ

*Іванні Стеф'юк —
упорядниці зібрання творів
Марка Черемшини «Райська птиця».*

Понад ґруні, кичери, верховини,
Заквітчані царинки веселкові
Хотів злетіти жайвором хлопчина.
І він злітав, злітав таки, у слові.

Але ж йому спинятись не годиться,
Бо щось було в хлопчини від Ікара.
І ось уже не жайвір — райська птиця
Злетіла в небо гордо, аж під хмари.

А птиця зміну виростила славу,
Що їй під стать, також літає хвацько,
І по гуцульськи, знай, щебече вправно,
Такі вони, обое ж бо кобацькі.

Іванна і Іван отак й літають
Та слову віддають себе до краю,
Крило одне одному підставляють:
Вона з землі, а він, звичайно, з раю.

Бо знають, що удвох — то завше краще
Літати понад хмарами у небі.
Ніхто вже не розлучить їх нізащо.
Та і хіба у тому є потреба?

Та й хто би їх насміливсь зупиняти,
Згортати їх словесну вишиванку?
Ми горді, що Іван прославив Снятин,
І віримо безмежно у Іванку.

17. 03. 2024

НАШЕ МІСЦЕ СИЛИ

Іванні Стеф'юк.

Те місце, що дарує творчі крила,
Звідки душа наснагу спрагло п'є,—
То місце сили, наше місце сили,
І в кожного те місце є своє.

Одне, а чи буває їх багато —
То як кому в житті вже пощастить.
А нас усіх єдна містечко Снятин,
А ще, бува, одна-єдина мить.

Та просто так нічого не буває,
Якщо душа ще рветься у політ, —
Її натхненним словом надихає
Та, для котрої слово, — цілий світ.

Причім, своє, барвисте, писанкове,
В гуцульських і покутських кольорах,
Об'єднане у скарб безцінний — мову,
Ту, від якої серце завмира.

І чуєш, як примножуються сили,
Як будень перетворюється в свято.
А місце вимагає, щоб творили,
Щоб не давали крилам нудьгувати.

Бо Бог на те й дає людині крила,
І думкою й рукою вправно водить,
Щоби вона шукала місце сили,
Бо хто шукає, той таки знаходить.

15. 03. 2024

ПОВЕРНЕННЯ

*З нагоди встановлення
пам'ятника Василю Стефанику
у Коломиї 01. 11. 2023*

Життя тече все по спіралі.
Крізь ширму літ, космічних миль
Із потойбічних дальніх далей
Він повертається, Василь.

У заметілі падолисту,
Що писанкову огорта,
Не тихим, скромним гімназистом,
Не як колись Василь верта.

І не у білій сорочині..
Минуло все, як сон, мов тінь,
На п'єдестал ступає нині
Стефаник-геній, величїнь.

Дмухне вітрець з Карпат грайливий,
Присяде голуб на плече..
Так торжествує справедливість,
А час, мов Прут, шумить, тече.

Було так, є і буде далі:
Живущих нині й тих, хто жив,
Життя провадить по спіралі:
Уверх, чи вниз — як заслужив.

31. 11. 2023.

ПЕРЕЧИТАВ СКОВОРОДУ

Давно нема Сковороди,
А світ його понині ловить.
Ні-ні, тай виринуть сліди —
В думках, у пам'яті, у слові.

Не прагнув царського вінця,
Посади, статки — не для нього,
Були б сопілка та вівця,
Широкий степ та ще дороги.

Ото ж бо, — кожному своє:
Свій норов, право, вдача, розум...
То так було, і нині є,
Змінити те ніхто не в змозі.

У нас свій шлях, своя хода,
Своє минуле і майбутнє,
Григорій свій — Сковорода,
А в них є Грішка свій — Распутін.

Та щось залежить і від нас,
Усяк на власний розсуд діє.
Але на все приходить час, —
Тоді вже кожен жне, що сів.

Нехай це істина стара,
Її не варто забувати:
Що є і сіяти пора,
Та є пора і жнивувати.

Що знаю я? Куди іду?
І чим свою засіяв грядку?..
Перечитав Сковороду,
І то таке прийшло на гадку.

18. 11. 2022

СКРИПАЛЬ

Пам'яті Олексія Лиска.

Яка сумна, печальна новина,
І невимовний біль, і смуток втрати.
У скрипці обірвалася струна,
Вже їй ніколи більше не заграти.

Теплом душі мов факел пломенів,
А скрипку брав — і вдвох творили диво.
«Пробач, що все ж не втримав, не зумів,
Прости, прости, подруго незрадлива».

Взяла душа в далекі мандрі старт,
Назавше розлучилася із тілом.
І мудре слово, пісня, вдалий жарт
В зажурі теж, бо теж осиротіли.

І не допоможуть тисячі «чому?!»,
Сльозою рясно скроплених гіркою.
Він по стежках, відомих лиш йому,
У синю даль пішов понад рікою.

Мелодією стелиться печаль,
Товариш вірний Прут в зажурі плине,
Він був Скрипаль, великий був Скрипаль,
Порадник, Друг, Учитель і Людина.

12. 11. 2020

ХУДОЖНИК

Пам'яті Ярослава Заяця.

Він просто йшов за совісті велінням,
Правдивість — то його був аргумент,
Бо бонарівське маючи коріння,
Найперше — справжній був інтелігент.

Причому, високої проби,
Був майстром і туші, й пера,
Та смерть неблаганна, і що тут поробиш,
Прийшла і сказала: «Пора».
Як звично, косою махнула,
Косити вона є мастак.
І майстра немов і не було?
І так, і звичайно, не так.
Він був і він є. Ось він — поруч,
Отій, що з косою, на зло.
З картин і в холодную пору
Негаснучим віє теплом.
Він тут, поміж нас, він є гостем,
Увесь до найменших дрібниць:
Волосся, підібране в хвостик,
Глибокі криниці зіниць.
Подумане й сказане ловить,
Вдивляється пильно зі стін,
Здається, ось-ось і промовить,
Спокійно, як вмів лише він.
О, скільки по небу кочує
Їх, друзів, веселих, сумних,
Щось кажуть, а ми їх не чуєм,
Та то вже проблема не в них.
Калиною пишною в лузі,
Без сумніву, ми б розцвіли,
Якби лише чути тих друзів
Хотіли, уміли, могли.

Він чистий і душею, і сумлінням
Пішов і від земних звільнився пут,
Всього себе: знання, талант, уміння
Залишив, як нагадування, тут.

25. 11. 2023

РОЗМОВА З ДІДОМ ЛАЗАРЕНКОМ

Я бачу над собою неба дзвін,
А в ньому двері райські привідкриті.
У білому, сам білий вийшов він
І став, як завше, хрипло говорити:

«Стою собі, підпершись топірцем,
Посеред райських затишних пейзажів,
Так тихо тут на самоті з Творцем,
Аж так, що не змалюю, не розкажу.

Не взяв з собою пензля й олівця,
Як то художник мав би за звичаєм,
Бо тут всього достатньо у Творця,
Хіба що вас, лиш вас не вистачає.

Та ви сюди, панове не спішіть,
Бо то назад дорога незворотня,
Ви, друзі, там малюйте і пишіть,
А я тут із Творцем, я не самотній.

А ще бува крізь райський перелаз
Гайну і пробіжусь у низ по східцях,
Пройдусь по місту тихо поміж вас,
Прислухайтесь уважно, придивіться.

Так, то моя примітна сивина
Кружляє понад Прутом, мов лелека,
Між цвіту лип, каштанів вирина —
Накульгуючи йду в бібліотеку.

Потім зверну в музей Касіяна
Віддати шану другу Ярославу,
І захмелівши навіть без вина,
Гайну хіба з Чипігою на каву.

А як там ти, Іване Грекуляк,
Мій побратиме вірний і сусіде?
Без вас сумую, хлопці, та ще й як,
Не забувайте й ви також про діда.

І сам собі скажу: пора назад,
Доволі, душе спрагла, мандрувати.
У райський, гей би в Русові, наш сад,
Перед Творцем піду відзвітувати».

О незабутні спогади ясні,
Багато вас, ой як вже вас багато.
А дід Дмитро явивсь мені у сні
Тай ще таке просив він передати:

«Там стільки друзів за дверима,
А ще — там дуже-дуже тихо...
Прощайте, творчі побратими,
Мені пора, пора на вихід».

20.02.2022

ІДЕ ПОЕТ

Івану Андрушку.

Скільки навкруг розкладено тенет:
На правду, на сумління, честь і мову.
Весь світ — базар, по ньому йде поет,
Хто-хто, а він то знає ціну слова.

Усмішка на устах його гірка,
Хоч навіть день погідний і чудовий,
Бо на базарі все йде «з молотка»,
І навіть материнське рідне слово.

Безцінне наше слово золоте,
Ним лікувати можна і вбивати.
Як Бог, вітчизна, хліб — воно святе,
Його не маєм права продавати.

Не можна матір світові на глум,
То записав Всевишній на скрижалях.
Тому в очах поета біль і сум.
Бреде поет по торговищу далі.

Невпинно літ зростає оборіг,
Але натхнення ще не позичати.
Щодня поет виходить за поріг,
Йде на базар і там стає на чати.

11. 12. 2021

ПОЕТИЧНЕ ВІДЛУННЯ

*Миколі Калачику
з нагоди виходу у світ книги «Відлуння».*

Соком землі напоєний сповна,
Тож творчий дух в поетові вирує.
Раніш писав, аж краєм йшла луна,
Тепер, коли на скронях сивина,
Поет «Відлуння» краєві дарує.

У ньому тінь орлів карпатських гір,
Клич журавлят і трепетне чекання.
А в мріях ще поет летить до зір,
І ще перо в поета, як топір,
Тому «Відлуння» це ще не останнє.

Він сильний, як опришок Марусяк,
І ніжний він, як попада Маруся,
Йому відпочивати ще ніяк,
В сідло Пегаса скаче, як козак,
Він ще у творчім вирі весь, у русі.

Ще погляд молодечий у очах,
Іще чарує світ його довкола, —
Не зачерствів з роками й не зачах.
Смакуймо мудре слово Калача.
Хай твориться, хай пишеться, Миколо!

19. 03. 2024

У ДОЛІ НА КРИЛІ

Катерині Малярчук-Ласійчук.

Що серце ти вистукуєш так дзвінко?
Чому тобі не спиться по ночах?
Відкривши душу, йде між люди жінка,
Іде на суд, іде до читача.

Душа її — о, то без дна криниця,
А в ній вода воістину жива,
Черпає із криниці студеницю,
Переливає щедро у слова.

У долі на крилі вона, в польоті,
Хмарини мрій назустріч їй пливуть,
Нема у слові фальші ні на йоту,
Фільтрує, відкидає каламуть.

А творчість, як душа, така ж бездонна,
І чиста, і цілюща, як вона.
Із первістком в руках стоїть Мадонна,
Відкривши в нім себе усю сповна.

О де ви є, новітні Рафаелі?
Хапайте мить цю часові на зло,
Бо пронесуться миті-каруселі,
Лиш доля помагає їм крилом.

У слові ще нераз Мадонна злине
І полетить між люди, у світи,
Така у неї доля вже орлина,
Що прагне волі, неба, висоти.

06. 12. 2021

НАДІВШИ СОРОЧКУ ГЕРАКЛА

Василю Клічаку.

Вздовж дарованих божих днів
Пеленою поезій просяклий,
Не шукавши шляхи обхідні, —
Гордо йшов у сорочці Геракла.

Від покутських вітцівських воріт,
В світ великий, безмежний, широкий,
Мов долаючи Рибницю вбрід,
Йшов твердим і упевненим кроком.

Поклонявся лиш слову й перу,
Пошановував матір-«Просвіту»,
А про копану мріяв гору
Хоч би де не блукав він по світу.

І понині копає її,
І викопує перли жадані,
Повертається в рідні краї
Наяву, а бува на екрані.

А у Рудниках жде Заріка,
А у Джурові школа і друзі.
До уваги і шани звика,
Що здобуті трудом, по заслугі.

Має успіху власний секрет,
Та готовий ділитися з кожним,
Бо Клічак він Василь, він — поет,
І по іншому просто не може.

11. 10. 2024

Я ДО ВАС ВЕРНУСЯ

На смерть Мирослава Попадюка.

Сірий смуток, як туман, потік,
Вже нічим його не зупинити.
Відійшов великий чоловік,
І наставник мудрий, і учитель.

Огортає невимовний жаль,
Не допоможуть сльози, ні зітхання,
Золоту залишив пектораль,
Як дарунок друзям на прощання.

Заповів: любіть свій рідний край,
Понад все любіть його на світі,
Я іду, мені прийшла пора,
Ви ж єднайтесь в матері-«Просвіті».

Засівайте ниву золоту,
На котрій і я трудивсь завзято,
Сійте рясно мудрість, доброту,
Хай зародить щедро вам, багато.

Я до вас вернуся, друзі, ще,
Одягнувши шапку-невидимку:
Влітку я проллюсь рясним дощем,
Зоряною памороззю взимку.

Великоднім дзвоном навесні,
Гілкою калини в листопаді.
Я попрошу Бога, він мені,
Віриться, не стане на заваді.

Розривайте ж смуток, біль і жаль
І живіть, творіть, не зволікайте.
Я не в землю, ні. Я — в синю даль.
Прощавайте друзі. Прощавайте.

22. 01. 2023

СОРОК ДНІВ

Пам'яті Мирослава Попадюка.

Всяких: чорних, сірих, білих,
У тривогах, у вогні
Сорок днів перелетіло,
Швидкоплинних сорок днів.
Швидкоплинних, неповторних,
Тільки вийшли із воріт, —
Смуга біла, смуга чорна...
І закінчивсь перехід.
Сорок днів ще поблукає
Поміж друзями душа, —
І до Бога, і до раю
На спочинок поспіша.
Так? Не так? А хто те знає,
Лиш нагадує ця мить,
Що усі й усе минає,
Тих, хто там вже не болить
Ні душа, ні тлінне тіло.
Отаке воно життя —
Перебігло, пролетіло
І немає вороття.
Ви учили, Ви давали,
Прокладали іншим путь,
Ми училися, ми брали,
Нам оцінку ще дадуть.
Що робили — не для слави,
В творчій будучи строю.
Спіть спокійно, Мирославе,
Ні, творіть ще й у раю.
Тож востаннє, на дорогу
Слово вдячності прийміть,
Йдіть, Учителю, із Богом,
Там продовжуйте, творіть.
Надихайте, як раніше,
В дні веселі і в журбі,
Ваше слово, ваші вірші
Залишаємо собі.
По смугастім переходу
Понесем їх в синю даль,
Мов смачну з Дзвінички воду,
Свіжу, чисту, як кришталь.

21. 02. 2023

ДРУЖИНА ПОЕТА

*Дарії Попадюк,
дружині поета Мирослава Попадюка.*

Його ім'я нам довго ще зорітимо,
Із потойбічних сяяти світів.
Він жив поезією, школою, «Просвітою»,
А друзями — то вже і поготів.

Він жив знайомими, близькими, жив родиною,
Любив і шанував він їх усіх,
А по житті ішов разом з дружиною,
Без неї заблукав би, йти не зміг.

Вона ж в тіні його ховалась слави,
Та ні для кого це вже не секрет:
Попадюком він був би Мирославом,
Але чи був без неї би поет?

А у житті всього було в достатку.
Щоб розігнати біль і самоту
Він «Пектораль»¹ залишив їй на згадку
Дорожчу ще за скіфську золоту.

В самотню годину вечорову
Щоби її гортала знов і знов,
Таку листопадову, кольорову,
І в ній його знаходила любов.

Душа його із раю зачитає,
(Її на мить відпустить добрий Бог)
І тихо-тихо скаже їй: «Ти знаєш...»,²
І як колись зостануться удвох.

01. 11. 2023

---

1. «Золота пектораль» — назва останньої поетичної збірки М. Попадюка.
2. «Ти знаєш» — вірш М. Попадюка, присвячений дружині.

ОСТАННІ ГАСТРОЛІ

Пам'яті Парасковії Заренчук.

Розгулялась з косою зловісна,
Аж стискається серце від болю.
Берегиня покутської пісні
Полетіла у рай на гастролі.

Тут покинула друзів у горі,
Стецеву, що як пишне намисто,
Там співатиме в райському хорі,
Може навіть і стане солістом.

Там з Коржем, мабуть, стрінуться скоро —
Композитором, другом, поетом,
Й не одну іще пісню сотворять,
І з Петром заспівають дуетом.

В неї, жінки пісенної доли,
Їх було так багато, без ліку,
І близьких, і далеких гастролей,
Але ці — вже останні, навіки.

Ну а та, із косою, гуляє
І не відає спокою, втоми...
На гастролі нових відправляє.
Чи таки повертає додому?

23. 01. 2024

ДЗЕРКАЛО ЖІНОЧОЇ ДУШІ

В душі жіночій штиль і ураган,
Шторми і тиха ніжність та смирення,
Біль від образ, від завданих їй ран,
Падіння, злети, відчай і натхнення,
Тривоги, сподівання і жалі,
І материнські гордість та неспокій.
Величні бригантини-кораблі
Вітрила мрій розправили широкі.

Приспів.

Жіночу душу не збагнув до дна
Ніхто із поконвіччя і понині.
О, то така бездонна глибина,
Як море-океан, як небо синє.

Її непередбачуваний стан,
Немов погода в березні, мінливий,
Та є в душі промовистий екран, —
Надійний, чистий, світлий, незрадливий.
Ні звук, ні порух він не полиша,
Все видає правдиво й достеменно
Не менш глибокий, ніж сама душа —
Очей жіночих погляд сокровенний.

Приспів.

Пірнаймо в них — у карі, голубі,
Тамуймо вічний поклик, наче спрагу.
Відчувши погляд жінки на собі,
П'яніймо від любові і наснаги.
Протверезіти швидко не спішим,
Той погляд нам не раз іще присниться,
Він дзеркало жіночої душі, —
Правдиве і бездонне, як криниця.

07.03.2021

НА ЧУЖИНІ

Миколі Гояну.

На чужині, далекій чужині —
Чужа земля і небо, і тумани,
Наснився він, наснився він мені —
Мій рідний край, моє село кохане.

Приспів.

Там Черемошу водами
Промайнули літа,
Там вкінці за городами
Підобіч розквіта,
Ароматом фіалочок
Вітер ніжно дихне...
Залишився кавалочок,
Там кавальчик мене.

На чужині, бетонній чужині
Я загубився тут між хмарочосів,
У рідний край так хочеться мені,
Я вірю, там мене чекають досі.

Приспів.

На цвинтарі батьківські гробовці,
Мене чекають в гості хоч на Паску.
Там я тримав синицю в кулаці,
Там я спізнав любов, родинну ласку.

Приспів.

Я доказав собі, є тільки «рай»,
Де нас нема. Ми все його шукаєм,
А для душі він там, де рідний край,
Милішого за нього я не знаю.

Приспів.

11. 11. 2021

ГІМН ФУТБОЛЬНОГО КЛУБУ «ПРОМЕТЕЙ»

Надія і гордість громади,
Мужній, «Прометею», рости,
Не стане ніщо на заваді
Вогонь перемоги нести.

Приспів.

Бо перемога — то святеє,
З тобою ми, з тобою Бог.
Вперед, вперед, наш «Прометею»,
До перемог! До перемог!

Ми — Пруту грайливії води,
Ми — шум прикарпатських дібров,
Найкраща для нас нагорода —
Болільників щира любов.

Приспів.

Вогонь твій, титане, не згасне,
Хода твоя віру вселя:
У нас заколб'ються рясно
Пшеничні й футбольні поля.

Приспів.

Примхлива футбольная доля,
Нам з нею іти до мети.
Над рідним покутським роздоллям
Наш клич перемоги лети.

Приспів.

02.02.2022

ЃУДИ
МАНДРУЄМ

КУДИ МАНДРУЄМ?

Хтось, щось відходять в небуття,
Хтось щось ще марить відтворити, —
Та в наступ всеж іде життя.
Беззаперечним фаворитом
Воно було і нині є
В протистоянні «завтра — вчора»,
І свіжі паростки не вб'є
Зі скриньки чорна рать Пандори.

Може потопче, полама,
Але не вб'є їх і не знищить,
Не заморозить їх зима,
Не вирве з коренем вітрище.
Нове бубнявіє життя,
Бо Бог не спить, бо він гарує.
Вперед, вперед без вороття
Мандрує світ. Куди мандруєм?

Буде життя, чи буде крах? —
На терезах стоїть питання.
Чи правди мить, чи вічний страх?
Тверда рішучість, не вагання,
Від диких варварських атак
Порятувати світ зуміє,
Бо кровожерливий хижак
Лиш мову сили розуміє.

06. 03. 2022

У МУЗЕЇ

Все дріб'язкове, незначуще, нище
Тікає геть з думок, з перед очей,
Як за поріг ступаємо світлиці,
А та світлиця, так — то є музей.

Тут очі тих, хто жив, творив і мріяв,
Щось по собі залишив на землі.
Тут їхні сподівання і надії,
Людські тут долі, болі і жалі,

Укладені під скло і на вітрини,
З пожовклих промовляють сторінок:
То пропливають пухом тополиним,
То у барвистий в'яжуться вінок.

Побачиш і почувеш тут багато,
Лиш зупинись, прислухайся, постій.
Тут лекції читають експонати
Зі стелажів, зі стін, навперебій.

Тут особлива аура і тиша,
Тут часу відчувається хода.
А він все мемуари пише й пише,
Та у музейні фонди відклада.

07. 04. 2024

* * *

Вверху можна бачити зорі,
Хмарин табуни в блакиті.
Дивилась людина вгору,
Людина ловила миті.
Їх треба не так багато
Душа щоб людська розквітла,
Вдалося хоча б впіймати
Тих декілька світлих-світлих.
Оту, де чекає диво,
Збуваються всі бажання,
Ще ту, бо вона щаслива,
І ту... І ще ту, останню...
Впіймала? А хто те знає?
Вони — міражі-острови,
Тут є, озирнувсь — немає.
Ловіть, може зловите ви...

31. 01. 2021

ВІЧНИЙ ПОКЛИК

Як то важко сидіти без діла
В днину теплу, погожу, ясну.
І шпаки уже он прилетіли,
Принесли із собою весну.

Свіжа, юна, весела, пригожа
Променисто глядить з верховіть.
Хоч кого вона звабити може.
Перед нею — ну хто устоїть?

Перед нею і старість нікчемна,
Стіни хати стають затісні.
Дід у поле пішов недаремно,
Він подибав назустріч весні.

А онуки, хіба їм збагнути,
Що сумісні любов й сивина?
Що трикутник потрібно замкнути:
Він — земля — і вона, і весна.

Буде зелень голубити свіжу,
Мов волосся коханій своїй,
Під мелодію жайвора ніжну
Вже укотре освідчиться їй,

Щоб ніхто не почув, не побачив.
Та хіба то є сором, чи гріх,
Що і в діда є серце гаряче?
Що любов — то завжди переліг.

Нелегка ти, старечая доле, —
Сірі дні, неспокійнії сни...
Та веде сивочолих у поле
Вічний поклик землі і весни.

28. 08. 2021

БІЛИМ ПО БІЛОМУ

Білим по білому, білим по білому,
Боже, світ білий — то ти,
Йдучи з тобою, ми душі відбілимо,
Біле — то знак чистоти.

Білим по білому — дотик до свіжості,
В білому зібрано все:
Скільки тепла і любові, і ніжності
Біле між люди несе.

Білим по білому — дотик до щирості,
Стібки — до раю мости.
З білого, з білого, щиросте, вирости
І розростайся, рости.

Білим по білому — дотик до мудрості,
В біле огорнутий світ,
Там, де є біле, немає похмурості,
Мрій є високий політ.

Білим по білому — дотик до вічності,
Будучи з нею на «ви»,
Вічність попросимо: «Ваша величносте,
Мудрість свою прояви».

Білим по білому, білим по білому
Довгую ніч не одну
Юнка сорочку мережила милому..
Взяв він її на війну.

Та, із косою, що теж біла-біла,
Там, де від вибухів дим,
Щоб зачепити його не посміла,
Щоб повернувся живим.

Він вишиванку не раз ще пригорне,
Мовби кохану свою.
Бо на війні поруч біле і чорне,
Та ще червоне в бою.

Куля сліпая у серденько вцілила,
Незвідані білого долі.
І розлилося червоне по білому,
Біле — ще й дотик до болю.

18.05.2023

ВЕРНУЛИСЬ В СНЯТИН СОРОХТЕЇ

Одна зоря собі літала,
Блукала інша поміж хмари.
Зустрілись — стався чудо-спалах
Тай утворилась чудо-пара.

І стали ближчими, чим друзі.
Хоча життя їх завертіло, —
Та посміхнулась щиро Муза
І так зраділа, так зраділа.

То їх любов несла на крилах
Почерез полум'я й заграви,
Вони боролись і творили,
При тім не думали про славу.

Та мова навіть не про тее,
Тепер вже, віриться, назавжди
Вернулись в Снятин Сорохтеї, —
То значить є на світі правда.

То значить в ті часи буремні
І розбудови, і руїни
Їх труд таки був не даремний
І для сім'ї, і для України.

Правдивість часу не сховати,
Бо правди слово золотее
Коли вертається — то свято.
До нас вернулись Сорохтеї.

23. 09. 2022

ВУЛИЦЯ ШКІЛЬНА

На скронях дерев сивина —
Мороз припорошив скрипучий.
Це вулиця тиха Шкільна,
Це рідне Горішне Залуччя.
А скоро вже легіт весни
Над кронами буде витати,
І клени й старі ясени
В зелені одягнуться шати.
І вулиця стане тісна:
Між цвіту блукатимуть трелі.
По ній юна панна весна
Пройдеться ходою газелі.
А небо над нею — без дна,
Вітри віють — тільки попутні.
Це вулиця рідна Шкільна,
А там, у кінці десь, майбутнє...
Коротка чи довга вона,
Пряма, чи звивається круто, —
Є в кожного власна Шкільна.
Хіба її можна забути?

14. 01. 2021

МИКОЛАЙ ІДЕ

Засніженим полем, ріллею,
Почерез дрімаючий гай
Іде Чудотворець землею,
Прямує Святий Миколай.

Несе за плечима він клунок,
Чекаем на нього, авжеж,
У клунку є всім подарунок:
Малечі й дорослим є теж.

Бо татко і люба матуся
Стежину дитинства пройшли,
І навіть дідусь та бабуся
І ті колись дітьми були.

В селі чи у місті, повсюди
Чекали Святого у дім
З надією й вірою в чудо,
Бо віра потрібна усім.

Прозорії спогадів хмарки
Спливають по небу тихцем —
Безцінні дорослим подарки,
Не всі пам'ятають про це.

Хто щиро молитися буде
За себе, за рідних, за край, —
Про того Святий не забуде,
До того прийде Миколай.

19. 12. 2022

ДЕНЬ ЗИМОВОГО СОНЦЕСТОЯННЯ

Годинник йде без сумнівів, вагання,
Лиш кожен крок відлунює — телень,
І знову день прийшов сонцестояння,
Грудневий цей короткий сірий день.

Для когось непривітний і похмурий,
Насуплений, холодний, будь-який.
Дерева вздовж доріг стоять в зажурі,
Та ще сухі стовбичать будяки.

А на полях вітри, знай, котять пустку,
Позбувся ліс недавніх ще прикрас.
Щорічну основну взяла відпустку,
Природа щоб спочити хоч на час.

Дріма зима, своє ще наверстає,
На вальс мороз запросить білий сніг.
Та сонце вже на літо повертає,
Спинив його упертий Козеріг.

Воно між хмар всміхнеться в ополонці,
І поле й ліс зрадіють ще весні..
Усе по колу тягнеться за сонцем,
І лиш літа — у зиму, далі ні.

19. 12. 2020

НОВА СТОРІНКА

В новорічну ніч лунають дзвінко
Феєрверків зоряних вулкани.
Ще одну дописано сторінку
Власного життєвого роману.
А якою буде та, наступна?
А які мережаться сюжети?
Переможе правда, чи підступність?
Ждуть нові падіння нас, чи злети?
Допоможуть праця, сила, віра,
Щоб була цікавою сторінка,
Бо не нам надіятись на звіра,
Хай якого буде він відтінку.
Най китайці моляться до впаду
На Бика і Тигра, хоч Дракона —
В нас свої традиції, засади,
Християнські цінності й закони.
Піняться шампанського вулкани,
Президент усміхнений вітає,
Пишуться і пишуться романи...
А чи хтось колись їх прочитає?

30. 12. 2021

РІК НОВИЙ

Рік новий вже по праву газдує,
Тінь тривоги повзе поміж люди:
Що приніс він? Що нам пророкує?
То залежить й від нашого труду.

І нехай заодно з новим роком
Йдуть натхнення, бадьорість, веселість,
В душах затишок буде і спокій,
Мир і злагода в теплих оселях.

В новоріччі радіймо здоров'ю,
Хай на всіх його вистачить-стане.
Зло долаймо добром і любов'ю,
Більше світла, бо ми ж — просвітяни!

Засукаймо рукава, громадо,
Попросімо підтримки у Бога,
Манна з неба нам точно не впаде,
Тож бика треба брати за роги.

31. 12. 2020

НОВОРІЧНЕ

Старий іде, лишає спогад-рану,
Від нього не сховатися ніде.
А рік новий нові вже креслить плани
І долі для народів та людей.

О новорічна доленько, о доле,
Що ти наллеш — все вип'ємо сповна,
Сьогодні ми єдині, як ніколи,
І мрія нас єднає всіх одна.

Українська доле, зболена, єдина,
Молитви й жертви наші не зневаж,
За батька, за коханого, за сина
В скорботі тричі скажем «Отченаш».

І тричі «Богородице» промовим
За тих, хто в двадцять другому поліг,
Хто в жодному наступному новому
На рідний не повернеться поріг.

А рік новий нові несе події...
Нехай щастить, юначе, в добрий час.
Ти нам даруєш мрію і надію,
А віра і любов — то вже від нас.

10. 12. 2022

ПРАВДА РІЗДВА

На літо сонце повертає,
Хоч це морозу не завада.
З Різдвом тебе, мій рідний краю,
Зі святом, славною громадо.

Ще буде віхола сніжити,
Зимі здаватися не гоже, —
Та сонця все ж не зупинити,
Тепло морози переможе.

Колядки чути ген повсюди,
Розносять світлу звістку діти,
Що переможцем правда буде,
Прийде весна і тепле літо.

А дні святковії веселі
Вже запрягли коней у сани.
Тепла і затишку в оселях!
З Різдвом вас, браття-галичани!

04.01.2022

РІЗДВО ІДЕ

Різдво заходить в Україну,
У кожен дім і у родину.
Дитя Господне всіх зігріє,
Надію дасть і сум розвіє,
І повиншує й привітає,
І тихо-тихо нагадає:
Ви за столом, в родиннім колі,
Тому, що хтось воює в полі.
Віддайте їм належну шану,
Пошліть молитву за поману
Тим, хто пішов за райські двері,
Хто в колі ангелів вечеря.
Шлемо хвалу різдвяну Богу
І вірим в нашу перемогу!
Ми переможем, неодмінно,
Нас не покласти на коліна,
Бо не скорить того народу,
Котрий вже смак відчув свободи.
А коляда з кінця в кінець,
Від Черемошу на Донець
Христа на райдузі гойда,
Бо то наш символ — коляда!
Хай ще сьогодні і сумна,
Різдво — то добра новина.
Святкуймо і воюймо гідно.
З Різдвом тебе, Вкраїно рідна!

03. 01. 2023

РІЗДВО ПРЯМУЄ ДО ЗЕМЛІ

Живем у розтривоженій імлі,
Україна в обнадійливім чеканні,
Бо вже Різдво прямує до Землі,
А разом з ним — надії, сподівання.

І мрії, бо без них таки ніяк.
А нині нас одна єднає мрія,
Вона, як обнадійливий маяк,
Різдвяним світлом в сутінках зоріє.

О, мрія — то є панна іще та,
Сама по собі йти не поспішає.
Хай кожен сам у себе запита,
Хай під завісу року нагадає:

Чи все зробив, що міг, а чи могла?
Чи все зробили ми, що в наших силах,
Щоб мрія заповітна збулась,
Хоча би крок назустріч щоб ступила?

І мовить час, на порубіжжі літ
Затиснутий в міцних лещатах-клешнях:
— І за минуле здай, людино, звіт,
І мріями лети у рік прийдешній.

04.01.2022

РІЗДВЯНИЙ ДЕНЬ

Ну ось, вже дочекалися Різдва,
Щороку цій радіємо події,
Це радість нестаріюча, нова,
А ще вона дарує всім надію.

Сьогодні порадіймо з усіма,
Від того менше в світі стане лиха,
Навіть якщо здається, що нема
У нас причин для радості і втіхи.

Радіймо, що лунає в храмах дзвін,
Всміхнімось дню, насупленому зранку,
А пополудні втішимося, як він
Сонцепромінню вдягне вишиванку.

Бо радість зло та лихо спопеля,
Радіймо на добро собі і людям,
І стане нині кращою Земля,
Від того завтра радості прибуде.

І день новий, ще кращий, загостить,
Для радості нової дасть причини.
А сніг, мороз, чи сонце, чи дощить, —
Погода — то лиш тільки одежина.

Вона лиш перше враження на мить,
По ній, відомо, тільки зустрічають.
Різдвяний день... Він тішить, він учить,
Нову і світлу радість сповіщає.

07.01.2023

ПОЧУЙ ВЕСНУ

Весни вже чується хода,
Надівши вільхові сережки,
До нас вона торує стежку —
Вродлива, юна, молода.

Тендітні проліски несе,
А в косах — неба синь бездонна.
Вона — весна, вона — мадонна,
А значить їй підвладно все.

Край прокидається зі сну,
На лузі гомін первоцвітів.
Велике щастя то — уміти
Стояти, слухати весну.

Почути шепіт і громи,
Добро у людях і в природі,
Все те, ще непідвладне моді,
І те, що робить нас людьми.

05. 03. 2021

МАГІЯ ВЕСНИ І ПЕРА

Як кольорові сняться сни,
Як в грудях серце завмира, —
То діє магія весни,
А з нею — магія пера.

Хай навіть в скронях сивина,
Не припиняє час ходи...
Весна — то все-таки весна,
Весна — то магія завжди.

Вона заточує перо,
Пускає чари в хід свої.
Сій, весно, мир і сій добро,
Чаклуй на щедрі врожаї.

На ниві нашій золотій,
Під синім куполом святим —
Перо й весна, їм по путі,
За руки взявшись, разом йти.

Долати стужу і вітри,
Йти всім труднощам на зло,
Туди, де літо майорить,
Де розуміння, де тепло.

26. 03. 2023

ЛІТНЯ НІЧ

Гасне обрій тихо, ніби свічка,
Стомлена лягає висота.
Огортає землю літня нічка,
Ніжно так, з любов'ю, огорта.

Огортає так, неначе матір
Сповива улюблене дитя.
На любов вони обі багаті,
Ту, котра продовжує життя.

Ген на небозводу темнім полі,
Там трима на вилах брата брат.
В море ночі скромні матіоли
Розлили солодкий аромат.

Невгамовний вітер стих в покорі,
Заховався, стомлений, в пільму.
Мружаться, підморгуючи, зорі,
Тільки їм відомо лиш кому...

Блідне матіолово-солодка,
Бо у тому й суть уся і річ,
Що, на жаль, вона така коротка —
Чарівниця тиха літня ніч.

А на сході зажурилось поле,
Бомбами розорана рілля.
Правлять балом там не матіоли,
Там війна жнива свої справля.

28. 07. 2020

КАРПАТСЬКІ ЛІТНІ ЗАМАЛЬОВКИ

Зелене море трав, барвисті квіти
Холодною росою вмились вранці,
По полонині йде карпатське літо
У синьо-жовтій рідній вишиванці.

Тут поєднались велич і краса,
Оці стрункі замріяні смереки
Навивпередки пнуться в небеса,
У їх краях до неба недалеко.

Один за одним тягнуться ґруні,
Єднаються в міцну гірську родину,
Аж зупинились хмари в вишині,
А що уже казати про людину.

Хто до кінця пізнав карпатське літо?
Синоптик не збагнув його ще жодний.
В Горганах поміж скель блукає вітер,
То ніжний, теплий, то рвучкий, холодний.

Один несеться з Галицьких Карпат,
А другий поспіша із Буковини,
І тиснуть руку міцно брату брат —
Два Черемоші, злившись воедино.

Мчить понад гори часу течія,
Несеться мов з верхів Черемош Чорний.
Цей світ старий, ще старший аніж я,
Але який прекрасний, неповторний.

19. 08. 2023

В КАРПАТАХ ОКСАМИТОВИЙ СЕЗОН

На полонин некошений газон
Накочуються гір зелені хвилі,
В Карпатах оксамитовий сезон, —
То ж тут слова і фото всі безсилі.

Бо мелодійніший в потоках шум води,
І сонце м'якше, стомлене за літо,
І барва ще синіша ніж завжди
Розлита по небесному суфіті.

Під нею він в усій своїй красі,
Зелених гір обрамлений намистом,
Той камінь в Ясенові на версі,
Відлічує століття і туристів.

Розписаний увесь із краю в край
Купається в серпневім оксамиті,
А скільки глянь, аж ген за небокрай,
Верхи й верхи, смереками покриті.

Неквапом оксамитовий сезон
Бреде по полонинській вишиванці.
Беруть Карпати душі у полон, —
Кого взяли, то вже довічні бранці.

16. 06. 2023

* * *

Спішімо літу порадіти,
Його теплу і кольорам,
Відверто й щиро, наче діти, —
Бо скоро осені пора.

Поки ж тепла ще є багато,
Допоки осінь ще в путі, —
Хай буде тут і нині свято,
Не відкладаймо на потім.

Бо те «потім» в густім тумані.
А так було за всіх часів:
Не завше мрії довгождані,
На жаль, збуваються усі.

Хай радість нині розквітає,
Хай золоті вінки спліта.
Хоч осінь також золотая,
Та все ж, то проба вже не та...

19.08.2022

ЗГАСАЄ ЛІТО

Ще серпень посміхається привітно,
Та на ланів пожовклім рантусі
Барвисте літо блідне вже помітно,
Скромнішій поступаючись красі.

У матері-землі розкішні коси
Вплітається срібляста сивина,—
Туманні ранки, скупані у росах,
Бринять, немов натягнута струна.

Аж до землі сади вгинають віти,
Знайшовши в огорожі перелаз,
Йдуть на поклін із вдячністю до літа
І перший Спас, за ним і другий Спас.

Ще одне згасає тепле літо.
Але хіба є в тому дивина?
Ніхто й ніщо не вічне в цьому світі.
Може любов? Дай Бог щоби вона.

12. 08. 2023

ЗАПАХ ОСЕНІ

П'ють прохолоду росяну,
Даровану їм днем ясним,
Ці флокси пахнуть осінню,
Привітним першOVERеснем.

Шкільнії підвіконники
Стоять в рожевих хусточках,
Стрибає промінь коником
З пелюстки на пелюсточку.

І віє з клумби спокоем
І спогадом, і мрією,
Задумою глибокою
І трішки ностальгією.

01. 09. 2023

ТИША

Така краса, аж відбирає мову,
Не передаш словами, не опишеш.
На вітах іній слуха колискову,
Бринить, співає тиша, мудра тиша.

А від краси не гріх і захмеліти.
Бездонна, наче море, світла тиша
На простирадлі чистому блакиті
Хай метушню на мить хоч заколише.

Весь всесвіт заворожений, сакральний
Застиг, завмер в глибокій призадумі.
Ідилія... А світ не ідеальний —
Так мало тиші, так багато шуму.

29.01.2021

ЛЕБЕДІ

Звідки прилетіли ви, ізвідки,
Натомивши крилонька свої,
Білосніжний лебедю й лебідко,
Із яких прибули ви країв?
Чи то там, на вашій батьківщині,
Студениця з джерела не б'є?
Чи могутнім крилам лебединим
Для польоту волі не стає?
Лебідь вигнув шию перевеслом,
Перелив шипіння у слова:
«Ми краси й любові вам принесли,
Їх бо забагато не бува.
Так ось, їх збираючи, мандруєм,
Летимо від літа до зими,
Радо без подяки всім даруєм,
Ними з вами ділимось, людьми».
«А іще скажу тобі, людино, —
Мовила лебідка молода, —
Хай вас наша вірність лебедина
Посеред спокус не покида».
Кілька фраз, так коротко, так мало,
Стільки запитати ще хотів,
Та вони своє усе сказали
Й попливли поміж очеретів.
Лебедина пара мандрувала,
Загостила в нашій стороні,
Чим багаті, те і роздавали,
Уділили трішки і мені.
Ну а світ тенета закидає,
Він ловець, а сіті золоті.
Дякую, лебідко молодая.
Хай щастить вам, лебеді, в житті.

21. 01. 2023

ЗАЛЕЖНІСТЬ

Так, світ цікавий і безмежний
Всяк вибирає сам стежини.
А ми, ну що ж, — горозалежні,
І вже на то нема вакцини.

Якщо нема — то і не треба,
Залежність тіло й душу крутить:
Нам би поближче лиш до неба,
Нам би пройти новим маршрутом.

Та заглянути в очі небу,
Та розвести руками хмари...
Ні, лікувати нас не треба,
Що медицина проти чарів?!

А чари гір не подолати,
Ніхто й ніщо вже не pomoже.
Спішімо в гори, як на свято,
Рятуємось, друзі, поки можем!

11. 12. 2021

КАЛИНА

Кружляє журливо в повільнім танку,
Гойдаючись, пух тополиний.
В зеленому платті і білім вінку
Йде літу назустріч калина.

І пахощі, знай, розливає тонкі,
Вся скромна неначе зумисне.
А осінь настане і замість вінків
Рум'янії кетяги звиснуть.

І стане помітна та пишна вона,
І буде їй шана і слава,
Усе, що з весни приховала, сповна
Засяє яскраво-яскраво.

Поети напишуть про неї пісні,
Полинуть вони стоголосо...
Вона ж просто скромно цвіте навесні
Й ні в кого нічого не просить.

31.05.2020

* * *

Ми із Вами зустрілися в часі,
І вже це неабияке диво.
А тоді, ще у восьмому класі,
Ви були надзвичайно вродлива.

А могли ж у віках заблукати,
Міг і я пролетіти екстерном,
І для зустрічі нашої свята
Були шанси мізерні-мізерні.

Чи зустрінемося ще — хто те знає?
Лише Богу відомо одному,
Світ, як море, вже нас розділяє,
Та і літ усе важчає втома.

Ніч зимова холодна і темна
Хоч якусь буде мати окрасу —
Зшиток спогадів світлих, приємних
Й тиху вдячність тобі, вічний часе.

12. 12. 2020

ІДУ ІЗ ДРУЗЯМИ

Іду вперед, долаю втоми,
Туман лягаючий густий.
Та легше йдеться не самому,
Є подих з ким перевести.

Приємно з друзями побути,
Бо ви такі лише одні.
І цього дня не позабути
У сірій масі інших днів.

Хай у житті не все в нас гладко,
Хай ми прямуєм до зими, —
Цей перший сніг, як світлу згадку,
Запам'ятаєм також ми.

Запам'ятаєм мить чудову,
Вона, як пам'ятна свіча,
І другом сказанеє слово,
І лиш засвічене в очах.

Бо все словами не сказати,
Хоч говори, пиши томи.
А дружня зустріч — то як свято
В ході нестримній до зими.

А путь земний, як шлях на Кути:
На ямі яма, ще й крутий.
Та в пункт призначення прибути
Повинні всі. Тож треба йти.

17. 11. 2023

ДОБРОТА

Марії Караван.

Я п'ю трунок цілющий доброти,
Смакую кожен вираз, кожне слово,
Немов осіннім лісом золотим
Іду знайомим, вічно загадковим.

О, скільки здатне мовити пером,
Скільки сказати велике може серце,
Якщо воно наповнено добром
Немов водою чистою озерце.

А по озерці лебідь проплива,
Як в пісні — красень гордий білосніжний,
На хвилях виколихує слова —
Такі прості і щирі, теплі, ніжні.

Душа і рветься, й проситься туди —
В Поліський край пісенний колоритний,
Щоб зачерпнути в пригорщі води
І пити, пити, пити ненаситно.

Лети, душе, хоч в помислах лети
В густі бори, в замріяні діброви.
Як в світі балом править негатив,
Так хочеться почути добре слово.

Нехай повік не втомиться рука
Добро і правду сіяти-писати,
На ріках, на озерах, на ставках
Щоб білий лебідь мав що колисати.

18. 12. 2020

* * *

Це колесо не крутиться назад.
І слава Богу, є одна хоч правда.
А в шістдесят — воно як в шістдесят:
Продовжуються мандри, все, як завжди.

Сльозу пустив похмурий листопад,
Так хочеться тепла в душі і в хаті...
А шістдесят? Та так, як шістдесят,
Хто не спізнав — дай Боже дочекати.

17. 11. 2020

МІЙ ЧАС

Мій час промчить стрілою, промине
І зникне за далеким виднокраєм.
Лиш слово, як частиночка мене,
Можливо, що колись щось нагадає.
І, може, хоч комусь розтопить лід
Те слово в серці, чи хоча б сніжинку,
І віднайде хтось ледь помітний слід,
Чи мною десь протоптану стежинку.
Я знаю, небагато протоптав.
Чи більше міг? Та всі могли ми більше,
Якби буденна сіра суєта
Свої не надиктовувала вірші.
Ну та нехай, потрібна й суєта,
Примхлива, вередлива і завзята.
Без неї світ застиг би, ну а так —
Усе тече, чи варто ж банувати
За часом, що спливає, як вода,
За днями, що пішли безповоротно?
Поки хода думок іще тверда
Розштовхую проблеми і турботи
Та йду собі, а час іде собі,
І з кожним кроком темп все набирає.
А я, по слову гублячи обіч,
Спішу за ним туди, до виднокраю.

17. 12. 2023

РЯДЖИ,
ОБНАДІЛЕНІ
ВІЙНОЮ

БІЛЬ ЗЕМЛІ

Земля від болю знемагає,
Клює двоглавий ізгори.
Моя Україно дорога,
Перетерпи, перебори.

Твої сини, твої соколи
Здолають хижого орла,
І українське рідне поле
Діждеться миру і тепла.

Безкрає щедре наше поле
Ще вродить краще, як колись,
Лише не зрадь, примхлива доле,
На півдорозі не спіткнись.

А за Ірпінь наш і за Бучу,
За всі руїни навкруги
Прийдє, о прийде неминуче
На вас ще кара, вороги!

Вона вже близько, ген за гаєм,
Іде і нечисть спопеля —
За біль землі, що знемагає,
За кров'ю зрошені поля.

27. 03. 2022

ВОСКРЕСНЕМО

Який важкий він, хрест твій, Україно,
І на Голгофу стежка вся у тернах.
Та лікті оббиваючи й коліна,
Ти йдеш, несеш і з пліч його не вергнеш.

Снаряди, бомби сиплються камінням,
Тобі в огні доводиться горіти.
Та йдеш, бо наверху — там воскресіння,
А отже, зможеш все перетерпіти.

І стане хрест мостом через провалля,
Сичить в нім сила зла ворожа, темна.
Ти перейдеш по нім, тобі йти далі,
Ні, долю-хрест несеш ти не даремно.

Свої хрести зваливши на рамена,
Йдемо і ми уперто і завзято.
І нам цей шлях пройти з тобою, нене,
З тобою помирати й воскресати.

До світла ідемо, через безодню,
Хай шаленіють виродки-зłodії.
Нагадують нам дзвони великодні
Що є в нас і майбутнє, і надія.

Ти чуєш, рідна, спраглими вустами
«Христос воскрес», — твої шепочуть діти.
І ти, як він, і ти воскреснеш, мамо!
Нікому не на зло, на радість світу.

11. 04. 2022

ПЕРШІ ДНІ ВІЙНИ

В нас сирена гуде набатом —
Знак тривоги у місті й селі...
І черги під военкоматом.
А у вас таке є, маскалі?

Скільки горя ви нам завдали,
Там, де ви — море сліз і бід.
Ви є нелюди, ви — вандали,
А таких зневажає світ!

У вогні вам, кати, горіти,
І нащадки вас прокленуть,
А народжені в сховищах діти
Вас братами вже не назвуть.

Перебудем ці дні жахливі,
Ти ж, Росіє, усі мости
За собою палиш, брехлива.
Як з цим житимеш далі ти?!

02. 03. 2022

ВЕСНА 2022-ГО

В Україні весна. Розпускають вербиченьки коси.
Для любові і щастя, здається, земля затісна.
А диявол, все знай, вгамуватись не може і досі, —
Підлу душуку гризе українська щаслива весна.

Недоросток малий, піднімаючи брови бундючо,
Мече стріли ракет у гущавину сплєтених кіс,
І від того стають в Україні всі верби плакучі,
А кістлява рясний за покосом збирає покіс.

Нині в неї жнива, на алеї кістлявої свято,
Їй на душу бальзам недолугий кремлівський «базар».
Підібгавши хвоста, боягузливо щуриться НАТО,
А Вкраїна стоїть, а Вкраїна тримає удар.

Понівечений схід, загадуючі південь і північ,
І квітучі міста, перетворені ворогом в прах...
А Вкраїна стоїть, хоч і сили далеко нерівні,
А Вкраїна стоїть, переборює біль, та не страх.

Ген зелені лани, в закривавлених скупані росах,
Не чекаючи жнив, уже перші дають врожаї.
В Україні весна, розпускають вербиченьки коси,
Їм вчувається свист, ні не куль, а своїх солов'їв.

31.03.2022

ЗАРАДИ ВОСКРЕСІННЯ

Весна. Земля, прокинувшись, радіє,
Вмивається сльозами чистих рос,
І воскресає віра і надія,
Бо й він воскрес — замучений Христос.

Христос воскрес! — то істина із істин.
Щоб врятувати світ, який погруз
В гріхах, у війнах, чварах, у розпусті
Нам муки й смерть пішов колись Ісус.

Пливуть літа. В жорстокому двобої
Уже нова Україна вироста,
Її уся надія на героїв
Й на нього — на воскреслого Христа.

А зло не спить, а зло готує пута.
Зціпивши міцно зуби і уста,
Рятує світ хтось нині під Бахмутом.
Хіба він не подібний на Христа?

Із сатаною сміло став до бою
І смерть як личить воїну зустрів,
Віддав усе, пожертвував собою,
Щоби народ повірив і прозрів.

Яка висока плата за прозріння:
Болючі рани, сльози і руїни,
Стільки смертей во ім'я воскресіння, —
Твого все воскресіння, Україно!

30.03.2023

СВЯТА МАТЕРИНСЬКА СПРАВА

У вогні вся моя Україна,
Суне чорна зі сходу мла,
Та не стала вона на коліна
Перед демоном лютим зла.

Чорнозем, щедро кров'ю политий,
У чеканні весняних днів,
Люба чаечко горем бита,
Не на те ти ростила синів.

Витри сльози, стражденна мамо,
Не відмініть ніхто весни,
А синочків крильми-руками
Пригорни, бо твої сини —

То герої. Героям слава!
Гідну відсіч дають імлі,
Відступати не мають права,
Бо вони на своїй землі.

Захлинається злість шалена,
Відчуваючи смертні дні,
Ти зростила, стражденна нене,
Гідних слави своїх синів.

Йдуть синочки у бій за тебе,
Щоб рости пшеницям, траві,
Чисті душі летять на небо,
Їм на місце стають нові.

Хай сьогодні ти ще в загравах,
В дні веселі і в дні сумні
Є свята материнська справа —
Це ростити таких синів.

26. 04. 2022

СВОЯ ДОРОГА

Були і в нас звитяги славні —
Бої і перемоги,
Ми є народ не бездержавний,
В нас є своя дорога.

Нам нею йти і дні, і ночі,
Втирати піт і сльози,
Сусід хай йде собі, як хоче,
Нам з ним не по дорозі.

Розберемось самі у тому,
На чий млин воду лити,
Ми ж не розказуєм нікому
Кому і з ким дружити.

Вони ще ті, ми інші стали,
В нас з ними різні долі,
Ми власний шлях проторували
І ним ідем до волі.

Важкий то шлях — крізь терни, війни,
Та йдем, куємо славу.
В нас стрижень є міцний, надійний,
В нас є своя держава.

23. 08. 2021

ХУСТКА

Прикриті нею плечі, сивина,
Красуні-юнки кучерики пишні...
Це не простий шматочок полотна,
Це — хустка, подарована Всевишнім.

Це — клопоть неба, спущений згори,
Це — поля шмат чарівний, неповторний,
Сплітаються вінками кольори:
Червоні, сині, жовті й чорні, чорні.

Бо й небо, то не тільки все блакить,
Воно таке, таке буває різне:
То лагідне, привітне, то дощить —
Холодними й гіркими плаче слізною.

А нині — біль і смуток у очах.
Шле небо гromовиці і руїни.
І чорна-чорна хустка на плечах
Всіх українок й матері-Вкраїни.

Бо надто чорний колір у війни.
А хустка на плечах все важча й важча.
На небо йдуть кохані і сини, —
Щонайрідніші йдуть і щонайкращі.

І більшає від того сивини
У матерів і в кучерях дівочих.
А мати-Україна жде весни,
Накинувши на плечі колір ночі.

Їй сниться поля ринь і жнивний лан,
Червоних маків трепетні пелюстки,
І що скидає чорний з пліч саван,
А накида на плечі іншу хустку.

25. 10. 2023

ЦІНА МИРУ

В Софійки немає тата,
Лиш смуток в очах глибокий,
Яка то велика плата
За мій і Софійчин спокій.

Мій татко також воює,
За нього молю я Бога,
Я знаю, мене він чує,
Я вірю, врятує мого.

Молитися буду щиро,
Знесу негаразди стійко,
Бо знаю вже ціну миру
І знає, тим більш, Софійка.

Молитва дійде до Бога.
Хіба я прошу багато?
Лиш миру та перемоги,
І щоб повернувся тато.

Тамуючи біль втрати,
Софійка іде у школу.
Яка то велика плата!
Яка дорога ти, воле!

16. 04. 2023

ДИКІ ГУСИ

Каже доня: «Мамо, я боюся!»,
Коли тишу свист нічний розсік.
То ж летіли гуси, дикі гуси,
У Росію з українських рік.

Бо весна прийшла, пора вертати
В тундру, Сибіри, на Воркуту.
А чому ж, російські ви солдати,
Нашу землю топчете святу?

Чи забули край свій і родину?
Ви навіщо кинули сім'ю?
Чи останню пісню лебедину
Тут не доспівали ви свою?

Скільки вас її вже доспівало,
На вкраїнській зраненій землі,
А йому все мало, мало, й мало,
Вашому дияволу в Кремлі.

Тож згрібайте чорнозем в долоні,
Ви, раби покірні і німі,
Вас також чекають, мабуть, доні
В Муромі, Тамбові, Костромі.

Передай ти, білая лебідко,
Донечці російського бійця,
Що вона, вона уже сирітка,
Бо диявол вбив її вітця.

Він за що поліг? За темну силу?
Там, де впав, не виросте й верба,
Ні хреста не буде, ні могили,
І не вічна слава, а ганьба.

Заголосить десь російська мати,
Проклене на світі всіх і все,
Але буде пізно вже ридати,
Як лебідка звістку принесе.

Лебедині крила тишу дзвінко
Розрізають, мов живі серця.
Скаже тихо мати-українка
Матері російського бійця:

«Співчуваю я твоїй печалі,
Хай це горе всіх нас омине.
Та чому мовчала, ти мовчала,
Як твій син вбивати йшов мене?»

Заберуться «Буки» ваші й танки,
Час їх перемеле на іржу,
Тільки як нам далі, росіянку,
Жити поруч вдвох через межу?»

Материнське серденько волає,
Від зорі волає до зорі:
«Ми, немов лебідки, все здолаєм,
Тільки не мовчімо, матері!»

Хай у небі нашому літають
Тільки птахи миру і добра.
Хай сини додому повертають,
Бо весна, пора уже, пора».

Із Росії, чи із Білорусі
На гостинні наші береги
Прилітайте, гуси, дикі гуси,
З вами, гуси, ми не вороги.

04. 03. 2022

З ВІРОЮ У ПЕРЕМОГУ

Як залунають дзвони в наших храмах,
Як писанковий закружляє вир,—
Повірмо всі, він вже не за горами —
Такий жаданий, вимріяний мир.

Повірмо так, як тільки лиш спроможні,
Молімось, щоби впоратись зі злом,
За те, щоб у оселі нашій кожній
Була уся родина за столом.

Молімось під сирени завивання,
З молитвою у думці й на вустах
До воскресіння правди без вагання
Прямуймо всі дорогою Христа.

Бо наша правда — віра в перемогу.
До Бога піднесім серця у вись,
Щоб допоміг і нам пройти дорогу,
Як син його пройшов її колись.

Хай скаженіють всі людинозвірі
І шлях свій мітять полум'ям загравав,
Ще буде всім по справах і по вірі,
Ще істину ніхто не спростував.

Воскреснемо! Ми сильні! Ми нетлінні!
І ми святій не зрадимо меті:
В труді і вірі йти до воскресіння!
Бо іншого немає в нас путі.

15. 04. 2022

МИ ХОЧЕМО МИРУ

Хай наші слова ці прості, але щирі,
Почутими будуть у світі:
Ми хочемо миру! Ми прагнемо миру!
А ми — це українські діти.

Щоб в кожного з нас: і у тебе, і в мене
Спокійним було тепле літо,
Аби не лунали зловіщі сирени
Ні в нас, ні у цілому світі.

Щоб ввечері спати лягали спокійно
Із вірою щирою в диво,
Що зникнуть назавше, навіки всі війни
І ми заживемо щасливо.

Ми будемо квіти у лузі збирати,
В зеленого раю роздоллі,
Там будуть для нас солов'ї щебетати
І жайвори в чистому полі

Прошу я у Бога не так вже й багато,
Щодня я до нього молюся,
Щоб поруч був завше усміхнений тато,
Привітна і ніжна матуся.

І так щоб у кожній українській родині,
У кожному домі і в хаті.
А зграї кружляють нехай голубині —
Ці символи миру крилаті.

14. 10. 2023

ПАМ'ЯТАЙМО

В благословенний день Покрови
Не будь, о пам'яте, скупа,
Дай нам згадати знову й знову
Козацтво наше гонорове
І славних лицарів УПА.

І тих, новітніх вже, героїв
Дай пам'ятати нам завжди,
Які в жорстокому двобої
Прикрили нас усіх собою
Від валу дикої орди.

Ти їх усіх благословила
На ратні подвиги, бої,
І свят-водою оросила,
Щоб кріпла мужність, віра, сила
В синів-соколиків твоїх.

На тихі води, ясні зорі
Жаданий мир щоб завітав,
Щоб стало в світі менше горя, —
Прикрий їх, Нене, омофором.
Прикрий, Покровонько свята.

Не будь же, пам'яте, скупою,
Вертай із забуття доріг.
І кров'ю вражою та злою
Вмий світлі образи героїв,
Щоб не забути всіх. Усіх!

06. 10. 2022

ОБОРОНЦІ

Осінній танок розпочав листопад,
А в мріях — вже шати зелені.
Десь там, на Донбасі, загинув солдат,
За тебе загинув й за мене.

Всі мрії його обірвалися вмить,
Не вилити болі словами,
Вона невимовна лиш серце ятрить
В умить посивілої мами.

В минуле немає уже вороття,
Йому більш не стати до бою.
Та тільки за ближніх віддати життя —
То вчинок достойний героя.

А ближні — то друг мій, а ближній — то я.
Немов на великім екрані
Нестримна років пробіжить течія,
Колись черга наша настане.

За те, що ми зранку заходимо в клас,
Що мирнее світить нам сонце,
Ми схожими хочемо бути на вас,
Ми будем, як ви — оборонці.

28. 10. 2022

ЗАКЛИК

Світ у лещатах злісних тривоги,
Друзі в біді підставляють плече.
Віра у Бога і в перемогу —
То наш надійний Ноїв ковчег.

Правда за нами й сила Господня,
Воля і слава нам дорогі.
Валом дев'ятим, хвиле народна,
Змий з України злих ворогів.

Хоче диявол волю забрати,
Кличе на поміч рідна земля,
Станьмо на захист власної хати,
Смерть окупантам! Бий маскаля!

Не похитнися, сину, в двобої,
Доню, будь мужня в час нелегкий.
Слава вітчизні! Слава героям!
Нині і завше, на всі віки!

27. 02. 2022

УЧИТЕЛЬ-ГЕРОЙ

Пам'яті Віталія Сімка.

Бракує слів, і сліз уже немає,
Стареньке серце мамине щемить,
І траурна мелодія над краєм
Зліта у вись й летить, летить, летить.

Прямує в рай, долає перепони,
Сумних хмарин розстелену вуаль,
А в ній і голос флейти, й саксофона,
Сопілки біль й невивпаканий жаль.

За звуками душа — все далі й далі
В небесний сад летить, у райський луг.
Героєм із небес зорить Віталій —
Учитель наш, колега, вірний друг.

О, скільки ти ще міг би був зіграти,
Хороших справ зробити у житті.
Не дочекавсь Святвечора, наш брате,
Не спробував різдвяної куті.

А вдома на Покутті, в Городенці,
В той день було вже чути коляду,
Вечерялось без тебе сумно ненці,
Бо чуло серце матері біду.

Якби могла, синочку, огорнути —
Полинула на крилах би туди,
Де ти в степу донецьким під Бахмутом
Не дочекавсь святої коляди.

Був музикант найвищої він проби,
Але коли страшний настав момент,
Не затремтіла, ні, душа хоробра,
Без роздумів взяв інший інструмент.

Він мріяв ще співати, грати, жити,
Він пісню затавав поміж боїв..
А як умів дітей усіх любити,
Були для нього всі вони свої.

Тому й пішов за совісті велінням,
За них, дітей, поліг він у бою,
Віддав їм все: талант, знання, уміння
Й любов всю нерозтрачену свою.

Товаришем був вірним, незрадливим,
В наш час така порядність — дивина,
І так, як міг лиш він, сором'язливо,
Всього себе віддав за нас сповна.

Шматує душу біль важкої втрати,
Сльоза солона котиться, тече.
Як кожному з нас буде бракувати
Його усмішки, погляду, очей.

Учительської мудрої поради
І щирості, людської доброти,
Що розсипав так щедро зорепадом.
Усе забрав з собою в засвіти.

Учителю, зима уже минає,
Ось-ось дмухне весняний вітерець,
Зазеленіють ген до виднокраю
Поля уздовж дороги на Гвіздець.

І защебече жайвір понад полем,
А соловей затьохкає в гаю.
І тільки ти не вернешся у школу —
Пішов навчати ангелів в раю.

Пішов, не дочекавшись перемоги,
Хоча для неї все робив, що міг,
Душа попрямувала вже до Бога,
Переступила вічності поріг.

Старий Петро відчинить райську браму:
— Заходь, душе, завершився твій путь.
А тут вітри, насвистуючи гами,
Від нього нам привіт передадуть.

Бракує слів... Та й що вони допоможуть?
Він не ввійде, як звично, більше в клас.
Прийми лиш душу праведника, Боже,
А пам'ять хай залишиться для нас.

26.01.2024

МАЕСТРО

*Пам'яті Руслана Бережного
з нагоди відкриття присвяченої йому
виставки художніх робіт
у Снятинському музеї Василя Касіяна.*

Ще кровоточить надто свіжа рана,
А вже картину маєм, як живу.
Ах краще б ти між нами був, Руслане,
Не на картині був, а наяву.

Ти ж міг би нам, Маестро, ще заграти
І тихо заспівати заодно.
На полотні простім не передати,
Що виткало життєве полотно.

Як зобразити звуків дивні чари,
Твою любов, натхнення теж твоє,
Той рух, коли зліта з плеча гітара
І вже акорди перші видає?

В очах задуму вічну і глибоку,
Бо так умів глядіти лише ти,
Твою незмінну виваженість, спокій?
То тільки пам'ять здатна зберегти.

Ти відійшов, тепер лиш біль і тиша,
І образ незабутнього лица,
А на землі помітний слід залишив,
Яскравий, як палітра у митця.

26. 10. 2022

НАШ ГЕРОЙ

*Пам'яті Андрія Луканюка,
колишнього учня Горішньозалучанської школи.*

Засвітилась в героїв сузір'ї
Зірка-пам'ять, така дорога...
По ось цьому шкільному подвір'ї
Гей би вчора ще ти пробігав.

І, як завше, такий галасливий,
Невгамовний такий, говіркий,
Безтурботний, веселий, щасливий,
Пустотливий, як всі хлопчаки.

В генерали тебе хтось пророчив,
Те пророцтво ти скромно сприймав,
А від поглядів ніжних дівочих
Ти, Андрійку, відбою не мав.

Не судилося стать генералом,
Хоч були і звитяга, й знання,
Лиш відміряно надто замало,
Та герой — то ще вище звання.

Чи то доля твоя, чи недоля,
В двадцять три — ой не час ще, не час.
І стискається серце від болю,
Що так рано покинув ти нас.

Відсумують і рідні, й дівчата,
Розженуть чорні хмари вітри.
Друзям весни нові зустрічати,
А тобі буде все двадцять три.

Не дожив. Недороблені справи, —
Все покинув у час нелегкий.
Ти в сузір'ї героїв, там слава —
Не на мить, не на рік, на віки.

16. 03. 2022

ПРОЩАЛЬНЕ

*Пам'яті Андрія Белейчика,
що поліг під Бахмутом 23. 10. 2022 р.*

Йому померати було ще не час.
За нього, за мене, за тебе
У розквіті сил впав за кожного з нас,
Героєм злетівши до неба.

Тепер лише біль, прегіркий, мов полин,
Рве серце і душу надвоє,
Бо мамі потрібен синочок був, син,
Бо мамі не треба героя.

Не плачте, матусю, і сестро, й брати,
Хай вас не злама й не подужа
Це горе. За нього, родину, прости,
Я всіх вас любив дуже-дуже.

Герой я, чи ні — то судити не нам.
Нехай не зламає вас горе,
Моліться і вірте, і прийде весна,
І я буду з вами все поруч.

Ви скромну могилку насипте мені,
Барвінком її завітчайте.
Я ж деколи буду приходити в сні,
А тут, на землі, вже прощайте.

27. 10. 2022

НА ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ШЕВЧЕНКУ У 2022-му

Край твій під ворожим дулом
Палає в пожарі,
Та ми тебе не забули,
Вітаєм, Кобзарю.
А що нині ненька знову
В боях, у окопах —
То вражою злою кров'ю
Волю, батьку, кропим.
Та якби то тільки нею,
Якби лише злою,
Платим жертву і ріднею,
Бо стають до бою
України славні діти,
Стають кращі з кращих.
А вони ніколи в світі
А вони нізащо
Не здадуть твою могилу
І відчуту волю.
З нами правда й Божа сила —
Дві посестри долі.

09.03.2022

ЕХ ПАПО, ПАПО

Не гарантує святість сутана,
Вселяється й під неї сатанисько.
Не стану цитувати Галана,
Та як скотився низько ти, Франциску.

Нерозуміння й смуток у очах
Тих, хто молився вчора ще за тебе.
Ні, вогник віри в душах не погас,
Святі, ми розуміємо, — на небі.

А ти — простий, звичайний чоловік,
Хоч як тут, на землі, не називайся.
За ту дурницю, папо, що прорік,
Покайся і піди посповідайся.

Впади, о грішний, Господу до ніг,
Стань, нерозумний брате, на коліна,
Він добрий, він простить тобі твій гріх,
Як зранена прощає Україна.

Ми перед злом покірно не впадем,
Не підкидай нам, отче, білий прапор.
У нас свій шлях, по ньому ми ідем,
Хто б що не говорив, хай навіть папа.

11. 03. 2024.

СПАСИБІ БОГУ Й ЗСУ

Всевишній небосхил позолотив,
А перший промінь щось по ньому пише.
Ще денної немає суєти —
Лише краса. Вона так любить тишу..

Та галасливе птаство вже не спить:
Луна шпаків дзвінке різноголосся,
І Черемош недрімний все шумить,
Та скапують із трав холодні роси.

Ввірвалася у тишу враз війна.
І вже страшна сирена злісно виє.
Про себе так нагадує вона —
Відстійна яма путінська росія.

В наш тихий рай вона встромила ніж,
Між ясні зорі й тихі наші води.
А там, на сході, хтось трима рубіж,
Щоб не впустити в рай брудних забродів.

Спасибі вам, мій Боже й ЗСУ,
За подвиги щоденні й силу духу.
За те, що можу бачити красу,
В боргу я перед вами весь по вуха.

07. 04. 2024

МІСЯ

БЛАГОСЛОВЕННІ МІЖ ЖІНКАМИ

Вона звичайна українська дівчина-покутянка, учениця. Таких, як Вона, десятки тисяч щодня поспішають до своїх шкіл. Золотокоший вересень зігриває натружену землю ще по-літньому теплим сонцем, огортає ранки туманами сивими, загадковими і тривожними. Вона переступає поріг рідної школи і погляд падає на мерехтливий вогник лампадки на столі біля портрета усміхненого юнака, перетягнутого чорною стрічкою. І короткий надпис: «Загинув за Україну». Пекучою блискавкою пронизує все ество думка: «Загинув за Україну!.. Це ж за мене, за моїх друзів-однокурсників, за всіх нас!» Колю Волкова Вона знала з дитинства: добродушного, спокійного, завжди усміхненого юнака. Таким він ніби підморгує їй із портрета. Та ні, це міраж, то хитнулося полум'я лампадки. А він загинув. Він поліг за Україну в своїх неповних 26 літ. Залишилася згорьована мати. Благословенна будь між жінками, Оксано.

Мудрі філософи твердять, що історія розвивається по спіралі. Такий, як і в цьому році, теплий і тривожний місяць вересень пропливав над покутською землею 80 літ тому назад. І супротивник був той самий — російські «брати визволителі». Чи вороги-окупанти? Здається, тепер вже все зрозуміло. Хижий вовк скинув овечу шкуру. Тоді, в сорок четвертому, на жаль, розуміли це не всі. Кращі сини і дочки якимось сьомим чуттям відчували фальшивість і підлість «старшого брата» зі сходу. І розпочали важку, нерівну і благородну боротьбу «за Україну, за її волю...» В полум'ї тієї боротьби згоріло два десятки земляків-залучан, сотні покутських легінів і тисячі українців. А благословили їх на святую боротьбу великомучениці-матері.

Стара Ризничучка (А чи така вже й стара? Їй було лише 48) благословила аж трьох, всіх кого мала: чоловіка і двох синів. Розлетілися соколи, воювали, били ненависного ворога. В бою на околиці села, над рідним Черемошем впав чоловік Василь, десь над Дністром старший син Григорій, а над Прутом, в Орельці, молодший Петрусь. Та не могла схоронити по-християнськи своїх найдорожчих дружина і мати. Бо несла свого хреста за них і за всю Україну в холодному Сибіру. То була помста нелюдів матері за синів-героїв. Благословенна будь між жінками, Маріє!

Як безстрашного лицаря знали в покутських селах Василя Оробця (Богуна). А ще красень був з довгими, чорними, як смола кучерями, мав гострий розум і добре серце. Морозного лютого ранку, прикриваючи відступ побратимів із Тулови за Прут, попав у оточення чекістів та своїх «ястребків». В обледенілому одязі посинілими від холоду губами встиг крикнути: «Слава Україні! Смерть зрадникам!» і вистрелити в скроню. Вороги тіло героя закрили в стодолі, а разом із ним тітку, мамину сестру. Роздягнута і боса просиділа жінка цілу ніч на одинці із мертвим племінником під глузування і насмішки конвоїрів: «Сторожи добре, щоб не втік». Ще й десять довгих років каторги в Норильських таборах довелось відбути.

Важкі бої вели повстанці восени 1946-го в Карпатах. Сотня «Цигана» попала в оточення в лісах біля Пістиня. Смертоносне кільце стискалося довкола п'ятдесяти знесилених бійців. Здавалося виходу немає. І тоді сімнадцятилітній юнак Микола Шкурган, «Полтавець», запропонував сотнику: «Залиште мені кулемет і гранату, а самі проривайтеся. Якщо вцілієте, провідайте стару неньку і сестричку в рідному Залуччі над Черемошем». Сотня вирвалася з оточення. Микола до останнього патрона стримував натиск. Останньою вико-

ристав гранату, забравши з собою на той світ кілька ворогів. «Циган» виконав волю свого юного побратима, відшукав стареньку хатину Шкурганів, але не було вже в ній ані матері, ані сестри. Гробовою тишею зустріло подвір'я. Стара мати з дочкою покутували свій «гріх» за сина і брата в сибірській тайзі. Благословенні будьте між жінками, українські страдниці.

А чи є більша біль для матері, як біль розлуки з рідною дитиною. Вивозили сталінські посіпаки українських Мадонн на простори Сибіру. І не знаючи на що йдуть і чи повернуться коли-небудь в рідне село, залишали матері малих дітей своїх на рідних, а то й чужих людей з надією, що може хоч вони виживуть.

В'яже історія тугим перевеслом покоління і долі. Народжували і продовжують народжувати матері героїв-лицарів, щоб віддати чи то на олтар свободи, чи на хрест розп'яття за гріхи наші. З те, що не завжди були єдині. За те, що багато ще є поміж українців зрадників, словоблудів і фарисеїв. Та ще за те, що, не зважаючи на заклик Пророка, не вчимося «так, як треба». Сьогодні покутська земля оплакує уже більш як пів сотні новітніх героїв. Прийде пора, коли назвемо всіх їх поіменно і матерів їхніх. Благословенні будьте між жінками, матері-українки! Ви не менші герої, чим ваші діти.

Щоранку подумки вітається Вона із Колею Волковим, переступаючи поріг школи.

Вона — дівчина, Вона — майбутня мати. Коли прийде на те час і буде воля Твоя, пішли Йй, Боже, сина.

У РУСОВІ, У СТЕФАНИКА

І спробуй не погодитись із тією частиною людства, яка беззаперечно визнає весну найкращою порою року. Тут, поміж скупаних рясними травневими дощами зелених русівських горбів, і золота осінь, огорнута серпанком мудрості, і барви щедрого літа відсунула в бік весна, відсунула свіжістю, юністю, непідкупною чарівністю молодості. Тож як гармонійно впліталися і доповнювали весняну палітру вродливі вишивані русівські школярки, що з хлібом-сіллю зустрічали гостей. Зустрічали у центрі села біля величного монумента свого Василя Стефаника. А гості — то були голови шкільних осередків «Просвіти» Снятинщини та учителі-словесники. Приїхали, щоби поклонитися володарю дум селянських і чарівнику слова українського, пройтися тими стежками-дорогами, котрими ходив він, споглянути ті краєвиди, що надихали його на творчість, відчуті особливу творчу ауру на садибі Майстра. Тихий ставок на подвір'ї, порослі кущі і буйні трави по берегах, несміливе, гей би випробовуюче квакання жаб, прочинені двері у хату на горбку... Трішки фантазії, чи забуття, у яке так легко поринути на цьому святому місці, і неважко побачити поважного і, чомусь уявляється, задуманого господаря обійстя, що неквапом виходить з хати, проходить вздовж ставу, здіймається поза хату на пагорб і стає, заворожений красою до болю рідного краєвиду: яскрава зелень полів і хащ зливається із бездонною синню неба, поплямованою розкиданими острівцями купчастих хмар. В голові рояться думки і просяться на папір. Стоїмо на цьому ж місці, бачимо ту ж картину, хіба що дахи селянських хат визирають з поміж садів не солом'яними стріхами, а хизуються різнобарв'ям і добротністю.

У хату запрошує молода господиня меморіального музею Іванка Коцелівська. Вона гідно змінила на цьому посту багатолітню хранительку стефаниківської спадщини Марію Косменко. У кімнатах збережено дизайн столітньої давності. Особисті речі письменника, одяг, меблі, рядочки текстів, написані його рукою — все ніби доповнює уявний образ митця. А оповідачка все лле і лле на млин уяви потік свіжої інформації під клацання апарата невтомного фотолітописця районної «Просвіти» Михайла Семиргі. І хочеться знову перечитувати Стефаника, щоби насолодитися його вишуканим стилем письма, його вмінням викласти на папері порухи душі людської і емоції.

З такими думками покидали Русів учасники традиційних Стефаниківських читань, проведених дещо по новому. Час пливе, диктує свої вимоги і зміни, віриться, що на краще. Ох, віро, віро... Дай боже тобі витримати всі наші сподівання, покладені на тебе. Та сила нашої віри безмежна. Віримо у силу слова, бо цією магічною силою Стефаник щороку кличе до себе загостити на благословенну русівську землю.

ЙОГО ШЛЯХ

Мій шлях і доля варті дяки
З високим благом,
Не бути тінню всіх і всяких —
Це вже немало.

М. Попадюк

Листопад... Для багатьох — похмурий холодний та не надто привітний місяць, що зберігаючи пам'ять про золоту осінь, таки більш є провісником зими. Та все ж для когось він промінцем останнього тепла зігріває душу світлими спогадами про щедре літо, сріблиться зоряною памороззю творчих надбань, красується, як дозріла калинова гілка, на почорнілому лузі, спілими, вистояними, присмаченими часом та першими заморозками кетягами ягід-віршів. А ще згадкою про того, хто ще недавно був поруч, творив, давав мудрі поради і настанови, хто залишив помітний слід на сторінках попередніх чисел журналу «Снятин».

Так, це він, незабутній Мирослав Петрович Попадюк. Громадський активіст, письменник-публіцист, поет, педагог, наставник, краєзнавець, Людина. Він людина з великої літери, бо, пройшовши крізь горнило випробувань суспільно-політичних катаклізмів, зумів стати моральним авторитетом у колі освітян та творчої інтелігенції краю. Та все ж серед всіх іпостасей Мирослава Попадюка була одна містка і об'єднуюча, він — просвітянин. Все його свідоме життя — зразок самовідданого служіння матері-«Просвіті». Будучи освітянином за фахом і просвітянином за духом, Мирослав Петрович ніколи не ділив ці дві сфери. Ще на старті свого учительського марафону у Троєцькій школі далекого уже 1964-го року молодий педагог зачарував учнів і колег широкою ерудицією і поетичним обдаруванням. А дехто із тих

його перших учнів, як от відомий на теренах краю журналіст Іван Грекуляк, пішли стежкою свого наставника і понині продовжують його справу.

Публічний поетичний дебют Мирослава Попадюка відбувся у 1957 році добіркою віршів у альманасі «Радянське Прикарпаття». На життєвий фініш він ступив будучи автором восьми художніх книг, а його «лебедина пісня» — поетична збірка «Золота пектораль», побачила світ незадовго до поетового останнього, 85-го листопаду. Окрім художніх написано ще півтора десятка публіцистичних, краєзнавчих, мистецтвознавських книг. Серед них вагоме місце належить напрацюванням в царині освіти та «Просвіти» Снятинщини. А книга «Три зорі Василя Равлюка» — то своєрідна історія просвітянського руху в краї. В ній зібрано унікальні матеріали про його становлення, про одержиму працю засновника і довголітнього очільника Снятинської філії «Просвіти», про відродження руху у 80-х роках минулого століття і його будні в часи уже вільної України. Редаговані Мирославом Попадюком часописи «Покуття», «Слово», «Стрітення», «Освіта і «Просвіта» Снятинщини» залишили помітний слід на мистецькій ниві краю. У складі редколегії відновленого журналу «Снятин» він трудився з першого по двадцять перше число, наповнював рубрику «Творчі перехрестя» цікавими, змістовними дописами.

Впродовж без малого 30 літ митець незмінно очолював Снятинське районне об'єднання «Просвіта». Ще у 1989 році він був серед ініціаторів створення Товариства української мови імені Тараса Шевченка на Снятинщині, праобразу відродженої «Просвіти», і першим його очільником. За його ініціативи діяв Клуб творчих обдарувань «Молодої Просвіти», проведено сотні культурно-просвітницьких заходів. До останніх днів життя

Мирослав Петрович, як почесний голова об'єднання просвітян Снятинщини, вносив свій посильний вклад у діяльність Товариства.

Літературний доробок митця вирізняється чіткою громадянською позицією, любов'ю до рідного слова, отчого краю. Він до останніх днів життя залишався невтомним сіячем добра і високих почуттів та поривань. Багато молодих майстрів слова Снятинщини завдячують своїм становленням Попадюку, бо він благословив у світ понад десяток перших книг починаючих авторів: редагував, давав мудрі поради, писав передмови.

Літературна, просвітницька та краєзнавча діяльність Мирослава Попадюка відзначені преміями імені Василя Стефаника (2017), Марійки Підгірянки (1997), Марка Черемшини (1999), Євгена Паранюка (2021). Він був членом Національних спілок письменників, журналістів та краєзнавців України.

*Хоч клунок літ давав про себе знати,
Та він творити й жити поспішав,
Бо мав про що й хотілося писати,
Було ще мрій і планів так багато...
Така вона просвітницька душа.*

Заповітною мрією Мирослава Попадюка було відкрити у власному домі музей «Просвіти» та книги. Не судилося, бо 22 січня 2023 року митець відійшов у вічність. Але не померла його мрія. І 4 листопада, того ж 2023-го, музей зустрів перших відвідувачів — мешканців Заболотова і навколишніх сіл, гостей зі Снятина, Коломиї, Івано-Франківська. Відкритий зусиллями рідних, в першу чергу дружини Дарії, друзів, завдяки підтримці керівництва Заболотівської селищної ради, у світлому просторі приміщенні місцевого ліцею, названого іменем Мирослава Попадюка. Пролітатимуть роки, невбла-

ганний час робитиме свою звичну справу — забирати одних і приводити у світ інших. Відрадно, що у цьому безперервному плині людей і подій не загубиться ім'я просвітянина Мирослава Попадюка. Бо є на Покутті тиха гавань, просякнута невмирущим просвітницьким духом, ім'я якій Музей «Просвіти» і книги Мирослава Попадюка. І вона запрошує, кличе до себе. Завітайте, бо він так любив людей, поважав гостей, тих, що з добром приходили, і цінував друзів.

*Його ім'я нам довго ще зорітимо,
Із потойбічних сяяти світів.
Він жив поезією, школою, «Просвітою»,
А друзями — то вже і поготів.*

Прикро говорити про Мирослава Петровича у минулому часі. Та разом із тим, друзі, колеги по перу і всі, хто співпрацював із ним, вдячні долі за таку можливість. І ніякі холодні вітри листопада не зірвуть із пам'яті останній листок-спогад про Учителя, Наставника, Колегу.

СНЯТИНСЬКИЙ ДРУКАР

Кожна людина на землі творить-пише свою власну життєву книгу. Для Володимира Карого таїнство творіння книги це не абстрактна філософія, а щоденна впродовж кількох десятиліть кропітка праця. Перша сторінка його «головної книги» датована 25 вереснем 1948 року. Село Кругів Олеського (нині Золочівського) району Львівщини — то колиска долі, найрідніше, найдорожче місце на землі. Бо тут пройшло незабутнє дитинство, навчання у місцевій початковій, а згодом Колтівській восьмирічній школах, звідси повилась стежина у широкий світ. І пішли, помережились наступні сторінки — то яскраво-кольорові, то чорно-білі... Все, як у справжній книзі.

Професійну освіту здобув у Львівському поліграфічному технікумі та Івано-Франківському інституті нафти і газу. Районна друкарня міста Галича, в якій молодий, сповнений мрій та планів вчорашній студент розпочав трудову діяльність на посаді інженера, стала надійним фундаментом подальшого зростання і розквіту професійної майстерності фахового поліграфіста. А сповна розкрив свій талант Володимир Карий, ставши у 1980 році директором Снятинської районної друкарні (з 1996 року ЗАТ Видавничо-друкарська фірма «ПрутПринт»). На очолюваному підприємстві він першим на Івано-Франківщині запровадив офсетний друк, активно співпрацював з науково-дослідними установами в сфері поліграфії, був постійним учасником науково-практичних конференцій та семінарів. Під його керівництвом побачили світ сотні книг як знаних авторів, так і краян-початківців.

Незмінне кредо Володимира Карого — робити все досконалим, на совість яскраво

проявилось і в його творчому мистецькому доробку. Більше сотні авторських статей було видруковано на сторінках фахових журналів, центральних та місцевих газет. Він співавтор книг «Український світ в країні кленового листу», «Ратуша — окраса Снятина», «Стефаниківський край Черемошу і Пруту. Снятинщина. Історико-етнографічний нарис», редактор низки краєзнавчих та художньо-публіцистичних видань.

Життєву невгамовність, суспільну активність, багатогранність уподобань та інтересів, жагу до праці і творчості засвідчує неповний перелік сфер діяльності митця: депутат міської ради, голова міського осередку «Просвіти», голова Творчого клубу імені Марка Черемшини, директор Музею культури і книги Покуття, видавничий редактор журналу «Снятин», член редколегій альманахів «Покуття» і «Ямгорів». А ще член Національних спілок журналістів та краєзнавців, Асоціації письменників Західного регіону, лауреат літературно-мистецьких премій імені Марка Черемшини та Марійки Підгірянки, премії імені адмірала Ярослава Окуневського...

Все життя Володимира Карого нерозривно пов'язане з книгою. Творити книги — то його покликання. Але в глибині душі завжди була мрія — написати книгу про своє рідне село. Про те, що «ніби на величезній чаші, у долині поміж квітучих гаїв та садів ясніє біленькими хатками». Цю мрію він лелівав і виношував десятиліттями. Випускав у світ чужі книги, а свою все просив зачекати. А коли скроні забілили памороззю, прийшла мудра та розважлива осінь віку, відчув: пора.

Приймай дарунок від вдячного і люблячого сина, Кругове.

2018

НЕВТОМНИЙ ЗБИРАЧ СКАРБІВ, ЧИ ПРОСТО — ЛЮДИНА

Скарби... Які вони? Де їх шукати? Для краєзнавця Івана Мисюка це перш за все люди. Книга «Скарби Снятинщини», автором-упорядником якої є Іван Мисюк, — це своєрідна енциклопедія талантів краю. І то вже є друга книга добродія Івана про цікавих, обдарованих і неординарних людей, якою він переконливо доводить, що є невтомним літописцем нинішньої доби Снятина і Снятинщини. Двокнижжя Івана Мисюка — то своєрідний мистецький зріз доби. Герої його розповідей-хронік уже чимало зробили для розвою краю і продовжують це робити. А декого, на жаль, неблаганний час вирвав із наших рядів, але вони живуть у пам'яті друзів і ще довго-довго житимуть на сторінках Мисюкових книг. З роками їх, вирваних, ставатиме більше, а книга буде, і згадка буде, і правда — жива, невигадана, недекорована часом і фантазіями нащадків, така буде. В цьому чи не головна роль книг «Таланти Покуття» і «Скарби Снятинщини». Їхні сторінки рясніють цитатами, фрагментами публікацій із районних періодичних видань і книг місцевих майстрів красного слова. Автор-упорядник, як невтомна бджілка мед, впродовж років вибирав усе, що пов'язане із культурою та мистецтвом краю і понині не перестає робити цю важливу просвітницьку справу.

Приємного і цікавого читання бажає добродій Іван своїм читачам у передмові до «Скарбів». І ми це отримали сповна. У літературних замальовках Івана Мисюка дуже виразно прослідковується запрограмованість на позитив — така рідкість жорстокого сьогодення. Він пише, як бачить, як мислить, як сприймає навколишній світ — із любов'ю. Герої розповідей — сучасники, вони на вид-

ноті, вони — прості люди зі своїми достоїнствами, слабкостями і вадами. Але скільки гарного, доброго, чистого відкриваємо, дивлячись на них очима Івана Мисюка. Воістину наглядний доказ мудрості Франка: «Добрий все бачить лиш добре, / Підлий — лиш підле у других».

Героями нарисів стали понад пів сотні краян. А сам він, талановитий митець, після того, як подарує людям чергову свою працю, скромно стає осторонь і з любов'ю у погляді спостерігає, тішиться тим, що комусь зумів зробити добре. Бо він — практикуючий християнин, бо він дивиться на світ, живе, пише так, як думає, без крихти фальші.

Не всі знають про той великий переліг, зораний Іваном Мисюком на мистецько-освітянській ниві. В його слабкому тілі живе великий дух. Бо тільки завдяки йому зумів подарувати людям більше десяти книг, написати сотні газетних заміток. Це він, його могутній дух, дав сили і насагу керувати мистецьким клубом, популярним аматорським ансамблем, він надихнув на створення краєзнавчого музею і картинної галереї, допомагав керувати народним університетом образотворчого мистецтва. А премії, звання, титули — то все наслідок. Відмінник народної освіти, заслужений працівник культури, лавреат обласних премій імені Мирослава Ірчана і Марійки Підгірянки, Косівської і Снятинської районних премій імені Михайла Павлика і Марка Черемшини — це все Іван Мисюк. Ним пишається його рідний Делятин (портрет митця на чільному місці у місцевому краєзнавчому музеї), його пам'ятає і шанує вдячна Соколівка, де в шумі смерек, запахах отав і переливах водограїв невгамовної Рибниці прожито двадцять вісім напрочуд продуктивних літ, перед ним вдячно схиляє голову сивочолий Снятин.

І якщо на одному зі Снятинських фес-

тивалів зустрінете скромного маленького чоловіка із притиснутою до грудей книгою — не пройдіть мимо. Зупиніться, заговоріть, загляньте в очі... І навіть ті, хто не знає Івана Мисюка, ви впізнаєте його. А він таки вартує того, щоби його впізнавати, знати і підтримувати. Бо він — наш літописець, бо він — Людина. А сказав ж бо філософ — Людину треба шукати.

«ПЛИН ДУМОК» МИКОЛИ СОЛТИСА

Перо і пензель на гербі Снятинщини — ні, то таки не випадково. Можна згадувати багатьох наших земляків — майстрів як одного, так другого знарядь-символів, але зараз не про це. Чи навпаки, саме про це, але у більш сконцентрованому вигляді. Про людину, яка до пензля, як невід'ємного засобу власного творчого самовираження, доєднала перо.

Талановитий покутський художник і педагог Микола Солтис дещо несподівано навіть для друзів та поціновувачів свого таланту урізноманітнив палітру власного творчого доробку дебютною поетичною збіркою. Поміщені у ній вірші — це плин авторських думок, спогадів, роздумів про сьогодні, написаних власним творчим почерком, просякнута філософським змістом, продиктованих життєвим досвідом і зрілою мудрістю.

Незважаючи на чималий художній доробок Миколи Солтиса, на мистецькому небосхилі Покуття зоря його таланту яскраво запалала у 2018 році після того, як він відкрив у своїй оселі світлицю-музей. А далі були персональні виставки у музеях Василя Касіяна і Марка Черемшини, видання альбому власних робіт, ілюстрування книг місцевих авторів, зокрема і книги незабутнього Володимира Карого «Мій Кругів».

Літературне надбання Миколи Солтиса книга «Плин думок» включає сім невеликих за об'ємом розділів. Є у ній і вірші патріотичного спрямування — це і філософські роздуми про буття взагалі, і розмірковування над історією рідної землі, рідної мови, і проведення часових паралелей та висновків, на жаль, не завжди втішних. Автора болить, що на славній українській землі «залишилися

холопи та пани». Цікаво, що твори поетичні і малярські митець вмiло поєднує. Так нiби продовженням його картини «О Україно, велетня роди» є слова:

*Щоб відродилась слава навіки,
І сильна воля, єдність мов та криця,
Тож, Україно, велетня роди,
А може... Боже, дай нам ясновидця!
(Хто ти, Ойкумена?)*

Біль за сучасний стан країни у творах поєднується із вірою у краще майбутнє. Іноді це подається у досить цікавій формі, як от

*Життя, любов, розмноження і вічність,
Будуть лани-поля, врожай на них і люди,
Добро, що живить силу, волю, мужність.
Не є ще ми, ми скоро тільки будем.
(Не є ще ми)*

Належне місце у збірці відведено автором віршам про природу і такі вічні філософські категорії як добро і зло, життя, віра, душа. У творах Миколи Солтиса «природа — чародій, могутній знахар», а «Червона книга — це скарги природи». І знову напрошуються міжжанрові паралелі, бо як художник, він створив багато прекрасних пейзажів. Його любов до матінки-природи, змальована пензлем і словом, є доказом любові справжньої, щирої, синівської. Що ж до творчості — то для митця вона як повітря. А ще — це стиль життя, спосіб самовираження і просто повсякденна необхідність.

*О доле, дай же в творчості горіти,
Щоб муза не кидала ні на мить,
І день, і ніч, й світанок знов зустріти
І в спогадах, дасть Бог, колись ожить.
(Що душа?)*

Окремі розділи книги складають спогади про незабутню пору юності, насичену зустрічами і мріями, про найрідніших — дружину, дітей, онуків, про білу батьківську хату із криницею на подвір'ї. Авторські узагальнення і висновки, зроблені на підставі власного світобачення і життєвого досвіду, виважені та мудрі. У них розуміння незворотності накресленого долею шляху, стійка готовність витримати усі випробування, бо «що посіяв, те потрібно й зібрати».

У окремому циклі віршів вилита туга за рідним вітцівським краєм, успадкована від батьків, переселених на Покуття у 1945 році із Надсяння. Яскравим свідченням того, що Микола Солтис не забуває своє коріння і не цурається свого роду є вірші «Наша Бонарівка» і «Знов у Америку», написані замішанською (різновид лемківської) говіркою. Вразлива душа митця чує, як «тоти наши предки / Вод тамтиль волают».

Поезію Миколи Солтиса читати слід вдумливо. Це не класичні вірші із бездоганим ритмом і відшліфованою римою. Це скоріш філософські роздуми досвідченої, мудрої людини, виражені у поетичній формі. Але форма, безумовно, схиляє голову перед змістом. Саме глибокий зміст — визначальна ознака віршованого плину думок художника-поета.

Книга видрукувана у Коломиї видавничо-поліграфічним товариством «Вік». Видання адресоване тим, для кого навколишній світ — то вічна таїна і нерозгадана загадка. Прочитайте, і ви оціните.

P.S. Уже після виходу у світ поетичної збірки «Плин думок» стало відомо, що Микола Солтис став лауреатом літературно-мистецької премії імені Марка Черемшини у номінації «Образотворче мистецтво». Ну що ж, цілком заслужене визнання багатогранного таланту і натхненної праці майстра пера і пензля.

ПОКЛИКАНИЙ

Щасливими є люди, які в житті роблять ту справу, до якої покликані. Бо вкладають душу в роботу, отримуючи взамін насолоду і щедро поділяючи її із ближніми. Яскравим прикладом на підтвердження сказаного є доля Дмитра Чиборака, художнього керівника Коломийського академічного обласного українського драматичного театру імені І. Озаркевича. В свої шістдесят літ митець сягнув значних висот. І все тому, що весь час займався улюбленою справою — нелегкою, відповідальною, але тією, до якої покликаний.

Дитинство прогайнуло на берегах Черемоша у Горішньому Залуччі. Обійстя Чибораків гейби тулиться до буйних лугов, чи то вони ніжними руками-вітами пригортають його до себе. А в лугах трави запашні та сила-силенна солов'їв. Малий Дмитрик вбирав, мов губка, у себе всю ту красу. І багато ввібрав, так багато, що й понині черпає, не вичерпає її до дна. Від батька передалась любов до пісні. А співав відколи себе пам'ятає: на сцені сільського клубу, будучи учнем Горішньозалучанської восьмирічки, а згодом середньої школи в Долішньому Залуччі, на столичних сценах, навчаючись в інституті культури імені Корнійчука, а найбільше вдома, коли теплими літніми вечорами разом із такими ж, як і сам голосистими залучанськими парубками старалися переспівати солов'їв. Немало води з тих пір сплигло у Черемоші. Позаду роки навчання у Київському інституті театрального мистецтва імені Карпенка-Карого, стажування у Державному академічному театрі імені Івана Франка. Його учителями були Народний артист України С. В. Данченко, доктор мистецтвознавства, академік Р. Коломієць. В кінці 70 — на початку 80-х років

молодий і амбітний артист пробує свої сили у Львівському театрі юного глядача, в театрах Тернополя, Риги, в Чернівецькій державній телекомпанії.

Та найпотужніше зануртувало творче джерело талановитого артиста на покутській землі. З 1985 року і понині Дмитро Чиборак працює в Коломиї. Керує народним театром імені Гната Хоткевича, а в 1989 році ініціює відродження професійного театру. Під його керівництвом, здавалось би, провінційний театр гідно витримує конкуренцію із найкращими драматичними колективами країни, багато гастролює по світу. Д. І. Чибораком здійснено постановки таких перлин української літератури, як «Камінний хрест» за В. Стефаником, «Іродова морока» П. Куліша, «Гуцульський рік» та «Довбуш» Г. Хоткевича, «Гроші» І. Карпенка-Карого, «Земля» О. Кобилянської та інші.

Часто гостюють коломияни і в Снятині. Тож поціновувачі театрального мистецтва неодноразово мали можливість переконатися у високій професійній майстерності цього колективу, незмінно очолюваного впродовж тридцяти п'яти років Дмитром Чибораком.

В кінці 2016-го року Дмитро Іванович став Народним артистом України. Це високе звання заслужене багатолітньою кропіткою працею. А джерело творчого натхнення нуртує і нуртує. Бо не ради звань і нагород працює Дмитро Чиборак. Він працює, бо інакше не може, бо театр — це його любов, це його життя. І хай нині Народний, та в повсякденні залишається все таким, як завжди — простим, щирим, веселим. Бо така йому роль відведена у великому театрі під назвою Світ, а вже актор він від Бога.

НАШ НЕЗАБУТНІЙ СВЯТОВЕЦЬ

На селі всі знають один одного і все знають один про одного. Тож поява нової людини — то подія вельми цікава. Та ще при тому якої людини! Високий, стрункий, кремезний сивоволосий красень ось уже декілька днів неквапом спацірував нашою вулицею. Роздивляючись довкола, поважно вітався зі всіма зустрічними кивком голови і нетрадиційним для галицького вуха «Доброго дня» замість звичного «Славайсу». Та немає таємниці, щоби невідомою довго була, тим більш у селі. І вже до кінця тижня всі знали, а якщо і не всі, то жіноча половина однозначно, що то Марії Чекалючки, завучки Горішньої школи чоловік. «Файний хлоп, лиш нівроку, — кивали головами молодиці. — А ще, кажуть, вчений дуже, професор, книжки пише». Так хтозна з чієї легкої руки це шанобливе прізвисько «Професор» і прикипіло до чоловіка, ставши його другим іменем. Віталія Федоровича Святовця знали хіба що сусіди та рідня, а от «Професора Марії Дмитрівни» майже всі.

Напрочуд швидко він зумів поламати плоти настороженості і недовіри. Селянам прийшлися до душі відкритість і простота столичного Професора, те що був балакучим, залишаючись при тому в будь-якій ситуації шляхетним та інтелігентним. А ще від нього віяло непідкупною людською добротою. Дуже скоро Віталій Федорович знав імена всіх сусідів по кутку. Та що там сусідів — клички корів, собак та котів і навіть їхні повадки та уподобання. Такий вже він цікавий був цей наш новий залучанин. При собі завжди мав блокнот та ручку і писав. Все у той блокнот записував: і наші покутські діалектизми та вислови, і особливості звичаїв і традицій, і назви рослин по нашому. А про рослини знав він дуже багато. Міг годинами

розповідати про цілющі властивості лікарських трав, присмачуючи розповідь легендами та бувальщинами. Щоліта, починаючи із 1997-го року, Святівці проводили літню відпустку у нас на Покутті, в Горішньому Залуччі. Віталій Федорович був у розквіті творчих сил: активно займався науковою роботою, викладав у Інституті журналістики, писав твори для дітей. Мала батьківщина дружини — земля Стефаника, Черемшини, Мартовича стала для нього також рідною. Він полюбив це село — Залуччя над Черемошем, що вилеліяло, зростило і відправило у велику науку його друзів-науковців і побратимів по перу Ярему Гояна, Олену Гнідан, Михайла Веркальця. Із Веркальцем у них були особливо близькі стосунки, бо разом орали журналістську ниву у столиці, разом проводили літо в одному селі, обоє були закохані в чарівну природу краю Черемошу і Пруту, в українську пісню і напрочуд гарно співали.

Живучи в Залуччі, Віталій Федорович кожен робочий день завершував прогулянкою до луку. Але то була не просто прогулянка, а ще й нагода для знайомства із людьми, час для спілкування. Із незнайомими ввічливо вітався і знайомився. Але таких ставало все менше і менше, то здебільшого цікавився здоров'ям, розпитував про сільські будні. Поважні молодичі, не надто розбещені надмірною ніжністю своїх сильних половин, навмисно пильнували, коли йшов Професор, аби почути його влучні компліменти на кшталт: «Гарно виглядаєте, пані Одарко, ще краще, як торік», «У вас добра душа, Марусю, бо за вами ціла зграя котів ходить. Мабуть так і хлопці ходили» і такі інші. У лузі затримувався до ночі, дуже любив наш причеремоський луг. Він починається зразу за городами великою толокою-пасовищем. В середині ліга — це яскравий живий килим запашного різнотрав'я. Здаля немов би небо опу-

стилося на землю, синіє вона від тендітного цвіту дикого льону. А підійдеш ближче — очі розбігаються і в голові паморочиться від барв і ароматів чебрецю, материнки, вовчугів, петрових батогів, дикої конюшини і ще безлічі знаних і невідомих трав. Поміж них головні господарі цього раю пташки понасівали глоду, рідше калини чи шипшини, і сидять, витьохкують у своїх колючих домітках, найбільше вранці та під вечір. З ними змагаються цвіркуні, ці беруть не голосом, а кількістю. Та ще й на додачу жаб'ячий хор надривається із зарослої очеретами долини колишньої річечки Ростоки. То вже разом такий оркестр — слухати, не наслухатися. Тож не дивно, що витончена мистецька душа письменника почувала тут себе на сьомому небі. Та все ж ця душа мала свій чітко розроблений маршрут і перевірений графік. Наколи червоний диск сонця торкався кучерявих верхів осик і верб він поспішав перейти стежною через вільхово-вербово-ожинникову гущавину і здійснитися на дамбу над річкою, щоби встигнути побачити, як стомлене світило повільно опускається за темно-синю стіну Карпат. І чим нижче опускається сонце, тим таємничішим стає навколишній світ, голоснішими звуки. Вони гейби засуваються на місце світла. В таку мить по особливому шумить красень-Черемош. Та він міняє тональність і тембр свого неповторного голосу не тільки в часі, але і в просторі. Галасливий, мов отара овець перед водопоем, на броді перескакує через кам'яні валуни і шумить, піниться, дорікає лінивим каменюкам, що заважають бігти, у заводях глухо побулькує, та ще видає якісь таємничі звуки, схожі то на схлипування, то на стогін. Так що вночі ні-ні та й вигулькують тіні водяників та русалок з поміж прибережних кущів. Та не всі то так добре знають, не кожен так до всього прислухається та придивляється.

А Святовець то спізнав. Інші роки-рокенні живуть тут і ані гадки, що живуть в раю. А він, людина чужа, за короткий час те відчув і зрозумів, полюбив Причеремошшя і був щедро винагороджений взаємною любов'ю.

Знаю це достеменно, бо бував не раз у такі хвилини поруч, слухав його роздуми вголос, або разом слухали мелодію гір, принесену Гуцул-рікою, переплетену з мелодією наших лугів. Саме тоді найбільше вигравала барвами душі і величчю духу кременна постать письменника Святовця. До дому повертався, коли на небі спалахували бліді обриси літнього трикутника і найяскравіша із його вершин красуня Вега нагадувала: «Пора». В руках завше ніс жмуток зібраних трав, дуже любив запах материнки і чебрецю.

А ще Віталій Федорович із особливою любов'ю, увагою, чи скоріш повагою, ставився до дітей. А вони, в свою чергу, відчували його доброту і горнулися до нього. Легко знаходив спільну мову із сільськими хлопцями та дівчатами, розповідав їм цікаві бувальщини і казки, причому так, що іноді важко було зрозуміти де закінчується правда і починається вигадка. Умів і слухати — уважно, серйозно, опускаючись до рівня голопузого співрозмовника. Діти любили його і довіряли йому. Знаючи маршрут щоденної прогулянки свого кумира, чекали на нього. А потім виправдовувалися перед мамою чи татом, чому так пізно корову пригнали до дому і знали, що їм на цей раз нічого не загрожує, бо ж «із Професором говорили». Розпитував дітей про школу, які книжки читають, дарував свої. Промайнуло літо, київський гість повернувся в столицю, діти пішли в школу. У навчальній програмі із читання за четвертий клас було і оповідання Віталія Святовця «День народження». Пригадую здивування учительки Ярослави Василівни, коли один із учнів схвильовано вигукнув: «А я цього

письменника знаю, це наш Віталій Федорович, він і мені свою книжку подарував», і став захоплено розповідати, який то славний «їхній» Віталій Федорович. На наступний раз урок діти вивчили, як ніколи, ще й прочитали принесену Юрком книжечку «На білому острові», на якій дрібним акуратним почерком було виведено: «Симпатичному, поміркованому, чемному юному козакові Юрасю Оробцю, що навіть у сні подорожує, з побажанням на білих казкових островах долетіти до заповітних мрій. Автор В. Святовець. 13.08.97 р.». Виріс той Юрась, став Юрієм Івановичем, нині вже сам навчає дітлахів у рідній школі і свято береже, як найдорожчу реліквію, книжечку-казку «На білому острові» із авторським підписом і світлі спогади дитинства про незабутні зустрічі із Віталієм Святовцем.

Старші залучани із повагою та пошаною ставилися до Святовця, особливо імпував їм його патріотизм. Він переймався станом української мови в Україні, обурювався низьким рівнем культури мовлення дикторів на радіо і телебаченні, мав своє бачення шляхів вирішення цих та інших проблем. З ним цікаво було вести бесіди на будь-які теми. Добірна, чиста літературна мова, рясно пересипана цитатами-висловлюваннями українських та зарубіжних класиків, яскраво вирізняла його з поміж інших.

За короткий час Віталій Федорович встановив контакти з місцевою творчою інтелігенцією. Співпрацював із головою районного товариства «Просвіта» письменником Мирославом Попадюком, книговидавцем Володимиром Карим. Міцна дружба поєднала його із учителем-словесником Миколою Чекалюком. Удвох часто зустрічалися погомоніти за горнятком чаю, пограти в шахи.

Останні декілька літ Святовці надовше

затримувалися в Залуччі. Але Віталій Федорович все рідше виходив на прогулянки до луку і ріки, поступово скорочував свій маршрут, скаржився, що болять ноги. «Оце так пройдуся тільки стежкою поміж городами і все. Важко.» Коли навесні 2017-го на базі нашої школи проводився районний семінар голів первинних осередків «Просвіти» Снятинщини, запрошували і його. Через недугу не прийшов. Згодом в телефонній розмові жалів, що не зміг бути, вірив, скоро поправиться і обов'язково прийде в школу, бо має що сказати і вчителям, і учням. На жаль, «несказане лишилось несказаним».

А Віталій Святовець таки воістину став нашим. Пломеніє, мов пам'ять, ще невицвілими квітами вінків свіжонасипана могилка на сільському цвинтарі. Неподалік хрест на місці спочинку отця Степана Григоровича, засновника першої в Галичині сільської школи у Залуччі над Черемошем. «Робім добро, поки день, зло мине, добро буде»,— закликав парох двісті років тому назад. Не відаю, чи знав ці слова Віталій Святовець, але він так жив, щедро розсіваючи зерна добра довкола себе. Нехай рідна покутська земля буде вам пухом, незабутній наш Віталію Федоровичу.

ЕМАНУЇЛОВІ ВЕРШИНИ

Спогади... Про нього згадують сивочолі, поважні завальські газди з особливою теплою і ніжністю. Бо з іменем Маня Храпка (а в Заваллю його тільки так і називали, та й понині називають) пов'язана ціла епоха, надзвичайно яскрава сторінка історії села. Він писав історію Завалля і одночасно творив її... І розкручується той клубок спогадів — про футбол зокрема і спорт взагалі, про його природжену інтелігентність, про широту захоплень і про гори. О, гори — то особлива пристрасть Емануїла. Він любив їх всією душею, цією любов'ю запалив багатьох завальських, тай не тільки, хлопців. У 70-80 роках завдяки Храпку у Заваллі процвітав туризм. Ще в 1962 році мрія підкорити найвищу точку України погнала юнака в гори. Після того першого успішного сходження на Говерлу Емануїл починає регулярно організовувати групи сільської молоді для підкорення карпатських вершин. І вже з 1965 року завдяки Храпку захоплення горами серед завальчан стає масовим. Згодом Емануїл напише: «Це були захоплені романтикою подорожей молоді люди. Вони відкривали перед собою незвіданий, казковий світ таємничої гірської природи, долали різні труднощі і пригоди в мандрівках, гартувались і виховувались в душі любові до свого рідного краю.» Любов до рідного краю — саме вона була тим потужним двигуном, генератором ідей невгамовного Емануїла. Цією любов'ю він щиро ділився з друзями, а вони тягнулися до нього. «Маньо відрізнявся від нас всіх особливим, незбагненним для багатьох, внутрішнім світом. Він був нам одночасно і товаришем, і поводитирем в горах, і беззаперечним авторитетом. Йому довіряли в усьому, його слухалися і старші, і ровесники, і молодші. І важко однозначно

сказати навіть тепер, чим спричинений той послух — його знанням гір, досвідом, авторитетом, чи любов'ю і щирою повагою до нього особисто,» — згадують побратими по походах Ілля Гунько та Віктор Лакуста. А як він знав гори, як орієнтувався по карті і компасу. Мандруючи з ним, можна було не боятися, що заблукаєш, не розраховувати час на переходи. Всі організаційні турботи про походи і всю відповідальність за них Храпко брав на свої плечі. А це була велика відповідальність: перед друзями, їхніми сім'ями, перед власною совістю. Він умів поєднати романтику з бездоганним дотриманням техніки безпеки, захоплення з чітким орієнтуванням в складних ситуаціях. Власним прикладом учив приходити на допомогу другові, коли і самому нелегко, коли, здавалось, не було ніяких сил.

Це, а ще щира віра в Бога допомагали туристам-аматорам із Завалля. За всі роки походів з ними не трапилось великих неприємностей та нещасть.

Пригадую, у 1991 році мені прийшлося бути учасником походу в групі завальчан. Храпко тоді вже відійшов від активного туризму. Ми піднімались з урочища Гаджина на гору Шпиці. Можна було здійснити сходження пологішим схилом, але хлопці вибрали чи не найважчий маршрут: крутий, скелястий. На моє здивування: чому? У відповідь почув: «Бо сюди ходив Маньо.»

Його справу продовжили молодші друзі: Гунько Петро (тепер мешкає у селі Реваківцях на Буковині, і понині ходить в гори), Гунько Ярослав та інші. Храпко сходив майже всі прокладені туристські стежки Карпат. А чимало прокладав і сам. Йому підкорились всі найвищі вершини Українських Карпат: Говерла і Петрос, Бребенескул і Піп-Іван, Гутин-Томнатик і Ребра, Близниця і Сивуля... Його манили високі хребти Чорногори і

Свидовця, дикі звори Горган і Чивчин, овіяні легендами мальовничі Покутсько-Буковинські Карпати. У горах Емануїл насолоджувався спогляданням природи, гартував тіло і напоював спраглу душу добром та щирістю, позиченими у горян, щоб потім все це передати іншим. А він умів це робити делікатно і непомітно. Радів і світився увесь, коли спалахували очі у друзів на підкореній вершині, коли бачив стомлених, але щасливих їх ввечері біля полонинської ватри. Були у Храпка і свої улюблені місця в горах. Це в першу чергу околиці Черногори.

Завальчани були постійними учасниками масових сходжень — «Говерлян», які проводили обласна та районна ради з туризму. 34 рази виводив Храпко групи туристів на найвищу вершину України, а це до півтисячі людей. Дехто із його побратимів, як особливу реліквію, зберігають пам'ятну медаль і запрошення, виготовлені Емануїлом до ювілейного, тридцятого сходження на Говерлу. Під його керівництвом сільські туристи брали участь у багатьох зльотах, змаганнях, семінарах по туризму. Завдяки Храпку Завалля стало першим селом не тільки на Покутті, а й на Івано-Франківщині, в якому була створена міцна туристична сільська секція і потужна туристична база. Щодо останньої — то в тому була чимала заслуга тодішнього голови колгоспу імені Марка Черемшини Ярослава Плав'юка.

Крім пішохідного туризму Храпко організовував щорічно лижні походи. По декілька разів за зиму вирушали хлопці в зимові Карпати. Перебирає пожовклі старі фотографії Ілля Гунько і коли доходить до зимових — не стримується: «Ех жаль, що не було тоді таких, як тепер фотоапаратів. Оці ялинки під Петросом були, як у казці.» Кількаденні лижні походи серед сліпучо-білих верхів Черногори під по особливому голубим небом, ночівки

в полонинських колибах — хто пережив це, не забуде ніколи. Разом з завальськими юнаками їхали в зимові походи снятинчани: Маланчук Михайло, Турик Ігор, Винниченко Анатолій та інші.

А ще невгомінний Маньо у 1974 році організував першу в районі секцію водного туризму. На той час такі туристично-спортивні секції були тільки в обласному центрі, Калуші, Бурштині та ... Заваллю. Цей мужній вид туризму вимагав особливої підготовки. Орієнтація на воді в екстремальних умовах, блискавична реакція, знання русла та фарватеру, сила, спритність — без цього краще не сідати в човна. Храпко був неперевершеним плавцем. У Заваллі ніхто не міг стільки, як він протриматися під водою. Підібрав і хлопців собі під стать, з якими сплавився по Білому та Чорному Черемошах, Пруті. Це Гунько Петро, Олійник Валерій, Тимофійчук Михайло, Гунько Ілля, Лакуста Віктор. В розпорядженні водників були чотири надувні човни і спеціальний пліт. Правда, випробувавши його один раз на Черемоші, надалі відмовилися — на гірських річках він був малопридатним. Любили сплавитися по великій воді. Згадують мужні чоловіки, як одного разу долали гамованку (це спеціальна гребля для затримання дараб) на Білому Черемоші біля села Яблуниці. Бурхлива після дощу ріка грізно перевалювала через гамованку, створюючи потужний водоспад з водоворотом. Згадує Віктор Лакуста: «Я бачив, як горіли бажанням здолати перешкоду очі у Емануїла. Але разом з тим він відговорював нас, пропонував обійти небезпечне місце берегом. Тепер розумію, яку внутрішню боротьбу переживав Маньо. Якби-то був сам, але він відповідав за товаришів — молодих, запальних, рішучих. Таки вговорили, попливли. Правда, наш човен, в якому були ми з Маньом, перекинувся. На щастя вибралися живі-здорові,

рятівні жилети допомогли. А Петро Гунько і Валерій Олійник проскочили після нас успішно.» Не раз забивало дух від розбурханої водної стихії, коли долали водні траси четвертої — п'ятої категорій складності, а іноді навіть траплялися місця шостої. В 1979 році команда із Завалля брала участь в обласному зльоті туристів-водників у Яремчі. Там вони вибороли третє місце в класі надувних човнів у водному слаломі. А скільки було спокійніших мандрівок по голубій гладі Черемоша із Вижниці до Завалля, та по Пруті із Завалля до Чернівців. Хоча і тут розслаблятися не можна, особливо на Черемоші. Того й гляди, могло викинути човен на гострозубі кашаці чи напороти на сухі гілки-сторчаки.

Захоплення туризмом — це яскраві сторінки біографії Емануїла Храпка. Він дуже любив рідний край, ділився своєю любов'ю з іншими, прагнув зробити якомога більше для села, району, для України. Ради цього мандрував, творив, ради цього жив на землі.

Зі спортом Емануїл дружив завжди. Знаходимо його на пожовклій фотографії 1962 року в складі першої футбольної команди Завалля. А після закінчення Івано-Франківського технікуму фізичної культури та спорту на 15 років спорт стає його професією. У 1968 році Храпко почав працювати інструктором-методистом з фізичної культури та спорту в колгоспі імені Марка Черемшини. На цій посаді він зумів зробити дуже багато для рідного села, розкрив свої організаторські здібності та педагогічний хист. Починати було нелегко, бо колгосп по підсумках спортивної роботи дістався йому один з найвідсталіших на Снятинщині. Та фанатична відданість улюбленій справі, наполегливість, вимогливість до себе та інших поступово робили свою справу. Колектив почав швидко прогресувати, займати провідні позиції по багатьох видах спорту в районі. З 1970 по

1980 рік Завалля пережило справжній спортивний бум. Покоління юнаків і дівчат тих років і понині зберігають в пам'яті солодкі почуття молодечого запалу, боротьби, перемог, гіркоту прикрих поразок. І ці спогади воскрешають образ незабутнього Емануїла — спортсмена, тренера, наставника. Згодом він напише: «Наші спортивні перемоги кріпили дух і нашу єдність, приносили велике задоволення нашим односельчанам, вони пропагували здоровий спосіб життя. За нами тягнулись молоді, бо спорт — то є великий фактор впливу на молоду людину.» За роки роботи Емануїла Храпка на посту інструктора по спорту з 1968 по 1980 рік спортсмени колгоспу отримали тридцять грамот і дипломів з Києва та Москви, понад сотню нагород обласного та районного рівнів. Чемпіонами та призерами району ставали команди з волейболу, футболу, хокею з шайбою, шашок, шахів, плавання, вільної та класичної боротьби, інших видів спорту.

Футбол, звичайно, займав особливе місце в житті Емануїла. За роки його спортивної роботи була створена сильна команда — гроза обласним авторитетам. У 1979 році завальські футболісти увійшли в четвірку кращих команд області по товариству «Колос». У «фіналі чотирьох» вони зайняли третє місце. Понині колишні футболісти не можуть забути ту прикру поразку у півфіналі від команди з Івано-Франківська, бо по грі повинні були перемагати. Їхніми суперниками тоді були ще команди Гвіздця та Бовшева. Ось імена футболістів, які грали в команді Емануїла Храпка в пору її найвищого піднесення: Бійовський Микола, Василик Іван, Глобчак Володимир, Гордійчук Євген, Гунько Віктор, Гунько Ілля, Гунько Петро, Лакуста Віктор, Лакуста Емануїл, Одинський Михайло, Пилип'юк Іван Мик., Пилип'юк Іван Мих., Семака Андрій, Слободян Юрій, Тимофійчук Михайло, Чер-

няков Ярослав. Мотором та душею команди був непересічний талант — Гунько Ілля, майстерність якого була загальновідомою не тільки на Снятинщині. Футболісти Завалля щороку зустрічалися у товариських іграх із сусідами з-за Пруга — спортсменами селища Неполоківці, що на Буковині. Перемога в цих зустрічах була справою честі для обох команд. Боротьба через те була по особливому гострою та безкомпромісною. У 1969 році футболісти Неполоківців пробилися у фінал кубка Чернівецької області. Для підсилення запросили із Завалля Емануїла Храпка та Іллю Гунька. Зустрічалися із сильною командою «Восход» із обласного центру. Чернівчани майже всю гру провели на полювині поля неполоківських футболістів, але Гунько в захисті, а Храпко в воротах демонстрували чудеса дива футбольної майстерності. Гра так і завершилась нульовою нічиєю, а долю серії одинадцятиметрових ударів знову вирішив воротар команди із Неполоківців. Зразу ж після гри до хлопців із Завалля підійшли представники чернівецької «Буковини» і запросили в команду. Тільки сімейні обставини не дозволили їм заграти в друголіговій команді всесоюзного чемпіонату. В Храпка, зокрема, були перестарілі батьки. У 1968-1970 роках Емануїл захищав ворота снятинського «Спартака». Особливо сильно грав він на лінії воріт.

Окремо слід сказати про авторитет Храпка серед спортсменів. Він був беззаперечним. Його слухали, поважали і любили. Емануїл ніколи, навіть в розпалі спортивної боротьби, не дозволяв собі грубощів. Йому притаманні були стриманість, делікатність, доброзичливість. Умів підбадьорити і підтримати молодих, вселити віру у власні сили. Він ніколи нікого не принизив, не образив. Саме завдяки цьому вмінню дав пугівку у спорт багатьом молодим талантам. А ще Храпко

був зразком працьовитості, відданості улюбленій справі. Ці риси проявлялися в усьому, за що б він не брався. Ось лише один епізод із його спортивної біографії. Чергову гру першості області команда Завалля мала грати у Бовшеві Галицького району. Чекали у Снятині на автостанції автобуса з автоколони. Бавлячись знічев'я м'ячем, хтось із футболістів влучив у вікно. Залагоджувати неприємну справу, звичайно, довелось тренеру. Емануїл після всього сказав коротко і строго: «Хлопці, я ж просив...» І цього було досить, щоб винні стояли перед ним, опустивши очі, мов малі бешкетники перед батьком. Але на цьому неприємності того дня не закінчились. Повідомили, що автобуса не буде взагалі. За неявку на гру команді зарахують поразку. Саме в цей час готувався до відправлення на Івано-Франківськ літак (в ті роки зі Снятина курсували славнозвісні АН-2). І Храпко «кукурудзяником» добирається до обласного центру, далі автобусом до Бовшева, щоб повідомити, що Завалля на гру не прибуде по поважній причині. Дорогоцінні очки були врятовані ціною нервів, часу і коштів. Це лише один штрих до портрета Храпко спортсмена, наставника, людини.

Взимку в Заваллі культивували хокей. Ветерани згадують, що хоча завальські хлопці і не мали такої дорогої екіпіровки, як команди із сільськогосподарського технікуму і Заболотова, але ціле десятиліття саме ці три команди почергово ділили між собою призові місця в першості району. Кращими хокеїстами Завалля були Ілля та Ярослав Гуньки, Микола Лакуста, Михайло Олійник, Михайло Тимофійчук, Юрій Слободян, Валерій Храпко, Михайло Одинський, Дмитро Іліка і, звичайно, Емануїл Храпко. Завальських хокеїстів запрошували і у збірну району.

Храпко був висококласним волейболістом. Він срібний призер галузевої першості

України серед «Сільгосптехнік». Не мав собі рівних у кеглях, у більярді. А ще дуже любив ловити рибу руками. Це для нього було теж як спортивне захоплення. Але, згадують завальчани, «ніколи ніхто не бачив Маня з черпакою».

Колектив фізкультури і спорту колишнього колгоспу імені Марка Черемшини, керований Емануїлом Храпком, був представлений у 1972 році на ВДНГ СРСР у Москві. А в 1978 році він був відзначений та нагороджений на всесоюзному семінарі у місті Орлі. Завдяки ентузіазму Емануїла довгий час успішно виступала футбольна команда завальських ветеранів.

У 1982 році Храпко полишає спорт. Його нове захоплення — малювання. Сидяча, малорухлива робота, праця ночами підірвали здоров'я майстра. На жаль, він дуже рано покинув цей світ. Але встиг зробити багато. Все, що робив — робив заради процвітання рідного села, краю, України. Його патріотизм був таким щирим і настільки активним, що дай Боже такого кожному українцю.

МІСІЯ

Я дуб, лісовий патріарх і сторож. Ось уже більше сотні літ самотнім вартовим стою на узліссі. Бережу спокій білокорих красунь-берізок, полохливих осик, гонористих буків і всіх-всіх мешканців зеленого дому. А берегти є від кого. Щойно загіє весняне сонечко, зазеленіє перша трава, вистромлять з під торішнього листя білі голівки проліски, як до лісу починають тягнутися галасливі компанії людей. Всі вони втікають із своїх осель до нашого лісового дому. Мабуть, що у нас таки краще. Дивуюся тільки, чому беруть із собою все те, від чого мали б втікати: голосну музику, гори наїдків на напитек. І влаштовують гульбища-бенкети, пікніки по їхньому. Але ж моїм молодшим лісовим друзям треба тиші. А що вже лишають за собою... Богів та мені відомо. Та ще моєму Другові. Він теж людина, але він не такий, як ті, галасливі, він інакший. Приходить до мене часто, та все сам. Вітається, погладжуючи рукою мою порепану, порізану та обгорілу кору, прибирає довкола. А потім слухає голоси лісу, буває, щось пише в блокноті. А ще він ніколи не вживає тієї смердючої і пекучої рідини, якою впиваються галасливі і від якої стають мало схожими на людей. Добре і затишно мені із Другом. Та й не тільки мені, всім у лісі. Якби не він, не зміг би я впоратися самий із горами сміття. Свою місію вбачаю в тому, щоби не впускати невігласів у лісові хорони. Вже краще хай тут, під моєю розлогою кроною, галасують. З роками звичаївся до галасу, тай кора на мені тверда і груба, все витримує. Тому й затримую таких гостей, стараюсь привабити їх густою тінню, привітним шумом листя, лиш би далі не йшли.

А якось, коли ми були тільки вдвох із Другом, прибула знайома компанія молодиків.

Веселилися, пили отруту, все, як завше. Думав, Друг покине мене, втече від гріха подалі. Але він виявився справжнім, не тільки не покинув, але й відгукнувся на запрошення галасунів пристати до їхньої компанії. І зав'язалася між ними бесіда. Навіть мені, столітньому бувальцю, цікаво було слухати. О, як розумно і переконливо говорив мій товариш. Про все говорив: про красу світу, про нас, господарів лісу, а найбільше про біду, яку несе оковита. Він сів словами добірними, мудрими, переконливими. Мені аж шкода його стало. Бо хіба вони зрозуміють? Хіба здатне прорости зерно правди у зачерствілих, горілкою протруєних душах?

Але наступного вихідного я запримітив, що знайома компанія молодиків-п'яничок порідшала — не було білявого юнака. Він все ж прийшов, але згодом і разом із Другом. Вони пригостилися березовим соком, читали вірші, слухали голоси лісу. Бо вони були в такому стані, як і всі ми, лісові жителі, вони були тверезі.

Нелегка ця місія, моя і мого Друга. Але хтось має це робити: рятувати красу лісу і красу людських душ та образів.

ПОДРУЖКИ

Ще вчора похмурий день більше нагадував глуху осінь ніж зиму. А вже сьогодні зранку зима таки спохватилася: застелила білим простирадлом всю землю, наділа товсті пухкі снігові нарукавники на гілля дерев. Краса така, словами не передати. Марічка не могла налюбуватися. Ось зараз вони із братиком швиденько поснідають, тато тим часом прокладе на подвір'ї стежки у снігу — і гайда у білу казку.

А на виноградну гілку за вікном в цю мить сіла зеленогруда синичка. Маленькою голівкою повертіла вліво-вправо, нахилилася вперед, мало не торкнувшись дзьобиком шибки. Дівчинка аж в долоні заплескала: «Привіт, синичко, привіт!»! Пташка спурхнула із гілки і сіла неподалік. Чи то вона не зрозуміла щирість вітального пориву маленької господиньки, чи її насторожив бурхливий вияв Маріччиних емоцій? А може подумала: «Краще від гріха подалі»? Але неприхована допитливість, яка так виразно іскрилася із маленьких чорних цяточок-очиць, була сильнішою за страх. Синичка покльовувала дзьобиком по корі виноградної лози, змахувала крильцями, щоб утримати рівновагу, та при цьому нишком поглядала у вікно. Їм обом, пташці і дівчинці, було цікаво стежити одній за одною, і хто зна кому більше.

— Мамо, синичка теж радіє снігові, вона кличе мене на вулицю.

— Що кличе, то мабуть що правда, доню. Та тільки радіти їй в таку пору не приходить. Сніг накрив товстою ковдрою землю, не дістати малій синичці з під нього насіння трав. Заховалися попід кору дерев подалі вглиб жучки, павучки і всі інші комахи. Скрутно тепер синичці.

— Може вона тому до мене в гості про-

ситься? Впустімо її до хати, матусю.

Мама пригорнула Марічку і погладила ніжно по голівці.

— Ох ти ж моя розумничка! В хату синичка до нас не залетить, страшно їй буде. Її дім — це сад, луг, луки. А поблизу людських осель синички з'являються у скрутні для них часи, ось такі, як нині. Холод і голод пригнав її до нас. Але ми можемо зробити так, щоб пташина частіше навідувалася до нашого вікна.

З того дня синичка вже не сама, а зі своїми, такими ж як і вона, невгамовними подружками, стала щоденною гостею під Марічиним вікном. Пташки обсідали чималий шмат сала, який повісили для них Марічка із мамою, смакували і задоволено цвірінькали.

— То вони дякують тобі, доню, за твоє добре серце, — казала мама.

А коли пригріло сонечко і відступили морози та розтанув сніг, коли вже другий шмат сала також майже «розтанув», синички розлетілися по своїх домівках. Але одна із них замешкала у саду позаду хати. Вона часто прилітала під вікно, заглядала в шибку і, привітно писнувши, поспішала у своїх пташиних справах і турботах. А ще не раз, бувало, цвірінькне Марічці навздогін, коли дівчинка поспішає вранці у школу. А та помахає їй руч-кою у відповідь:

— Привіт, привіт, подружко.

Тай розбіжаться, бо в кожній справі по вуха — весна ж на носі.

ЖИТТЯ НАВЧИЛО

На далекій-далекій планеті, що дуже дивно, як для нас, землян, називалася Голий Пуп, жило собі проживало, горя-лишенька не знало дивне-предивне плем'я голопупиків.

*Кожен день все туп тай туп
По планеті Голий Пуп
Голопупики тупочуть,
Відпочинку знать не хочуть.
То наліво, то направо
Їх жене важлива справа.*

А справа у голопупиків була ду-у-у-же вже важлива. Як каже їх правитель Великий Голопуп, — вкрай важлива. Вони малювали.

Але про все по порядку. Спершу, чому таку незвичайну назву мала планета. Все дуже просто, так її назвали самі голопупики, тому що вони вважали свою планету вершиною всього Всесвіту, чи, як казав, сам Великий Голопуп, — пупом Всесвіту. А голим пуп Всесвіту таки дійсно був: на планеті не росло ні дерева, ні навіть кущика.

*Як нема ніде кущів —
То ми бігаєм мерщій,
І дерев не хочем знати:
В лісі можна заблукати.
Є в нас поле, є в нас річка,
І шовкова є травичка.
Під високим синім небом
Є в нас все, що тільки треба.*

Тішилися, веселилися, всі раділи, не журилися голопупики. А були вони зростом невеличкі. Навіть найбільший із них — сам Великий Голопуп, був завбільшки із середнього земного п'ятикласника. А всі його піддані йому ледь до пупа досягали. Тому вони так

величали, поважали і оспівували свого незрівняного Великого Голопупа.

*Хай позаздрять всі світи
І планети всі укуні,
Бо такого не знайти
В світі більше Голопупа:
Має вроду і талант,
І такий, такий гігант.*

Тепер, коли ви уже ближче познайомились із голопупиками і їхнім правителем — можна і до справи, ну до тієї, що ду-у-у-же вже важлива. Виявляється, на планеті Голий Пуп не було письма. Маленькі голопупенята не вчилися у школі ні читати, ні писати — вони тільки малювали. Та й це ще не все диво цієї незвичайної планети. На ній у чарівній хатині жив Добрий Чарівник. Той Чарівник силою свого доброго погляду перетворював усе намальоване у дійсність. Правда, таки не геть все, а тільки те, що було добрим. Тому і жили Голопупики серед добра, їх оточувало лишень саме добро, вони самі були втіленням виключно добра. Тож як не бути щасливим на такій планеті, як не радіти і не малювати?

*Поки сонечку сіяти, —
Доти будем малювати
Все, що добре, світле, щире,
Три-чотири, три-чотири,
Несемо свої картини
До чарівної хатини.
І ура-ура-ура,
Стане більше в нас добра!*

Малювали Голопупики акварельними фарбами, а пензликами служили їм вершечки молодих пагонів очерету. Бо ж на планеті не росло жодного деревця, то звідки ж їм було брати олівці? А фарби їм робив Добрий Чарівник, лише він знав секрет виготовлення

фарб із різнокольорових камінців, коріння, стебел і листя трав. Може і ще там щось домішував, хтозна, — на те він і чарівник.

*Хоч не маєм олівців, —
Меле, меле камінці
Чарівник весь день завзято,
Щоб було чим малювати.
Творить фарби він на славу —
Різнобарвні і яскраві,
Знає, знає всі секрети,
Ой чудова в нас планета.*

Ось так, у постійній праці, минали дні на планеті Голий Пуп. Але праця не надто стомлювала голопупиків, бо вони любили її, а тому трудилися із великим задоволенням. Цілими днями тупотіли маленькими ніжками від своїх творчих майстерень до чарівної хатини і назад: хто по фарби біг, а хто готові малюнки ніс. І ставала їхня планета все кращою та кращою, а добра на ній все більше та більше.

А на сусідній планеті жили злі зелені чоловічки. Дізналися вони про те, як щасливо живуть Голопупики і від заздрості стали ще зеленішими.

*Зброї стільки в нас всякої, грізної:
Є холодна, гаряча, є різная.
І гармати, й ракети ми маємо,
Голопупиків швидко здолаємо.*

Були ті зелені чоловічки також невеликими, такими ж, як і Голопупики, і носили всі на голові круглі берети-тюбетейки. Вони вважали себе могутніми і нездоланими. Злість і заздрість — то були головні риси їхнього характеру.

*Ми злі, ми заздрісні й зелені,
З собою злидні ми несем.*

*Яке добро? То теревені!
Добро ми знищимо усе!*

Хмарою зеленої саранчі налетіли на планету Голий Пуп зелені чоловічки. Вони захопили чарівну хатину, взяли в полон Доброго Чарівника, а за ним і навіть самого Великого Голопуца та всіх до одного голопуциків. Це було так неждано та несподівано, що голопуцики й отямитися не змогли. Вони вперше у житті зіткнулися зі злом і виявилися зовсім не готовими до такої зустрічі. Хотіли розмалювати зелених чоловічків у світлі, теплі кольори і перетворити їх на подібних собі, та ніяк не могли це зробити із двох простих причин: по-перше — руки у них були туго зв'язані за спинами, а по-друге — зелені чоловічки знищили всі запаси фарб, спалили всі пензлики-очеретини. З жахом дивилися голопуцики на все, що творили непрохані гості. Раніше вони думали, що плакати можна тільки від великої радості, а тепер з їхніх очей покотилися сльози горя.

*Що робити, що робити?
Як нам далі в світі жити?
Як прогнати зло з планети?
В них гармати, в них ракети...*

А злі зелені чоловічки продовжували злитися. Вони просто не знали почуття радості, їм хотілося творити зло ще і ще. А для цього треба було мати побільше зброї: та все новішої, та все страшнішої. І тоді дав наказ їхній правитель роздати всім голопуцикам кольорові олівці, розв'язати їм руки і хай малюють.

*Хай малюють грізну зброю,
І снаряди, і набой,
Танки, пушки, автомати,
Щоб було всього багато.
Ми захопим цілий світ,*

*За добром простигне слід,
Світ не знатиме добра,
Запанує зла пора.*

— Малюйте! Малюйте! — Репетували зелені чоловічки. А голопупики крутили в руках олівці і не знали, що із ними робити. Вони ніколи раніше не бачили такого дива. Як можна малювати шматком товстої очеретини без мички? Та ще й без фарби і води?

А головний зелений чоловічок зробився аж фіолетовим від злості. Він тупотів ногами, періщив чим міг і по чому міг своїх підлеглих і верещав:

— Навчіть їх! Негайно навчіть! Нехай працюють десять днів і десять ночей! Нехай придумують нову зброю, якої немає ще ні в кого у світі! А ні — то я знищу їх всіх разом із їхньою планетою і з вами разом, ледарі, дармоїди, нездари!

Зелені чоловічки заметушилися, забігали довкола голопупиків. Тицяли їм у руки олівці, брали їхню руку в свою і водили нею по аркушу паперу, як це робить учителька, навчаючи першокласників, виводили якісь каракулі, бо самі були такими нездарами, що абсолютно нічого путнього не могли намалювати. А голопупики дуже скоро опанували техніку малювання олівцями. І почали малювати: хто сонечко, хто річку, хтось друзів своїх. Були такі, що й зелених чоловічків намалювали, але не такими, як були вони насправді, а добрими, усміхненими, привітними. Якби їм вдалося донести свої малюнки до Чарівника... Але Добрий Чарівник разом із Великим Голопупом сидів у темній печері. Зелені чоловічки дуже пильнували їх, бо знали про їхні здібності, силу і авторитет.

— Це що таке?! Як посміли?! Хто дозволив?! — Ще сильніше заверещав головний зелений чоловічок, коли побачив малюнки, — Знищити! Спалити!

*І малюнки ті спалили,
Голопуників ж учили,
Що потрібно малювати:
Притягнули дві гармати,
Розіклали ще й патрони,
І снаряди, міни й дрони,
Грізні танки й БеТееРи,
Всім по аркушу паперу
Роздали й сказали строго:
Це малюйте, більш нічого.*

Жахливо виглядала та робота. За плечима кожного художника стояв зелений чоловічок з автоматом. Ці наглядачі дивилися, щоби голопупики малювали те, що треба, та ще й під-ганяли їх: — Хутчіш! Хутчіш! Метушіться!

Куди було діватися нещасним голопупикам? Малювали. Вони вперше у своєму житті пізнали почуття смутку — стан, якого раніше ніколи не знали. Як бракувало їм тепер Великого Голопупа, він неодмінно щось придумав би. Та Великий Голопуп сидів у сирій, холодній печері. Вхід у печеру було завалено важкою кам'яною брилою і стерегли його дванадцять зелених чоловічків. Засумували голопупики і вперше з їхніх уст полилася невесела пісня.

*Ми добро лиш малювали,
Як багато ми не знали...
Ми були на власній хвилі,
А тепер життя навчило...*

Один за одним голопупики стали розуміти, що свою планету, свій маленький рай потрібно було учитися відстоювати. Тепер біда їх навчила. Та чи не запізно?

Та поки вони отак гірко думали та подумки вчилися (а це була їхня велика перевага перед мешканцями інших сусідніх планет — вміння швидко вчитися) то й малюнки свої таки домалювали.

тами-тюбетейками. І так всіх до одного, разом і з їхнім головним, що враз став маленьким миршавим, непримітним поміж інших.

Поборсались ще мить зелені чоловічки на дереві тай вгамувалися, притихли. Зробилися вони звичайнісінькими жолудями на могутньому дубі. А радості голопупиків не було краю.

*Нині в нас велика радість —
Ми здолали злість і заздрість
І при тім змогли збагнути,
Що на світі є ще й смуток.
О, тепер ми будем знати,
Й іншим хочем розказати,
Що добро у власній хаті
Треба вміти захищати.*

Від безмежної радості та вдячності стали підкидати вгору своїх рятівників — Великого Голопуца та Доброго Чарівника. Так високо підкидали, аж нижні жолуді не втрималися, посипались на землю. А із них стали виростати молоді дубки. Так планета Голий Пуп перестала бути голою. Молоді зелені діброви зробили її ще кращою. Та й голопупики зрозуміли, що світ безкінечний, і немає він ані вершин, ані низин. Тому стара назва планети виглядала уже зовсім недоречно. І на великій всепланетарній раді одностайно вирішили:

*Відбулося змін немало,
Ми багато що пізнали,
Тож планета вже нехай
Зветься в нас Дубовий Гай,
Або коротко — Діброва,
Бо вона така чудова.
Як міняти, то міняти,
Ми ж — дубки, чи дубенята,
А Великий Голопуп
Відтепер Великий Дуб.*

Як і раніше добро і радість запанували на планеті Дубовий Гай. Але урок, піднесений вторгненням зелених чоловічків, не був даремним. Тепер дубенята добре знали, що поруч із радістю існує смуток, а на противагу добру у світі є ще і зло. Тож потрібно вміти боронити себе і свою планету.

*На планеті, на Діброві,
Знов життя тече чудове,
Але всі повинні знати, —
Є у них тепер й солдати.
Ті, що вміють малювати
Й боронити-рятувати,
І за себе постояти
Й за свою планету-хату.*

Так старанність у навчанні і їхнє вміння швидко вчитися дуже допомогли дубенятам. І тепер вони всім гостям Діброви радо розповідають:

*Нас життя навчило жити,
О, воно — найкращий вчитель.
Якщо учні не ліниві —
То і житимуть щасливо.
Не лінуйтеся навчатись
І учіться захищатись.
І тепер в Дубовім Гаї
Тихе гування лунає:
То дубки долають путь,
Спілі жолуді падають,
І невпинно, і постійно
Мужні воїни надійно
Мир та спокій бережуть.*

ПОДОРОЖ НА ПЛАНЕТУ Z

Христинка проснулась насуплена. Каламутна суміш невдоволення і тривоги застеляли сірою фіранкою свіжість травневого ранку. Знову ці то пронизливо-дратівливі, то витіюваті, та від того не менш дратівливі перегукування іволг за вікном не дали поспати. А надокучливий промінець, заплутавшись поміж лапатим листям горіха, ніби грався в піжмурки: то полосне яскраво по напіввідкритих повіках, то заховається на мить, аби в наступну засвітити ще яскравіше. А ще гілка, торкається шибки та ледь чутно поскрипує. І як тут не супитись? Все дратує, дратує, дратує!..

Навіть мамине «доброго ранку, доню» і ніжний поцілунок мало змінили настрої дівчинки. Мамині руки пахнули свіжим огірком, гострішим запахом кропу чи то петрушки (Христинка їх завше плутала) і ще чимось свіжим, ранково-прохолодним.

— Добре, що ти сьогодні прокинулась завчасно, Христю. Не забула про контрольну роботу із природознавства? Ото ж бо. Навіть не прошу тебе допомогти мені сніданок приготувати. Думай, чи є життя на Марсі.

Христина Покутян закінчувала 5-й клас. Це була звичайна дівчинка з приємним правильним овалом обличчя, рожевим метеликом губ і великими блакитними очима. Додайте ще біляве пасмо волосся, що часто звисало аж до кирпатого носика, і портрет готовий. Трохи вища на зріст за своїх однокласниць, а тим більш однокласників, тиха і спокійна у класі, отака собі типова відмінниця. Це там, у школі, а вдома бувала різною.

Не можна сказати, що наша героїня аж надто захоплювалась природознавством, але розділ «Всесвіт» їй подобався. Вона могла

довго, задравши догори голову, подумки мандрувати його безкінечними просторами: від планети до планети, від сузір'я до сузір'я. На вечірньому небі Христя легко віднаходила не тільки всі зодіакальні, але й інші зоряні скупчення. У неї були навіть свої улюблені серед них. Останнім часом таким улюбленцем став Дельфінчик — такий невеличкий, симпатичний, і контури його легко побачити. Бо, до речі, хоча Христина і мала буйну фантазію, але не всі сузір'я відповідно до їхніх назв їй малювалися. І тепер, підперши кулачками обличчя і заплющивши очі, вона уявила картину нічного неба, на якому уже появився довгоочікуваний «літній трикутник», утворений трьома яскравими зорями — Вегою, Денебом і..., і... Як же її, найяскравішу зірку в сузір'ї Орла? Вона, стояла перед очима, думка шалено крутилася, мучила тим більше, чим довше не могла згадати назви і це вже ставало нестерпно. А все, мабуть, тому, що і самий Орел аж ніяк їй ніколи не вимальовувався. Ні, вона таки нагадає, вона не підглядатиме у атлас зоряного неба! Уже кулачки не тримають підборіддя, уже долоньки стиснули скроні, щільніше змикаються повіки, хилиться голова... і що це? Немов із туману вимальовуються контури хлопця. Незнайомець був приблизно її віку. Хлопець як хлопець, хіба що надто вже був він якийсь акуратний — у зачісці, у одязі, ну зовсім вже не схожий на її однокласників. Здивування і цікавість приглушили почуття страху. Що це? Сон? Але ні, вона не спить, вона все це бачить так само ясно, як горіх за вікном. Хто ж він? Звідки взявся в її кімнаті? Але запитати не встигла, бо він заговорив сам.

— Мене звати Сапсан, — замість привітання промовив несподіваний гість. Кожне слово його дивно відлунювалося, мов у порожній кімнаті. Говорив розмірено, ніби

чеканив кожне слово, тому слова не накладалися одне на одного.

— Я із планети Зет системи Альгаїра. Так, того Альгаїра, якого ти не могла згадати. Був поруч, вловив твою думку. Це добре, що на Землі хтось цікавиться нашою системою.

— Але як ти вловив мою думку? Це ж...

— Це дуже просто. Що таке думка? Електромагнітні коливання, які легко уловлюються і дешифруються ось цим нескладним приладом, — в руці його появилася незрозуміло звідки, так само, як і появилася він сам у кімнаті, чорна коробочка, завбільшки із сірникову. — Зрозуміло, ти ще не маєш уяви про електромагнітні коливання. Відповідаю на твоє наступне запитання: так, я за допомогою дешифратора можу на певній відстані читати думки.

Христина аж тепер помітила, що метелик її губ привідкритий. Але вона вже оволоділа собою, хоча цікавість застала забути і про важкий ранковий настрій, і про почуття незручності перед гостем за свою забудькуватість. Чи помітив він той її стан? Згадала: «Він же ж читає думки. Не думати! Нічого не думати!» Сапсан глянув холодним, беземоційним поглядом. По таких очах нічого не зрозумієш.

— Як я опинився на Землі? — продовжував давати свої короткі чіткі відповіді на невисловлені питання Христини гість. Ми із батьком здійснюємо мандрівку Всесвітом, по вашому це прогулянка вихідного дня. На вашій планеті буваємо досить часто. Вона своїми розмірами та природними умовами подібна до нашої Зет. Вивчаючи землю, ми пізнаємо своє минуле. У майбутньому надіємось започаткувати більш тісні контакти і співпрацю. Але для цього потрібно підтягнути вашу науку. Наші учені вже це роблять. Той технічний прогрес, який відбувся на Землі за останні двадцять ваших земних років, то прояв нашого втручання.

Христя помітила, чи скоріш відчула, нотки зухвалості у словах Сапсана. Саме у словах, бо ні тон, ні голос не мінялися. Швидко глянула — ні, здається він не вловив її почуття.

— Ой, вибач, яка я не гостинна, сідай, будь ласка. Зараз пригощу тебе чаєм із цукерками.

— Дякую, не треба. Пропоную краще за той час побувати у нас в гостях.

— Як у гостях? За який «той час»? Скільки...

— Відповідаю. Але перед тим зауваження: надалі задавай по одному питанню, мені так буде простіше відповідати. Ти цікавишся скільки світлових років до нас? Понад чотириста сорок чотири тисячі. Це не так уже й багато, порівняно із тим, що ми уже освоїли польоти у сусідні галактики. Про швидкість руху світла забудь, це кам'яний вік фізики.

Христя згадала про одну із нещодавно побачених телепередач, в якій йшлося про викрадення американського подружжя інопланетянами, про загадкові «літаючі тарілки». Та разом із тим недостатньо розвинуте ще у такому віці почуття страху було легко переможене цікавістю. Вона побуває на іншій планеті, навіть за межами Сонячної системи. Як це круто!

— Я тільки мамі скажу і переодягнуся...

— Нічого із цього не потрібно, це все зайве. Згодом сама переконаєшся. Решту розкажу по дорозі, не тратьмо час.

Він торкнувся її руки. Христя відчула дивне відчуття ніби її закрутив потужний вихор, та так швидко, що вона втратила орієнтацію у просторі, не говорячи про час. Отямилась в середині якогось циліндра. Зрозуміла — це і є їхній космічний корабель, чи то зореліт. Цікавість вихлюпувалась за краї. Здається, вона забула про все на світі. Роздивлялася широко відкритими очима, навіть думка відключилася на мить, були самі емоції.

В середині зорельота господарював Сапсанів батько, як дві краплі води схожий на

сина, тільки більший. На Христине «добрий день» Сапсан-старший лише кліпнув очима, а із сином перекинувся короткими незрозумілими звуками.

— Ми уже летимо, — поцікавилась Христя.

— Так, ми уже за межами Сонячної системи. Ось поглянь сюди, — вказав хлопець на монітор. — Ця яскрава зоря — то ваше Сонце.

На темному тлі екрана було видно фрагмент зоряного неба. Але воно було зовсім не таким, як на карті із шкільного атласу. Сонце нагадувало Юпітер на вечірньому небі Землі.

— Це тому, що ти спостерігаєш небо з іншої точки, тому й конфігурація світил інша, — прозвучало пояснення. Христя оглянулася, шукала ілюмінатори у цьому незвичному апараті, але їх не було.

— Вся інформація на моніторі.

Христя уже почала звикати до такого незвичного стилю спілкування, коли вона отримує відповіді на свої мовчазні питання. Не можна сказати, що це їй дуже подобалось, але хай уже. Зрештою, вона тут у гостях.

— Поки що ми не знайшли такого прозорого міцного матеріалу для ілюмінаторів, як той, з якого зроблено корпус апарата. Шукаємо його у Всесвіті, на жаль, поки що безуспішно.

— А чому тоді я бачила по телевізору «літаючі тарілки» із яскраво освіченими вікнами? — на цей раз вдалося Христі скоріше сказати, чим подумати.

— Такі апарати для польотів Всесвітом, нам відомо, виготовляють тільки на одній із планет системи Бетельгейзе. Але технологію виготовлення і матеріал вони тримають у таємниці. Та ми його розкриємо. Це справа часу. — І знову та ж самовпевненість.

— Люди, чи вірніше сказати, думаючи істоти Всесвіту, так схожі між собою, — зробила Христина висновок. — І ані відстані у

просторі, ні відстані у технічному розвитку не впливають на це.

А тим часом Сапсан влаштував Христі лікнеп по астрономії. — Наша планета Зет є однією із сорока восьми планет системи Альтаїра, і крутиться вона по сьомій орбіті. Хай це тебе не дивує, бо Альгаір у вісімдесят разів більший від Сонця. На жодній іншій планеті нашої системи життя у такій формі як у нас, чи у вас, не існує. Правда, на сусідній із нами Гамі у товщі льоду живуть бактерії, до речі як і на вашому Марсі. Але це називати повноцінним життям важко. Хоча ми впевнені, що уже найближчим часом ми освоїмо сусідні планети. До речі, стосовно часу: наш зетівський рік відповідає чотирнадцяти тисячам ваших земних років.

Дівчина слухала і одночасно спостерігала за Сапсановим батьком. Він зосереджено слідкував за моніторами, періодично вмикав і вимикав якісь прилади та, здається, зовсім не помічав перебування на борту Христини: повна зосередженість, спокій, чіткість рухів і ніяких емоцій. Відсутність емоцій Христя помітила ще раніше і в Сапсана, але у батькові це було виражено ще яскравіше. А ще в неї закралася думка, що ці інопланетяни не тільки самі не виражають жодних емоцій, але не реагують на її почуття. Думки вони читають, а от емоції та почуття — то для них, здається, «китайська грамота», — згадала часто повторюваний вислів першої вчительки. Хоча це добре...

— Про що ти? Що добре?

— Ой, Сапсанчику, як це добре, що ви такі впевнені у своїх силах, такі рішучі. Просто захоплююсь вами. — Христя пустила в хід всі свої артистичні здібності. Якби на місці цього інопланетянчика була її мама... Тінь смутку і почуття вини темною хмаркою нависли на мить над дівчинкою при згадці про маму. Та це була тільки мить — коротка, мимолітна.

Прислів'я «Обравшись грибом — лізь у борщ» вона вже знала. Обрану роль треба грати до кінця. Головне, що її хитрість спрацювала і тепер вона знає як можна уберегти свої таємниці. Треба просто глибоко не задумуватись над ними. А із коротких обривків думок цей вундеркінд разом з усією його технікою трудно вибудовує логічні ланцюжки. А зрештою, що їй ховати? Вона на їхньому борту, вона повністю у їхній волі. Летимо, далі побачимо. Христя саме хотіла запитати, що було б, якби вона прожила хоча би пів року на планеті Зет, а потім вернулася на Землю? На землі за цей час пройшло б сім тисяч років? Ні, вона так не хоче. Навіть їхній день — це дуже багато, це скільки ж буде...

— Майже сорок земних років, — продовжив хід її розрахунків Сапсан.

— Ні-ні, я так теж не хочу...

В цю мить їхній апарат, що до цього не видавав жодних ознак руху, затрясло, і ніби градом сипонуло по зовнішній обшивці. Незворушний до цього Сапсан незвично для нього рвучко схопився і Христя скоріше відчула, чим побачила по поведінці обох Сапсанів, що відбулося щось надзвичайне. Батько зовні був таким, як і раніше незворушним, але його рухи стали швидкими і хаотичними. На передній панелі перед ним замиготіли лампочки і роздався голосний протяжний сигнал. О, його було не зрівняти навіть із криком одночасно десятиох самців іволги. Він не дратував, він лякав. Христя бачила, що пілотам зараз не до неї. Правда за мить сигнал змінився на коротке попискування, а більшість лампочок припинили блимати, лише одна — велика червона, продовжувала пульсувати. Тепер уже і для Сапсана-сина вона перестала існувати. За вказівкою батька він натискував на кнопки, вмикав і вимикав тумблери на стінах зорельота, був такий заклопотаний, що Христя, яку мучило почуття невідомості,

все ж не посміла щось запитати. Пройшло ще кілька тривожних хвилин, уже нічого не пищало, а так як і Сапсани перестали працювати з приладами і взагалі перестали рухатися, встановилася гробова тиша. Лише червоне світло лампочки продовжувало, як і раніше, пульсувати, і почуття тривоги від цього ще більше наростало. Це тривало зовсім недовго, але дівчинці тепер кожна хвилина була вічністю. Тишу порушила коротка розмова пілотів. Видно, вона стосувався її, бо Сапсан зразу ж підійшов і спокійно, як завжди, заговорив.

— Ми зробили вимушену посадку на одній із планет системи Альбірео, це сузір'я Лебедя. Зробили через те, що попали у метеорну хмару із крупних уламків, що трапляється вкрай рідко у цій частині Всесвіту. Вийшов із ладу бортовий навігатор. Без нього ми не зможемо потрапити до дому. Це одна із небагатьох планет, на якій існує життя, причому на високому ступені розвитку. Ми з батьком покинемо на короткий час борт, спробуємо домовитись, щоби нам поміняли навігатор. Ти залишишся тут, чи підеш із нами?

Тепер страх не на жарт охопив дівчинку, в її голосі почулись нотки істерики.

— А якщо не поміняють? Як ми повернемося на землю?

— Ти залишаєшся, чи ідеш з нами? — ніби й не почувши її, повторив своє запитання Сапсан.

Христя зі сльозами на очах піднялася, щоб іти до виходу. Звісно, вона не зостанеться сама, сама-самісінька, загублена у просторах Всесвіту. І вона знову згадала маму. Та на слабкість часу не було. Сапсан огорнув її чимось схожим на ковдру і вона побачила себе у скафандрі космонавта.

— Це захист від місцевого випромінювання. Скафандр наповнений киснем. Склад повітря на цій планеті зовсім не такий як на

Землі і температури не ті. Нам не треба, у нас є датчики, які переналаштовуюють організм до різних умов. На решту питань відповім пізніше, тепер ніколи, — і вони впливли назовні через відкритий люк. Те, що побачила Христя, було неймовірним і жахливим одночасно.

— Тобі нічого не загрожує, — почула вона.

А далі... Довкола повзали незвичайні створіння, схожі на велетенських павуків в половину її росту. Вони були абсолютно однакові-сінькими: темно-фіолетового кольору з розкиданими по тілу жовтогарячими плямами. Плями то спалахували сильніше, то ставали майже непомітними. Тільки одне із цих створінь виділялося світлішим відтінком. Христя спробувала зробити крок назад, але це було неможливо. Відчуття було таким, ніби її скафандр скляний, та ще й прикріплений намертво до «землі», якщо так можна було назвати гладку, до блиску відполіровану поверхню під ногами. Повернула голову вправо, щоби попросити Сапсана відправити її назад всередину зорельота, але його не було. Довкола тільки одні павукоподібні чудовиська. Правда, на неї вони не звертали уваги, ніби вона для них взагалі не існувала. Чудовиська повільно рухалися, блимали, не видаючи жодних звуків. Чи то її скафандр був звуконепроникним, але тиша була абсолютною. А ще Христя помітила, що деякі «павуки» зникали, немов розчинялися на місці, інші ж появлялися нізвідки. Світліших стало двоє, один із них був помітно меншим.

— Невже?.. Дівчину струмом пронизав здогад. — Невже ці два світліших, то її супутники, Сапсан і його батько? Ось менший світлий «павук» повзе до неї і... І вона незрозуміла як опинилася всередині зорельота, без скафандра. Поруч був Сапсан, на звичному своєму місці орудував за приладами його батько. Ніби все побачене ще мить тому

назад було страшним сном. Христя скоріше простогнала, ніж проговорила:

— Що це все значить?

— Все гаразд, навігатор поміняно, продовжуємо наш політ.

— Я не про це. Що то було там? Хто ви? Трансформери?

— Так, ми можемо міняти зовнішній вигляд. Це не є чимось надзвичайним. У Всесвіті таке явище тепер досить поширене. Маємо закладену програму, в якій передбачено всі форми високорозвиненого існування живої матерії, а ще способи спілкування. Бо далеко не скрізь спілкуються за допомогою звуків, як у вас на Землі.

— То ви що, роботи?

— Ні. Роботи — це машини. А ми живі, самоудосконалені істоти. У нас немає всього зайвого, що заважає розвитку, наприклад почуттів. Натомість закладено багато корисних і потрібних програм. Ви, земляни, також до цього йдете, ми допомагаємо вам.

Христя була схвильована, їй хотілось заперечити. Ні, вона не бажає перетворюватись у павука. Вона хоче радіти, сумувати, переживати. Але відчула, що не зможе зрозуміло пояснити це Сапсанові, а він не зможе її зрозуміти. Вони надто різні. Тому промовчала. Сапсан мовчав теж. Чи він не зміг розплутати хитросплетіння її думок і почуттів, чи подумав так само, як і вона, хто зна. Мовчанка тривала довго. Накінець Сапсан промовив:

— Ось ми й прибули. Ласкаво просимо на Зет. Скафандра тобі у нас не треба, бо і природні умови, і склад атмосфери подібні до земних. І живі істоти такі ж, — відповів на її німе запитання. — Почувай себе, як вдома.

В першу мить Христіна справді зраділа побаченому. Таке ж, як і вдома, сине небо, дерева, кущі, квіти довкола тішили око. Мабуть був ранок, бо Сонце, чи то пак, Альгаїр, стояв

низько над горизонтом, все дихало свіжістю і прохолодою. В наступну мить вразила ідеальна, аж неприродна, правильність форм дерев і кущів. Справа по схилу пагорба тягнувся чи то сад, чи то ліс. Крони дерев майже змикалися, але витягнуті були рівними шнурочками як знизу догори, так і зліва направо. З іншого боку, поки сягало око, росли подібні до самшити трапецеїдальної форми кущі, повернуті короткою основою донизу. Вони були однакові: за формою, за розмірами і так само росли під лінійку. Було багато квітів, схожих на айстри чи майори тільки із більшими суцвіттями. І вони також розташовані рівними рядами, всі однаковісінькі у ряду: і за кольором, і за формою пелюсток і листя, і навіть за кутом нахилу квіткового кошика в бік небесного світила.

Христя уже відкрила рота щоб розпитати, але Сапсан перебіг її:

— Поїхали, потім.

Вони зайшли у прозорий куб, причому стінки були настільки прозорими, що їх важко було помітити. Куб плавно піднявся на висоту біля десяти метрів і так само повільно поплив — понад квітами, кущами, обминаючи високі дерева. Це було неймовірно. З висоти пейзаж був ще кращим і ще ідеальнішим. Ось вони пролітають понад річкою. Сапсан, читаючи її думки, зменшив висоту і спрямував «автомобіль» вздовж русла. Вода у річці була, як і стінки їхнього куба, мов сльоза. Зверху гасали великі зграї дрібних рибок, мабуть це були верховодки, а ближче до дна, розпустивши великі червоні плавники і повільно помахуючи хвостами, снували великі риби. Дно було встелено дрібною різнокольоровою галькою, де не де розпукали довге листя валіснерії, все ніби у великому природньому акваріумі.

Сапсан набрав висоту і поки вони летіли понад лісом почав виконувати роль гіда.

— Хай тебе не дивує упорядкованість в

природі — це все досягнення нашої цивілізації. Деревя, квіти, живі істоти — творіння нашого розуму. Так, так, вони штучні. Але в цьому є велика перевага. Наведений один раз порядок на Зет є вічним. Нам більше не треба чистити сади, підрізати кущі, поливати квіти. Наші ліси не перетворюються у непрохідні нетрі, наші ріки не замулюються, а озера і ставки не перетворюються з часом у болота. Звірі, птахи і риби існують виключно для різноманіття і як нагадування про наше минуле. Вони дуже давно, так само як і рослини, перестали бути продуктами харчування. Їжа у нас також штучна. Ти мабуть звернула увагу, що немає звичних для вас доріг. Єдина транспортна артерія — це повітря. Так і дешевше, і зручніше.

За розмовою незчулися як перелетіли ліс і куб опустився на підвір'ї біля ошатного невеликого будинку. І знову та ж досконала пропорційність і гармонійність.

Христину пригостили незвичними стравами, їх було всього дві. Важко сказати що саме то було. Якись приємні на вигляд кубики та кульки незрозумілого смаку. Христя списала це на те, що тут також видно перейшли на здорове харчування.

Гнітило те, що Сапсанова мама, як і раніше батько, не проявляла до неї особливого інтересу, так ніби вона не прибула з іншої планети, а жила по сусідству і забігала до них щодня. Сапсан повів її у школу. І тут так само повна рівнодушність з боку ровесників. Те, що учні не користувалися ні книгами, ні зошитами та ручками, а тільки моніторами, не здивувало Христю. Подумаеш, ми теж уже недалеко від того. А от бачити у ролі учителя робота було і незвично, і навіть трішки страшно. Ні, таких учителів вона б не хотіла мати. У школі викладалися предмети виключно технічні, природничі та історія. Ні літератури, ні музики, ні малювання, навіть мови не було. Мови, як

відомо у них закладені в програми, а мистецтво — це, по їхньому, зайва трата часу. Ні, такої школи вона теж не хоче!

Чим більше Христина пізнавала планету Зет, тим більше їй хотілося на Землю. Відчути подих нашого вітру, торкнутися живих листочків і пелюсток квітів, пройтися по калюжах після дощу. А головне, побачити живі, не запрограмовані, а такі різні обличчя: усміхнені, злі, задумані, розчаровані, але не такі байдужі та зарозумілі, як тут.

— Поверни мене, друже, на Землю,— попросила Сапсана. — У вас гарно, але я не хочу, щоби на нашій планеті стало так само. Вибач за відвертість і дякую тобі за все. Прилітай, буду завжди рада.

Сапсан, як звично, не виразив ніяких почуттів. Але він кліпнув очима і в них Христинка вперше помітила тінь здивування. І вона зраділа цьому. Значить він таки не безнадійно запрограмований, значить у ньому ще є щось живе, справжнє. А отже і є надія, що планету Зет ще можна порятувати від бездуховності.

А далі Христя відчула, що вона летить. Просто так, без скафандра, зорельота здійсмається вище і вище, їй запирає дух, вона щось губає...

— Оце так на. Так ми готуємось до контрольної? То я її не кличу допомогти сніданок готувати, а вона спати? — Мама обняла дівчинку за плечі. — Тобі щось страшне приснилося, доню?

Контрольну роботу із природознавства Христина Покутян написала відмінно. Єдина із класу назвала найяскравішу зорю в сузір'ї Орла. Хотіла ще й планету Зет назвати, що обертається довкола Альгаїра по собмій орбіті, але стрималась. Хто їй повірить?

Цілий день дівчинка ходила під враженням сну. Прокручувала ще раз всі моменти. Вона так добре пам'ятала кожную деталь. Хіба

це міг бути просто сон? Ввечері Христя довго не лягала спати, чекала поки підніметься над горизонтом сузір'я Орла. І вона побачила, Альгаїр підморгнув їй, точно так, як Сапсан на прощання.

СИЛА ЗЕМНОГО ТЯЖІННЯ

ДУЖЕ КОРОТКА ПЕРЕДМОВА

Космос... Скільки всього загадкового та незвіданого пов'язано із ним, скільки мрій і фантазій. Особливо коли тобі неповних п'ятнадцять і жага мандрів океаном зоряного неба, зустрічей та знайомств чи не найсильніша з усіх мрій. Але ця розповідь напрочуд земна. Бо вона не про НЛО, не про дивних прибульців-трансформерів і не про космічні війни. Вона про звичайних землян, хоча війна і зробила свою чорну справу у цій історії.

I. «ІКАР» ТА ЙОГО ПАСАЖИРИ

На борту міжзоряного лайнера «Ікар» напруження зростало. Бо саме під кінець сьомого дня польоту він мав би прибути у кінцевий пункт призначення — на планету N. Родини мусульман молилися у великій залі, як ніколи ревно, то здіймаючи руки, то застигаючи у поклони. Вони робили це щоденно, але сьогодні і руки ледь помітно тремтіли, як і голос самого мулли, і поклони були глибшими, і стукіт лобів об долівку голоснішим. Завжди усміхнена нігерійка Габріела не випускала із рук свого півторарічного синочка Чіка, що за тиждень став улюбленцем лайнера. Вона тихо наспівувала йому якусь ритмічну мелодію, а він, о диво, був спокійним і зосередженим. У лівому крилі, де мешкали китайці, запанувала мертва тиша: ні розмов, ні руху, навіть двері кают були наглухо зачинені. Та це й не дивно, адже «Ікар» був піонером міжзоряних польотів із Землі, а його пасажирів першими землянами-мандрівниками за межі Сонячної системи.

Щодо пасажирів — то це була дуже колоритна компанія. Тут були і науковці з Японії та США, які власне і розробили цей гранді-

озний проект, і родини арабських шейхів та їхні протезе, які вклали величезні кошти у його реалізацію. Були і прості смертні, що пройшли через густе сито конкурсного відбору, аби стати прибиральниками на кораблі, як та ж Габріела. Були люди різних рас, народів, різного віку і професій. І все це не випадково, все, до найменших дрібниць, було продумано на Землі. Адже частина екіпажу після нетривалого перебування на планеті N мала повернутися назад. Це, так звані, туристи: учені, ті ж таки шейхи та інші сильні світу земного. Але більшість складали ті, хто виявив бажання зостатися на новому місці на тривалий час, а може й назавсім. Це були земляни-емігранти. А серед них і українська родина Зоренків із Приазов'я.

Напруга виявилась даремною. «Ікар» м'яко опустився на поверхню таємничої планети. Легенький стук, ледь відчутна вібрація стін і долівки засвідчили про успішне приєднання. Все було якнайкраще, все йшло за розрахунком задоволених спеців, що із радісними вигуками обнімалися і вітали один одного на Землі, на мить відірвавши погляди від екранів моніторів, і їхніх колег, які помахом руки передавали їм привіт із далекого Всесвіту.

II. НОВА ЗЕМЛЯ

Люки-двері лайнера плавно відкрилися і свіже, немов після грози, повітря потекло всередину. Навіть китайці висунули голови із дверей своїх кают, а їхні вузькі очі округлилися чи то від здивування, чи від цікавості. Пасажири виходили на зелений килим соковитої трави. Вона була ще яскравіша і навіть буйніша, ніж в африканській савані у сезон дощів. З однієї сторони широкої галявини здіймався ліс, з іншої, аж поки сягало око, синіло море. Пейзаж був до болю знайомим і земним. І це також не випадково. Бо то не тільки пасажирів «Ікара» ретельно відбирали

але й планета N пройшла не менш густе сито відбору. Серед усіх інших її вибрали саме тому, що на ній і гравітація, і клімат, а відповідно і ґрунтовий та рослинний покрив, були майже такими, як і на Землі. Але на ній життя, порівняно із земним, перебувало на дуже-дуже примітивному рівні розвитку. Його вищі форми — тварини, ще не перебравалися на сушу. Правда, у пробах ґрунту, доставлених на Землю роботами, бактерії уже були. Зате води морів, рік, озер кишили. І не тільки рибами, раками-крабами та всякими восьминогами. Тут були і абсолютно невідомі, відмінні від земних, види, причому і досить-таки немалі. По фотографіях важко було сказати, чи це риби, чи може і звірі, на кшталт наших китів і дельфінів.

Таким чином, перед людьми постав новий світ: не померезаний ні дорогами, ні стежками (навіть звіриними), не зачеплений плугом, не прикрашений (чи, може, навпаки — не спотворений) істотою розумною.

ІІІ. ВСЕ БУДЕ ГАРАЗД

Руслана Зоренко оглядала свої нові володіння. Їй, як і всім тим, хто мав зостатися на Новій Землі, як вже встигли найменувати планету N прибульці, виділили для освоєння чималий шмат території. Цим займалася спеціально створена комісія. Вона брала до уваги не тільки побажання самих колоністів, але й склад їхніх родин, професійні навички і ще бозна які критерії. Тому що як для Руслани, її ділянка була занадто великою. Ну звичайно, там, на Старій Землі, вона мала невеличку дачну ділянку за містом, так, вона вміє працювати на землі, бо зростала у селі, звичайно, вона розуміє, що треба якнайскоріше освоювати нову Землю... Але що має робити із трьома гектарами — таки не знала. І це була мінімальна площа, менше уже не давали нікому. Правда, ніхто не вимагав від пересе-

ленців, щоби вони за рік перетворили свої наділи у родючі поля чи квітучі сади. Кожен вирішував сам що робитиме на своїй землі, умова була одна — земля мала освоюватися, використовуватися, давати якийсь прибуток в казну першої на Новій Землі держави.

Третину виділеної Зоренкам землі покривав дрімучий ліс, решту — густа і висока, мало не до пояса, трава. Що робити з цим багатством Руслана не мала найменшої уяви. Стояла, любивалася небаченої краси трав'яним килимом, не наважувалася ступити у морок власного лісу. А думки розвівалися під подихом свіжого бризу із моря, метеликом пурхали з квітки на квітку. Радість від небаченої краси, надія на краще нове життя, смуток за тим, покинутим, спліталися і не було кінця-краю тому перевеслу.

— Вітаю вас, пані Лано, — перебив політ думок тихий голос знайомого китайця Цінь Шаня. — Будемо сусідами з вами.

— Доброго дня, пане Цінь... Так, я рада...

— Не хвилюйтеся, пані Лано, все буде гаразд.

Китаєць мабуть відчув розгубленість молодої жінки і люб'язно та делікатно намагався допомогти, хоча би словом.

— Якщо ви не проти, пропоную отут, на межі, викопати спільний ставок. Я вже і джерело води розшукав. Рибу розведемо, рис сіяти будемо. Все буде гаразд!

IV. РУСЛАН ЗОРЕНКО

Сонячний літній ранок застав Руслана на березі ставка. Для нього кожен день починався звідси. Любив кинути жменю проса у воду і спостерігати за грою білих амурів. Так називав цих зажерливих риб дядько Цінь. А він все знає, він мудрий, а головне — добрий.

Ось уже більше року Руслан із мамою і молодшим братиком Давидом тут, на Новій Землі. Уже й привик, і забувати став потроху

рідне містечко, друзів. Тільки тата ніяк забути не може. Хоча і його рідний образ уже не такий чіткий в уяві, і сниться рідше. Коли вони з мамою летіли сюди, Руслан вірив, що татко скоро теж прибуде до них. Адже він не загинув на війні, він лише десь загубився: може у ворожому полоні, може воює і не має коли дати знати про себе. Так казала мама. Він і тепер вірить. Але тепер він майже дорослий. Він багато чого знає, того, про що й не здогадувалися його ровесники на Старій Землі, він багато розуміє і вміє. Життя навчило. Особливо після того, як перервався зв'язок зі Старою Землею. А це вже, либонь, зо пів року минуло від тих пір. Ніхто не знає тут, що сталося там. Одні здогадки страшніші за інші, але це тільки здогадки. А дядько Цінь твердить, що все буде гаразд. І Руслан вірить йому, і за це любить дядька.

Перше півріччя перебування на Новій Землі вселяло надію. Після того, як «туристи» відправилися назад, постійні мешканці взяли за діло з таким завзяттям і запалом, що планета мінялася на очах. А зі Старої Землі не переставали прибувати каравани лайнерів з усім потрібним: знаряддям, машинами, насінням, тваринами, а головне, новинами. А вони були обнадійливими. Збройні сили України гнали ворога на схід. Руслан знав це, бо після кожного звільненого міста їх вітали всі сусіди. А і дядько Цінь, і тітка Габрієла намагалися наввипередки повідомити приємну новину мамі і так тішилися, ніби це їхні Китай чи Нігерію звільняють, а не український Донбас.

Та одного дня зв'язок перервався. Найстрашніше було те, що ніхто й уяви не мав що сталося. Всіх мучила страшна невідомість. І Руслан уже відчував це. А хто не відчував? Хіба лише тільки його Давид та Чік тітки Габрієли, як найменші з усіх прибульців.

Руслан сидів на м'якій акуратно підстри-

женій траві біля ставка, дивився як розбігаються кола по воді і, згадуючи минуле, все таки більше роздумував про майбутнє. Нині він мав таку нагоду: у школі настали канікули, та й день був недільним. Це були найдовші, двомісячні канікули, «літні», як казала мама. Це вона так привикла по староземному, бо тут було круглорічне літо. Виявляється, вісь планети N не нахилена під кутом до осі свого світила, зорі δ -Кентавра, а паралельна їй. Тому біля її полюсів цілий рік зима, посередині весь час літо, і ніяких тобі змін пір року. Там, де розрослося їхнє нове поселення Надія, клімат відповідав літньому земному 50-х широт: не було ні надмірної спеки, ані холодів — постійно комфортні плюс 20-25 градусів за Цельсієм. Та, мабуть, найголовнішою приємною несподіванкою для всіх стало те, що, виявляється, траєкторія руху Нової Землі вдвічі довша за староземну. Тому один рік тут дорівнює двом там, на Старій Землі.

V. НАДІЯ

Надія готувалася до ювілею — їй виповнювалося двадцять п'ять. За чверть віку скромне поселення емігрантів зі Старої землі перетворилося на затишне, впорядковане містечко. Поєднання сили людського розуму, рук і щедрості природи дали неймовірні результати. Дуже оригінальним було планування Надії: у центрі великим кругом розташовувалися адміністративні будівлі, опоясані широкою головною магістраллю. Від неї у вигляді сонячних променів розбігалось такої ж ширини шістнадцять проспектів. Їх перетинали колоподібні вулиці, паралельні головній магістралі, але більшого діаметра. Таким чином, місто нагадувало величезну павутину. Проспектами воно ділилося на сектори, а радіальними вулицями на квартали. Кожен сектор позначався великою буквою латинського алфавіту, починаючи із північ-

ного проспекту за годинниковою стрілкою. А квартали нумерувалися цифрами від головної магістралі. Адреса, за якою жила Руслана Зоренко із молодшим сином Давидом була такою: В1/4. Це був четвертий будинок на першій радіальній вулиці, поруч із центром міста. Саме перший та другий квартали усіх секторів заселяли «патриції», ті хто прибув сюди дорослими, хто своїми руками творив Надію. Правда, не всі із них дожили до ювілею, тому у деяких будинках мешкали уже їхні діти, або й онуки. Але, як правило, вони заселяли дальші від центру квартали. Сім'я Зоренка Руслана мешкала неподалік, у третьому кварталі цього ж таки сектору В, за адресою В3/14.

Нова земля виявилася дуже багатою на корисні копалини. Причому, вони лежали просто під ногами і в такій кількості, що люди давно забули про дефіцит нафти, газу, чи будь якого металу. Земля давала по три врожаї за рік, ще й встигала відпочити. А люди працювали, працювали і працювали. Бо вони бачили результат своєї праці, бо на Новій Землі не прижилися бацили староземних хвороб — корупції і заздрощів. Тут були дуже багаті і просто багаті, але не було бідних. О, недаремно перші переселенці назвали колись своє місто Надією. Воно росло, уже забудовувалися шості квартали, а надія на краще майбутнє росла разом із містом. Може тому старше покоління не те щоби зовсім забуло про свою Стару Землю, але не так уже часто згадувало її. А народжені тут і поготив. Вони жили, трудилися, насолоджувались і життям, і працею.

До ювілею місто особливо прикрасили. Кожен квартал готував свою святкову програму. А з надвечір'я ювілейного дня всі мешканці заповнили головну магістраль. Не було довгих промов і самовихваляння мера, тому що у місті взагалі не було мера. (Ним керу-

вала колегія представників секторів, причому обиралася вона на дворічний термін, але не одночасно в усіх секторах, а поступово. Тому у ній завжди були і досвідчені, і «нова кров») Зате були безкоштовні страви і напитки, звучала не надто голосна музика у такт спалахам ілюмінації.

Руслан із дружиною, як і всі, щасливі та усміхнені, насолоджувалися святом. Коли завернули із головної магістралі до свого сектору він почув з кола посивілих «патриціїв» знайомий тихий голос дядька Ціня:

— От якби це все можна було зафільмувати та передати на Стару Землю...

— Або хоча би дізнатися: як вона там, чи є ще?.. — зітхнула старенька тітка Габрієла.

Разом із ними сиділа його мати. Вона промовчала, але її очі засвітилися від спалаху феєрверку і по щоках покотилися дві великих сльозини.

VI. ДАВИД РОЗГОВОРИВСЯ

Нова Земля продовжувала намотувати кола довкола свого світила. І хоча рік на ній тривав удвічі довше, чим на Старій Землі, час для її мешканців і тут летів шалено швидко. Ніби вчора святкували чвертьстолітній ювілей Надії, а скоро їй уже всі п'ятдесят виповниться. Вже підростало друге покоління народжених тут новоземлян. Серед них і онук Руслана — п'ятирічний Рустам. Сьогодні родина Зоренків зібралася у домі дядька Давида. Тепер він зостався у старому розкішному домі на В1/4 сам. Сорок днів тому відійшла у кращі світи мати Руслана. А Давид так і не знайшов собі пари, він жив з матір'ю. Руслані ішов 78-й рік коли вона покинула грішну Нову Землю, не так уже й багато. Мабуть далася взнаки нелегка молодість, важка праця в перші роки перебування тут. За великим круглим родинним столом сиділи дружина Руслана Селіма, син Андрій

з красунею дружиною Лілі, а довкола столу гасав на розкішному іграшковому гвинтокрилі їхній Рустамчик. Правда, машина була уже без гвинтів, але коліщата ще трималися, і маленький льотчик щосили відштовхувався ногами від підлоги та гудів, як справжній гвинтокрил. На правах старшого першим взяв слово за столом Руслан. Голосно, щоби перекричати онука, і разом з тим урочисто і сумно він почав:

— Дорога родино, згадаймо сьогодні добрим слово нашу матір, бабусю, прабабусю. Її душа нині покидає нашу Землю і ніхто не знає достеменно де вона оселиться. Можливо, повернеться на Стару Землю. Вона так мріяла про це, особливо в останні роки життя.

— Вона мріяла про це завжди, просто не завжди говорила. А ми з тобою, брате, чи приділяли ми їй належну увагу, чи вислухали колись до кінця її розповіді, чи багато знаємо ми про неї? — заговорив, піднімаючись, завше мовчазний Давид. — Що ми знаємо окрім того, що вона наша мати — Руслана Зоренко, і окрім її життя тут, на Новій Землі? А вона ж одна із останніх зв'язкових із тим світом, звідки ми із тобою прибули. Скільки нас таких залишилося? Ми з тобою, Чік Момбаса та може ще декілька душ. До чого я це кажу? Щоби ви, молоді люди, — Давид провів очима довкола столу і погладив по голівці малого Рустама, який зупинив свого гелікоптера і задривши догори голову із відкритим ротом також слухав дядька, — були мудрішими за нас.

Давид рвучко сів, так само, як і обірвав свій монолог. Так, наче не все сказав, але й говорити більше не міг. Він уже й не пам'ятає, коли говорив так багато. З дитинства був мовчуном, а далі робота така, якій віддав всього себе. Він і тепер ще, у свої п'ятдесят два, залишається провідним спеціалістом

Авіакосмічного агенства. Ще два роки тому Давид міг вийти на заслужений відпочинок. Сам гендиректор попросив його зостатися, а він і не відмовлявся, бо робота для нього була все: родина, сім'я, захоплення. Та і як було відмовитися тепер, коли він завершував роботу над проектом наднового зразка літального апарата, апарата, який мав би вивести новоземлян у відкритий всесвіт, далеко за межі системи δ -Кентавра. Вони вже відвідали сусідні із Новою Землею планети, їхні роботи дослідили інших тринадцять планет системи, тепер була одна мрія — міжзоряні польоти.

VII. ЗАПИСКИ БАБУСІ РУСЛАНИ

Кількасекундна тиша після слів Давида запанувала у кімнаті. Першим її порушив, звісно що Рустам, а далі заговорив Андрій. Як єдиний онук бабусі Руслани, він був її улюбленцем. В дитинстві часто слухав її казки і розповіді про Стару Землю, які для нього також були наче казками. Іноді ті розповіді були світлими і добрими, особливо, коли бабуся розповідала про своє дитинство і з такою любов'ю змальовувала красу Карпатських гір, серед яких зростала, влітала помежи слів рядки пісень, чи як вона казала — співанок, що Андрій ніби бачив перед очима і ті гори, і річки бурхливі, і густі ліси смерекові. Та були і моторошні оповіді — це вже про війну. Вже згодом, дорослим, рідше навідуючись до баби Руслани, Андрій роздумував: чому вона ніколи не розповідала йому історій із життя на Новій Землі? Адже тут прожила майже п'ятдесят літ, що дорівнюють сотні староземним, а там — лише двадцять вісім тих коротких років.

Тепер Андрій зрозумів, що повинен розповісти про те, чого не знають ні його батько, ні дядько Давид, ні його Лілі. Чомусь раніше він не вважав, що це комусь може бути цікаво.

— Так, ми дуже мало знаємо про нашу бабусю. Ваші слова, дядьку Давиде, в саме яблучко, але... Але все таки ми знаємо дещо більше. Бачу, що ви того не відаєте, але бабуся залишила по собі записані спогади. Не знаю чому саме мені, та це й не так важливо. — Андрій дістав із сумки товстий зошит. — Зізнаюся, що не все тут написано перечитав, але дещо розповісти можу. Моя бабуся, а ваша мати, Руслана Романюк, народилася 1995-го року в Україні. Та провінція мала дивну назву — Івано-Франківська область. Не буду переповідати всіх подробиць чому, коли і як, бо й сам не все запам'ятав, але після заміжжя вона переїхала на другий кінець України, у Приазов'я, то вже була область Запорізька. Там працював її чоловік, військовий льотчик Андрій Зоренко. У 2022-му він пропав без вісті. Уявляєте?! Невідомо, загинув, чи живий десь — пропав, загубився на війні, як голка в сіні. З цією невідомістю бабуся так і відійшла на той світ. Але у цьому зошиті є ще дуже багато всього цікавого, дивного і не зрозумілого. Подивіться, як дрібно писано. Вона писала його впродовж останніх років десяти.

— А я й не знав, — обережно взяв у руки зошит Давид. — Як мало я знаю...

— І я не знав, — схилив голову Руслан.

Селіма й Лілі зворушено дивилися на цю сімейну сповідь, тільки Рустам ще голосніше загуркотів гвинтокрилом, намагаючись злетіти на татові коліна.

VIII. ЖИТТЯ СМУГАСТЕ

Що життя смугасте і що таке самотність Руслан Зоренко відчув після втрати дружини. Нагла і несподівана її смерть завдали старому Руслану страшного удару. Селіма була молодшою за нього на дев'ять літ. Народжена уже на Новій Землі в родині аравійців, вихована в дусі ісламу, але в нових реаліях і новому оточенні, вона гармонійно поєднувала в собі

покірність, спокій, виваженість із бажанням іти в ногу з часом, підприємницькою жилкою. Її поради були розумними і доречними, а разом із тим, якимисьь малопомітними. Вона уміла керувати життям сім'ї, притому створюючи ілюзію важливості і першості в усьому чоловіка. За її порадою родина стала займатися промисловим розведенням риби. Тепер це вже сімейний бізнес: п'ять гектарів ставів, ціла мережа магазинів по всій Надії, чотири десятки працівників. А все розпочиналося із їхнього маленького, спільного із дядьком Цінем, ставка, де він зустрічався із юною красунею-смуглявкою. І ось її вже немає. Відійшла тихо і спокійно, як і жила, у розквіті сил, в неповних шістдесят. Для Нової Землі це не вік, її ровесники ще всі бігають, навіть працювати багато хто продовжує.

Смуток і нудьга тепер господарювали в домі Руслана. Кожного дня його провідував Андрій, але все похапцем: зоставить обід чи вечерю, перекинеться кількома словами і далі побіг. На ньому тепер вся компанія їхня, після смерті дружини Руслан повністю відійшов від справ, все передав синові. А кому має колись Андрій передати? Його син Рустам не від того. Він технік. Як одного із кращих випускників інституту його скеровано на роботу у Авіакосмічне агенство, тепер працює під керівництвом брата Давида. Вірніше, Давид готує собі зміну, бо давно вже пора йому на відпочинок.

Думки одна за другою накочуються на самотнього чоловіка. Та все самі спогади, спогади. Кілька разів перечитав мамині мемуари. Може і собі почати би щось писати? Та він так не зуміє. Та й про що писати? Життя перебігло довге, а виокремити щось яскраве, цікаве з нього важко.

Русланову ностальгію рвучким помахом відкритих дверей розірвав Рустам. Високий темноволосий юнак зовні дуже схожий

був на свого діда-араба, батька Селіми, на честь котрого носив ім'я. Але вдачу мав іншу — енергійну, запальну. Він ходив, працював, думав — все швидко, але й точно, з розрахунком. І тепер розпочав без широкого вступу.

— Привіт, дідунь! Я до вас із пропозицією, угадайте із трьох разів з якою, — і, не давши й секунди старому на роздуми, випалив: — Готуємося до польоту на Стару Землю. Загальне керівництво проектом здійснює дядько Давид, я — його заступник. Це наша спільна ідея. Кількість учасників на перший раз обмежена. То що? Ви з нами?

Якби вдарив грім з ясного неба, якби перед ним постала воскресла Селіма — то й це не так би ошелешило Руслана. А онук не дав прийти до тями:

— Готуйтеся, вилітаємо післязавтра, — і побіг далі.

І подумати не дав, і відповіді не дав. Руслан сів, бо відчув що ноги не тримають його, в голові зашуміло. ... На стару Землю? То, виявляється, вона є. Яка вона? Він так мало пам'ятає її, ту Стару Землю. Адже йому уже сімдесят шість, шістдесят дев'ять тут плюс сім там. То там, на Старій Землі, йому було би сто сорок п'ять. Люди стільки не живуть. Він постане там динозавром, буде приви́дом з минулого. Чи варто?..

ІХ. ПОВЕРНЕННЯ

Коли в ілюмінаторі засвітилася Земля, Стара добра Земля, серце так забухкало у старечих грудях, що, здається, те гупання почув весь екіпаж. Говорити Руслан не міг, із грудей до горла підкотився тугий клубок.

Легенький стук, ледь відчутна вібрація стін і долівки... Все як тоді. І, як тоді, невідомість за відчиненими дверима. Розрахунок точний, вони приземлилися на пологому узбережжі. Білі хвилі перекочувалися через піщані коси, згряя чайок з криком пронеслася над голо-

вами, від легкого вітру гойдалася шовкова трава. Це ковила, він пам'ятає її! Він пам'ятає це море, цей берег, цих чайок і ковилу. Це його дитинство! Ні, цього він не забував ніколи, просто воно десь лежало далеко-далеко на дні пам'яті, а тепер оживало новими й новими спогадами. Ген тягнеться широка суха балка, на її дні він грався колись із сусідськими хлопцями.

Давид, Рустам, весь екіпаж зорельота стояли мовчки. Вони розуміли, що їм треба помовчати. А зі старим Русланом діялось щось неймовірне: він біг до берега, цілував пісок, махав рукою чайкам і не помічав сліз, що котилися по щоках. Потім кидався в інший бік, чесав пальцями рук ковилу і голосно кричав:

— Давиде! Ми вдома! Ти пам'ятаєш це місце?! Ти пам'ятаєш?..

А Давида зворушив хіба що стан брата, більше нічого. Бо він не пам'ятав.

На Старій Землі прогостювали десять днів. За цей час все з'ясували. Виявляться, сто тридцять вісім років тому тутешня цивілізація була відкинута на кілька століть назад. Далеко звідси, у серці Кордильєр, стався вибух страшної сили. Його здійснили вороги миру, щоби підірвати міць найсильнішої на той час країни і захопити не тільки Україну, але й запанувати над цілим світом. Від того вибуху сейсмічна хвиля двічі обігнула землю. Багатомільйонні людські жертви, зруйновані міста, електростанції, втрачена вся інформаційна база, всі наукові напрацювання, окрім тих, що були записані на папері і чудом вціліли. То наслідки діяльності рук і мозку людини нерозумної. З тих пір Земля оговтується від катастрофи. Давно немає імперії зла, мир і спокій панують на планеті, і вже скоро вона вийде на рівень доапокаліпсису. Але якою ціною!

Про все це Русланові розповіли у мерії красивого міста, меншого за Надію, але

такого ж затишного і впорядкованого. А ще на величній стелі він знайшов портрет Андрія Зоренка, льотчика-винищувача, який загинув у бою за Україну у далекому 2023-му.

Зореліт повертався на Нову Землю. На борту не було Руслана і Рустама. Дід Руслан захотів доживати віку на Старій Землі. А онук? Він повернеться, але не тепер. Бо він почув у собі два могутніх голоси. Один голос нагадував про повагу і шану до старійшин роду свого, а другий — про безмежну, незгасаючу із часом любов до рідного краю. Перший голос пустельним вітром та аравійським сонцем пашів; другий голос — шурхотів ніжно пшеничним колоссям та посміхався небесною блакиттю.

Його батьківщина там, на далекій Новій Землі. І Рустам туди повернеться, але згодом, але не тепер.

І ЩЕ КОРОТША ПІСЛЯМОВА

Старий Руслан повернувся. Увесь безмежний простір з усіма своїми силами — відомими і ще невідкритими, з усіма світами — знаними і незнаними, з усіма принадами не змогли перебороти силу земного тяжіння, не зрівнялися зі світом дитинства, не замінили йому його України. А в юного Рустама своя Земля, своя батьківщина і своя Надія. Все тече, все міняється.

ВСЕ ПОЧИНАЛОСЯ ІЗ ПРАЦІ

або про вчительську родину
серйозно і жартома

СЕРЙОЗНО

*Ми не можемо творити великі справи —
а тільки маленькі справи з великою любов'ю.*
Матір Тереза

Чи не в цьому і є суть роботи учителя, щоби з любов'ю із дня у день, із року в рік робити маленькі справи: чогось навчити, щось привити, виховати в дитині. За багато років таких справ набирається чимало. Та не потрібно сумувати їх, скидати в одну торбину, щоб полюбуватися, як їх багато. Ці маленькі справи не сумуються, бо вони розпорошені поміж людьми. А кожна нова молода людина, що приходить в школу, потребує по відношенню до себе нових добрих справ: учительської поради, напутнього слова, доброти і ласки. Така специфіка професії педагога. Така доля. І хто обирає її — має генерувати любов щодня і, підживлюючись її енергією, робити маленькі добрі справи.

Цю долю обрав ще в далекому уже 1982 році, розпочавши працювати вчителем трудового навчання у нещодавно закінченій рідній Горішньозалучанській восьмирічці. Викладанню технічної праці віддано 28 років. А згодом була улюблена географія, директорування. Та чого лише не було на більш як сорокарічному відрізку педагогічної долі.

*Нам від долі сховатися ніде,
Так удвох і бредем навмання.
Бо її і конем не об'їдеш,
Що ж робити, якщо без коня?
Кажуть, вище від себе не скочеш,
Та й не варто, якщо б і хотів.*

*Я ж скакати нікуди не хочу,
А вже долю мінять — поготів.*

Надто вже тісно переплелися вони — школа і доля. І стали братами-близнюками, тепер уже й межу знайти важко. Всі ці роки поряд дружина. Після закінчення інституту випускницю педфаку запрутську дівчину Іру Піхович направили на роботу у Горішне Залуччя. Видно така була доля... Чия? Наша.

*А роки все по колу, по колу,
Буйний травень змінив листопад.
Вже і діти закінчили школу,
Й повернулись у школу назад.
І свої вже торують стежини,
І по них, спотикаючись, йдуть.
Педмайстерності піки й вершини
Їх також невідкорені ждуть.
Їм долати ще їх і долати,
Йти вперед до мети крізь літа.
Та завжди буде гордо сіяти
Невідкорена ще висота.*

Робити щось власними руками на уроках технічної праці залучанську дітвору згодом став навчати уже Юрій Іванович Оробець, нині учитель фізики Снятинського ліцею «Інтелект», переможець обласного етапу конкурсу «Учитель року - 2024». Дочка Наталія також пов'язала життя зі школою. У них із чоловіком уже своя педагогічна сім'я — обоє географи. А якщо взяти до уваги, що невістка, рідні дружини та зятя теж педагоги, то не дивно, що зустрічі за родинним столом часто перетворюються в мініпедради. Бо є що обговорити, обмінятися досвідом творення маленьких справ, поділитися любов'ю. Кажуть, щасливий той учитель, котрого переросли його учні. Маю право стверджувати, що вдвічі щасливий батько, якого переросли його діти і учні.

ЖАРТОМА

Всім педагогічним родинам присвячено

У родині педагогів жити так цікаво,
Бо свої в них є вимоги, і своє є право.
Як і в школі, недостатня матер'яльна база,
Та й живе така родина строго по наказах.
Ті накази творить справно чоловік щорання,
Жінка, звісно, їх приймає всі до виконання,
Подає свої поправки і інтерпретує,
Робить все, як забажає, а як слід звітує.
Нормативні документи є кому творити,
Є контроль кому тримати, нікому робити.
Душі вчительські відкриті, вміру гонорові,
Ім не дайте їсти-пити, лиш надайте слово.
Так напружено працюють і не знають втоми:
І педради на роботі, і педради вдома.
Вчитель й школа нероздільні,
наче жайвір й поле —
Дні і ночі, будні й свята — все суцільна школа.
Всі нормальнії газдині ходять на базари,
Вчительки базар свій мають,
зветься семінаром.
Перші тягнуть, хоч по трішки,
але щось до хати,
Другі лиш одні папери, та зате багато.
У шафах усіх і в тумбах — папки, папки, папки,
Вже пальго покласти ніде і сховати шапку.
— То портфоліо, не папки,
— вас поправлять щиро
І дадуть замість канапки аркуш А-4.
І живе така родина, декому на диво,
Хоч не хлібом лиш єдиним,
та зате — щасливо!

З М І С Т

МАНДРІВКА СТЕЖКОЮ ДОЛІ	3
ВЕЛИКИЙ ВІЗ	5
ДАРУЮ СЛОВО	6
ВЕЛИКИЙ ВІЗ	7
БАНДЕРА ПОВЕРТАЄТЬСЯ	9
КОЖНОМУ СВОЄ	10
ЗОРЯ ВАСИЛЯ АНДРУСЯКА	11
МІСЦЕ СИЛИ	12
З ПОКЛОНОМ ДО АНДРУСЯКА	13
ГЕРОЙ НОРИЛЬСЬКОГО ПОВСТАННЯ	14
МИНАЮТЬ ДНІ	15
ПОКЛИКАНІ БОРОТИСЬ.....	16
ДЕНЬ СОБОРНОСТІ	18
ОСНОВНИЙ ЗАКОН	19
ВІСЛА-НЕРІКА	20
ПРОСВІТЯНИ	21
СЛОВА – МОЇ ПОВОДИРІ	22
РІДНА МОВА	23
НАШ ПОСТУП	24
МИ ВСІ ТВОРЦІ	25
МІЙ КРАЙ	26
МУЗИКА РІДНОГО КРАЮ	17
ЦЕРКВА У ЗАЛУЧЧІ НАД ЧЕРЕМОШЕМ	29
БАЛИНЦІ Є!	31
ЗА САМІЙЛЕНКОМ	32
ЗАВАЛЯ.....	33
КОСІВ МИСТЕЦЬКИЙ	34
СОН ГУЦУЛЬСЬКОЇ СТОЛИЦІ	35
МИХАЙЛОВІ ПАВЛИКУ	37
НЕМА ПРОРОКІВ	38
ШЕВЧЕНКОВІ	39
ШЕВЧЕНКОВІ НА 161-у РІЧНИЦЮ ПЕРЕПОХОВАННЯ	40
КОРИДОРАМИ ДУШІ МАРКА ЧЕРЕМШИНИ	41
КОБАЦЬКИЙ ТАНДЕМ	42
НАШЕ МІСЦЕ СИЛИ	43
ПОВЕРНЕННЯ	44
ПЕРЕЧИТАВ СКОВОРОДУ	45
СКРИПАЛЬ	46

ХУДОЖНИК	47
РОЗМОВА З ДІДОМ ЛАЗАРЕНКОМ	48
ІДЕ ПОЕТ	50
ПОЕТИЧНЕ ВІДЛУННЯ	51
У ДОЛІ НА КРИЛІ	52
НАДІВШИ СОРОЧКУ ГЕРАКЛА.....	53
Я ДО ВАС ВЕРНУСЯ	54
СОРОК ДНІВ	55
ДРУЖИНА ПОЕТА	56
ОСТАННІ ГАСТРОЛІ	57
ДЗЕРКАЛО ЖІНОЧОЇ ДУШІ	58
НА ЧУЖИНІ	59
ПІМН ФУТБОЛЬНОГО КЛУБУ «ПРОМЕТЕЙ»	60
КУДИ МАНДРУЄМ	61
КУДИ МАНДРУЄМ	62
У МУЗЕЇ	63
ВВЕРХУ МОЖНА БАЧИТИ ЗОРІ	64
ВІЧНИЙ ПОКЛИК	65
БЛИМ ПО БІЛОМУ.....	66
ДРУЗІ МОЇ	68
ВЕРНУЛИСЬ В СНЯТИН СОРОХТЕЇ	69
ВУЛИЦЯ ШКІЛЬНА	70
МИКОЛАЙ ІДЕ	71
ДЕНЬ ЗИМОВОГО СОНЦЕСТОЯННЯ	72
НОВА СТОРІНКА	73
РІК НОВИЙ	74
НОВОРІЧНЕ	75
ПРАВДА РІЗДВА	76
РІЗДВО ІДЕ	77
РІЗДВО ПРЯМУЄ ДО ЗЕМЛІ	78
РІЗДВЯНИЙ ДЕНЬ	79
ПОЧУЙ ВЕСНУ	80
МАГІЯ ВЕСНИ І ПЕРА	81
ЛІТНЯ НІЧ	82
КАРПАТСЬКІ ЛІТНІ ЗАМАЛЬОВКИ	83
В КАРПАТАХ ОКСАМИТОВИЙ СЕЗОН	84
СПІШМО ЛІТУ ПОРАДІТИ	85
ЗГАСАЄ ЛІТО	86
ЗАПАХ ОСЕНІ	87
ТИША	88
ЛЕБЕДІ	89

ЗАЛЕЖНІСТЬ	90
КАЛИНА	91
МИ З ВАМИ ЗУСТРІЛИСЯ В ЧАСІ	92
ІДУ ІЗ ДРУЗЬЯМИ	93
ДОБРОТА	94
ЦЕ КОЛЕСО НЕ КРУТИТЬСЯ НАЗАД	95
МІЙ ЧАС	96

РЯДКИ, ОБПАЛЕНІ ВІЙНОЮ	97
БІЛЬ ЗЕМЛІ	98
ВОСКРЕСНЕМО	99
ПЕРШІ ДНІ ВІЙНИ	100
ВЕСНА	101
ЗАРАДИ ВОСКРЕСІННЯ	102
СВЯТА МАТЕРИНСЬКА СПРАВА	103
СВОЯ ДОРОГА	104
ХУСТКА	105
ЦІНА МИРУ	106
ДИКІ ГУСИ	107
З ВІРОЮ У ПЕРЕМОГУ	109
МИ ХОЧЕМО МИРУ	110
ПАМ'ЯТАЙМО	111
ОБОРОНЦІ	112
ЗАКЛИК	113
УЧИТЕЛЬ-ГОРЕЙ	114
МАЕСТРО	117
НАШ ГЕРОЙ	118
ПРОЩАЛЬНЕ	119
НА ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ШЕВЧЕНКУ У 2022-му	120
ЕХ ПАПО, ПАПО	121
СПАСИБІ БОГУ Й ЗСУ	122

МІСІЯ	123
БЛАГОСЛОВЕННІ МІЖ ЖІНКАМИ	124
У РУСОВІ, У СТЕФАНІКА	127
ЙОГО ШЛЯХ	129
СНЯТИНСЬКИЙ ДРУКАР	133
НЕВТОМНИЙ ЗБИРАЧ СКАРБІВ, ЧИ ПРОСТО – ЛЮДИНА	135
ПЛИН ДУМОК МИКОЛИ СОЛТИСА	138
ПОКЛИКАНИЙ	141
НАШ НЕЗАБУТНІЙ СВЯТОВЕЦЬ	143

ЕМАНУЇЛОВІ ВЕРШИНИ	149
МІСІЯ	158
ПОДРУЖКИ	160
ЖИТТЯ НАВЧИЛО	162
ПОДОРОЖ НА ПЛАНЕТУ Z	172
СИЛА ЗЕМНОГО ТЯЖІННЯ	186
ВСЕ ПОЧИНАЛОСЯ ІЗ ПРАЦІ	201

Літературно-художнє видання

ОРОБЕЦЬ ІВАН ЮРІЙОВИЧ

СТЕЖКАМИ ДОЛІ

Поезії, проза

«Писаний Камінь»
Косів, 2024

Редактор *Михайло Павлюк*
Художник *Микола Солтис*
Верстання *Віталій Грицай*

Підписано до друку 18.04.2024.
Формат 60x90/24.
Гарнітура GaramondSTT. Ум. друк. арк. 8,67.
Тираж 200 прим. Зам. № 624.